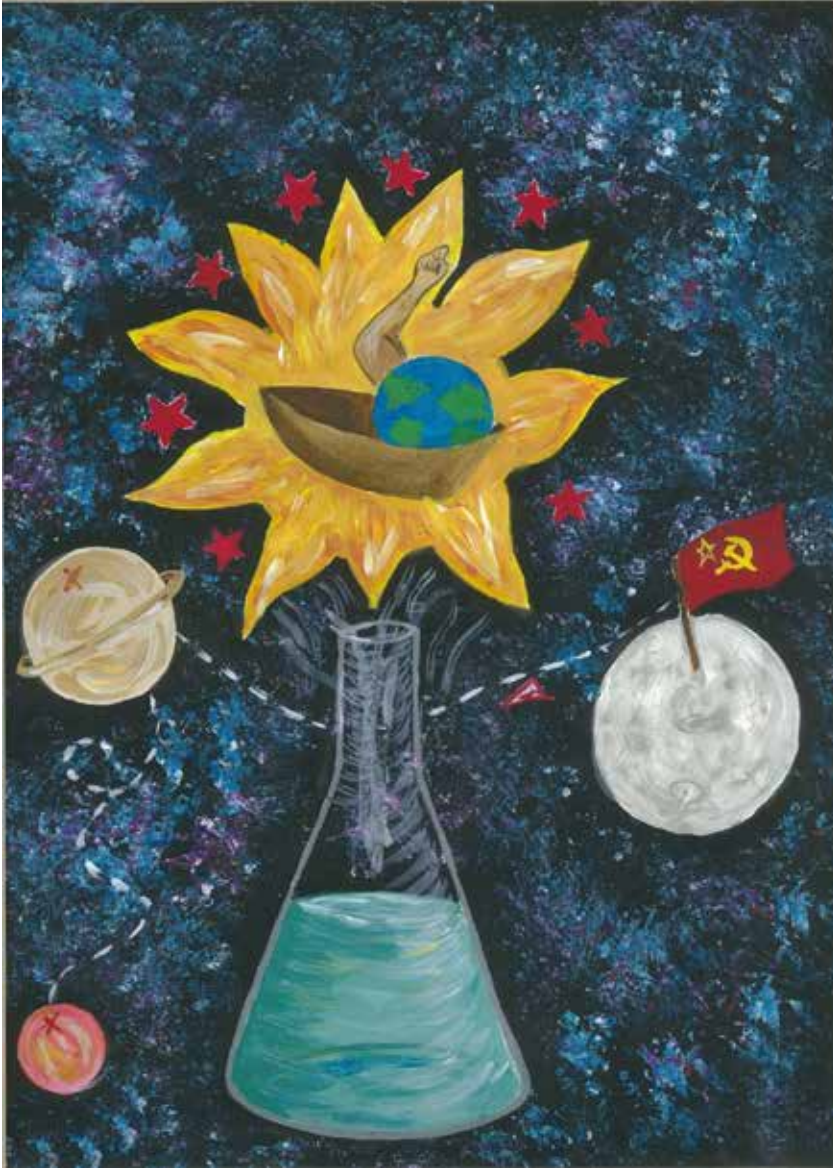

Madde, Diyalektik ve Toplum

Bilim ve Aydınlanma Akademisi

Şubat 2020 | Cilt 3 | Sayı 1

SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Korkut Boratav:
Emperyalizm Analizi Türkiye Düşünce
Hayatına Marksizm'den Beslenerek Gelmiştir

Güncellenmiş Yeni Baskısı Vesilesiyle Bilimsel
Yeni Veriler Işığında Diyalektik Materyalizm
Kitabı Üzerine

DOSYA: SOSYALİST GELECEK VE PLANLAMA SEMPOZYUMU

Sosyalist İktidarın Bilim Arayışı

21. Yüzyılda Sosyalizmin Hangi Özellikleri
Olacak?

Sempozyum Kapanış Bildirisi

Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu
6-8 Aralık 2019 Tarihleri Arasında
Ankara'da Yapıldı

DOSYA: SOVYET BİLİM TARİHİNDEN BELGELER

Devrimci Bir Anıt: Tatlin Kulesi

Otizmin Toprak Altında Kalan Tarihçesi
ve Adanmışlık Örneği Bir Bilim Kadını
Grunya Efimovna Sukhareva

İki Sovyet Tarihçi ve Sovyet Tarihçiliğinde
İki Döneme İlişkin Belgeler: Sergey İvanoviç
Kovalyov ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov

Sovyet Uzay Biyolojisi ve İlk İnsanlı Uzay
Uçuşuna Giden Yol

KİTAP TANITIMI

Hep Aranızda Olacağım!

SUNUŞ

İnsanlık Önüne Koyduğu Her Gerçek Sorunu Aşar 1
Yayın Kurulu

DOSYA: SOSYALİST GELECEK VE PLANLAMA SEMPOZYUMU

Sosyalist İktidarın Bilim Arayışı 3
Kemal Okuyan

The Seeking of Socialist Power for Science 7
Kemal Okuyan

21. Yüzyılda Sosyalizmin Hangi Özellikleri Olacak? 11
Makis Papadopoulos

Which Characteristics Will Socialism Have During the 21st Century? .. 17
Makis Papadopoulos

Sempozyum Kapanış Bildirgesi 23
Bilim ve Aydınlanma Akademisi

Final Declaration of the Symposium 25
The Academy of Science and Enlightenment

Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu 6-8 Aralık 2019
Tarihlerinde Ankara'da Gerçekleştirildi 27
soL Haber

DOSYA: SOVYET BİLİM TARİHİNDEN BELGELER

Sunuş: Moskova Kütüphane ve Arşiv Gezisi 30
Erhan Nalçacı

Devrimci Bir Anıt: Tatlin Kulesi 31
Meltem Çolak

Otızmin Toprak Altında Kalan Tarihçesi ve Adanmışlık Örneği
Bir Bilim Kadını: Grunya Efimovna Sukhareva 37
Nevin Eracar

İlkçağ Tarihi Yazarı İki Sovyet Bilim İnsanı Üzerine: Sergey İvanoviç
Kovalyov ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov 43
Erhan Nalçacı, Yasin Çalış

Sovyet Uzay Biyolojisi ve İlk İnsanlı Uzay Uçuşuna Giden Yol 52
Emel Güneş

SÖYLEŞİLER

Diyalektik Materyalizm Bir Yere Götmedi!: Güncellenmiş Yeni Baskısı
Vesilesiyle "Bilimsel Yeni Veriler Işığında Diyalektik Materyalizm"
Kitabını Yayına Hazırlayanlarla Söyleşi 60
Yayın Kurulu

Prof. Dr. Korkut Boratav: Emperyalizm Analizi Türkiye Düşünce Hayatına
Marksizm'den Beslenerek Gelmiştir 65
Ali Somel

INTERVIEW

Prof. Dr. Korkut Boratav: The Imperialism Analysis in the Philosophical
Sphere of Turkey is Based On Marxism 71
Ali Somel

KİTAP TANITIMI

"Hep Aranızda Olacağım!" Diyenler 78
Zelal Özgür Durmuş

Madde, Diyalektik ve Toplum

*Bilim ve Aydınlanma Akademisi'nin
hakemli dergisidir.*

Yılda dört sayı ve elektronik dergi olarak yayımlanır.

Şubat 2020 | Cilt 3 | Sayı 1

Yayın Kurulu Sekreteri

Erhan Nalçacı

Yayın Kurulu

Alp Öztarhan, Engin Özkan, Erhan Nalçacı, Ezgi
Altınışık, Gizem Batı Ayaz, Gizem Gül, İraz Akış, Kı-
vılcım Başak Vural, Mehmet Ali Olpak, Nevzat Evrim
Önal, Oğuz Şavk, Suzan Şahin, Tolga Binbay, Yavuz
Köroğlu, Zelal Özgür Durmuş

Danışma Kurulu

Ahmet Soysal, Akif Akalın, Aydemir Güler, Ayhan
Filazi, Bora Maviş, Burçak Özoğlu, Bülent Cengiz,
Candan Badem, Cihan Demirci, Çağlar Güven, Ebru
Aylar, E. Zeynep Suda, Emre Akbaş, Engin Akkaya,
Ergi Deniz Özsoy, Erol Eroğlu, Ferit Pehlivan, Gökhan
Akbaş, Hasan Karabıyık, Hüseyin Özel, İlgin Gökler
Danışman, İlhan İkedo, İlker Belek, Korkut Boratav,
Mahinur Akkaya, Mehmet Somel, Mesut Odman,
Mustafa Türkeş, Nezhun Gören, Oğuz Oyan, Özgür
Aydın, Rifat Okçabol, Ruhan Alpaydın, Senih Gürses,
Serdal Bahçe, Sinan Sönmez, Tonguç Rador, Volkan
Kavas, Zuhale Okuyan

Adres

Konur Sokak, No: 51/6, 06420
Kızılay-Çankaya/Ankara

E-posta

mdt@bilimveaydinlanma.org

İNSANLIK ÖNÜNE KOYDUĞU HER GERÇEK SORUNU AŞAR!

Madde, Diyalektik ve Toplum'un üçüncü cildine ilk iki cildi geride bırakmanın kıvançlı başlıyoruz. Şimdi yayıncılık konusunda daha deneyimli bir yayın kurulumuz, daha geniş bir yazar çevremiz ve artarak dergiyi takip eden bir okuyucu kitlemiz var. Üçüncü cildi tamamladığımızda da kendimizi daha fazla geliştirmiş olacağımıza inanıyoruz.

Öte yandan üçüncü cildin bu ilk sayısı, önceki sayılarımızdan biraz farklı oldu. Bu sayıdaki dosya konularımızı *Bilim ve Aydınlanma Akademisi*'nin geçtiğimiz aylarda gerçekleştirdiği iki etkinlik oluşturdu.

Öncelikle geçtiğimiz Aralık ayında Bilim ve Aydınlanma Akademisi tarafından Ankara'da düzenlenen "Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu"nun davetli konuşmacılarının bildirilerine, sempozyum haberine ve kapanış bildirisine yer verdik.

Sempozyum "İnsanlık önüne koyduğu her gerçek sorunu aşar" şiarıyla toplandı. Sempozyum boyunca bilim insanları, emperyalizmin bütün kötücül gayretlerine ve yaydığı karamsarlığa rağmen insanlığın sosyalist bir geleceği olduğunu ve bugün bir kader gibi karşımıza çıkartılan sorunları aşabileceğimizi ortaya koydular. Sempozyum dosyasında yer verdiğimiz *Kapanış Bildirisi* sempozyumun amaç ve içeriğini özetler nitelikte.

Sempozyumun konuklarından *Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Kemal Okuyan* sosyalizm için verilen mücadele ile bilim ilişkisine dair ufuk açan bir konuşma yaptı.

Yunanistan Komünist Partisi Siyasi Büro üyesi Makis Papadopoulos ise geçen yüzyılın deneyimlerine dayanarak 21. yüzyılda sosyalizmin temel karakterinin nasıl olacağını tartıştı.

Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu'nda yapılan her iki konuşmanın ve kapanış bildirisinin *sadece Türkiye'yi değil, dünya emekçi halklarını da ilgilendirdiğini düşünerek aynı zamanda İngilizce olarak* da sunuyoruz.

Bu sayıda yer verdiğimiz ikinci dosyamız da oldukça özgün.

Madde, Diyalektik ve Toplum'un başlıca temalarından birinin Sovyetler Birliği'nde bilim olduğunu ise okuyucularımız yakından biliyorlar. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak için geçtiğimiz yıl Eylül ayında *Bilim*

ve Aydınlanma Akademisi olarak Moskova'yı bir heyetle ziyaret ettik. Bu ziyaret sırasında *Rusya Bilimler Akademisi*'nin *Arşivi* ile sosyalizm yıllarında *Lenin Kütüphanesi* olarak bilinen *Devlet Kütüphanesi*'nde çeşitli konularda araştırmalar yürüttük. İlk kez gerçek bir bilim tarihçiliğine yaklaştık ve belgelere dayalı bir Sovyet bilim tarihi için bir adım attık. Bu mütevazı adımla bu sayı için dört yazı üretildi.

Meltem Çolak Komitern için tasarlanan *Tatlin Kulesi*'ni, *Nevin Eracar* otizmi ilk kez tanımlayan *Sovyet bilim insanı Sukhereva*'yı yazdılar. *Erhan Nalçacı* ve *Yasin Çalış*, iki *Sovyet tarihçi Dyakov ile Kovalyov hakkında* ulaştıkları belgeleri sundular. *Emel Güneş* ise Sovyet uzay araştırmalarının ilk insanlı uçuşa kadar olan döneminde *uzay biyolojisi ve fizyolojisiyle ilgili* bilgileri derledi.

Bu dosyanın devamı, bu cildin üçüncü sayısında, yeni makale ve belgelerin sunulduğu yeni yazılarla gelecek.

Bu sayıda ayrıca, *Bilim ve Aydınlanma Akademisi*'nin kuruluşunda önemli bir yeri olan *Bilimsel Yeni Verilerin Işığında Diyalektik Materyalizm* kitabının editörleri ile yaptığımız bir söyleşiye yer verdik. İlk kez 2018'de yayınlanan kitabın ikinci genişletilmiş ve gözden geçirilmiş baskısı 2019'un sonunda okuyucuya ulaştırılmıştı. Söyleşi *Bilim ve Aydınlanma Akademisi*'nin yapmak istedikleri için de ipuçları taşıyor.

Öte yandan bu sayıda çok önemli bir başka röportaja daha yer veriyoruz. *Ali Somel* Türkiye'de iktisat ve sınıf çalışmaları açısından bir bilim çınarı olan *Korkut Boratav ile bir söyleşi* gerçekleştirdi. Söyleşi boyunca Boratav kendi yaşam öyküsü kadar Türkiye yakın siyasetine ışık tutuyor ve önemli sonuçlara ulaşıyor.

Kitap tanıtımında ise *Zelal Özgür Durmuş, Güney Gonenç*'in klasikleşen kitabı *Hep Aramızda Olacağım*'i tanıttı. Kitap geçen yüzyılın başlarındaki fizikteki büyük gelişmelerden İkinci Dünya Savaşı'ndaki bilim insanlarının faşizme karşı mücadelesine kadar birçok önemli konuyu ele alıyor.

Okuyucularımıza verecekleri geri bildirimler ve bu sayının yaygınlaştırılmasına dönük çabaları için şimdiden teşekkür ediyoruz.

Bahar sayısında buluşmak üzere dostlukla...

Madde, Diyalektik ve Toplum Yayın Kurulu

KAPAK RESMİ

Sosyalizm ya da Yokoluş, Başak Dinçer, 2019

Bilim ve Aydınlanma Akademisi, Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu kapsamında lise öğrencileri arasında bir resim yarışması düzenledi. Yarışmanın ana konusu olarak "*Sosyalist Gelecekte Bilim*" belirlendi ve genç sosyalistlerin geleceği nasıl öngördüklerini serbest stilde ifade etmeleri beklendi. Katılımcıların eserleri, Aralık ayında sempozyum sırasında fuayede sergilendi. Her biri resim alanında ayrı bir yetkinliğe ve özgün üretime sahip dostlarımızdan oluşan jüri kurulunun değerlendirmesine göre armağan kazanan liselilerin ödülleri sempozyum açılışında verildi. Bu sayının kapağına işte bu resimler arasından birinciliğe hak kazanan resmi taşıdık. Genç ressam Başak Dinçer bilimin insanlığa sunabileceği iki geleceği, iki farklı dünyayı resmetmiş.

DOSYA: SOSYALİST GELECEK VE PLANLAMA

SIYASET ALANI İLE BİLİM ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE: SOSYALİST İKTİDARIN BİLİM ARAYIŞI

Kemal Okuyan

Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri
Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu
açılışında yaptığı konuşma

Merhaba sevgili dostlar,

Bilim ve Aydınlanma Akademisi, çok önemli bir referans noktası haline geldi kısa süre içerisinde. Çok değerli çalışmalar yapıyor. Ben bu çalışmalara değinmeden önce, kendim burada ne arıyorum sorusuna yanıt vermek zorundayım.

Bunu birkaç kişi daha espriyle karışık sordu bugün, "Sen ne konuşacaksın?" diye. Haklı bir soru, çünkü benim bir yıllık tıp fakültesi deneyimim dışında, sosyal bilimler pek bilimden sayılmadığı için, bilim alanıyla pek bir ilgim yok. Öte yandan aslında, tam da konuşmamı bu bağlantı üzerine kurmaya çalışacağım. Yani *siyaset alanıyla bilim politikaları ya da bilim alanı arasındaki ilişki* üzerine.

Hiçbir zaman Türkiye Komünist Partisi'nin dar anlamıyla çıkarlarının gölgesini düşürmedik bu çalışmaya. Ama TKP'nin yönlendiriciliği ile inisiyatifiyle böyle bir çalışma ortaya çıktı. Dolayısıyla bu çalışmayı niye örgütlemeyi düşündük, niye böyle bir alan, niye böyle bir akademi, ne bekliyoruz, bu sempozyumlardan ne bekliyoruz, bunları açmaya çalışacağım.

Arkadaşlar bir kere bilmemiz gerekiyor ki, siyasetin değmeyeceği, ilgilenmeyeceği herhangi bir alan olamaz. Bir siyasetçi olarak söylüyorum, siyasetin insanlığın dağarcığından çıkacağı günleri dört gözle bekliyoruz. Çünkü siyaset, sınıflı toplumlarla beraber insanlığın gündeminden çıkacak bir uğraş. Gereksiz bir uğraş aslında. Sınıfların varlığı ne kadar gerekliyse, siyaset de o kadar gerekli. Aslında, biz sınıfları ortadan kaldırmak için siyasi mücadele veriyoruz ve siyasi mücadeleyi, bu şekilde bu amaçla vermek zorunda olduğumuz için, bilim alanı siyaseti elbette ilgilendiriyor.

Biz dar anlamıyla, siyasetten dar anlamıyla bir parlamenter uğraş ya da kurumsal bir uğraş anlamıyoruz. Mücadelemizin bir hedefi var; emekçi kitleleri, emekçi halkı iktidara taşımak ve sınıfsız sömürsüz bir toplumsal düzen kurmak. Bu çok kapsamlı bir iddia. Tersinden bakalım. Bugün sermayenin, kaptalist sınıfın değmediği, dokunmadığı bir alan var mı? Yok. İstedikleri kadar tersini iddia etsinler, sanattan kültüre, bilimi de katalım her yerde siyaset var. Kışla, cami, okul, buralarda siyaset yapılmaz derler. Siyasetin daniskası ve en fazlası kışlada, camide ve okulda yapılır. Yalnızca Türkiye'de değil.

Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Kemal Okuyan

Dolayısıyla aslında baktığımız zaman, sermayenin girmediği, sızmadığı hiçbir alan yoktur. Dolayısıyla insan hayatının bütün dokusuna sermaye sınıfı egemen olmuş durumdadır. İnsan hayatının ve toplumsal yaşantının. Tabii ki bilim alanı da sermayenin mutlak egemenliği altında.

Sermayenin egemenliğini ya da sermaye düzenini yıkmaya mücadelesi, sermayenin değdiği bütün alanlarda dışı dış bir mücadele gerektirir. Evet, siyasi iktidarın ele geçirilmesi emekçi halkın merkezi problemidir. Bu problemi bir kenara koyduğunuz sürece, hiçbir alanda mücadelenizin başarıya ulaşma şansı yoktur. Öte yandan, temel mücadele alanlarını ya da toplumsal ilişkilerin temel alanlarını ihmal ederek siyasi iktidar mücadelesi verme şansımız da bulunmuyor. Örneğin, bilim alanında mücadele etmeyi devrim sonrasına bırakıyorum dediğiniz andan itibaren önemli bir mücadele başlığını, kenara koymuş oluyorsunuz, ihmal etmiş oluyorsunuz. Benzer bir şey kültür sanat alanı için de geçerli. Ve genellikle, 20. yüzyıldaki mücadeleler tarihine baktığımızda, zaman zaman bazı ülkelerde devrimci

işçi hareketi ya da komünist partilerin bu alanları, kültür sanat ve bilim alanlarını gereğinden fazla kenara koyduklarını ya da daha açık bir dille ihmal ettiklerini görüyoruz.

Arkadaşlar bunun ağır bedelleri var bugün için. Neden? Kapitalizmin teşhiri, kapitalizme karşı geniş kitleleri tepki duyar hale getirmek, harekete geçirmek ve örgütlemek. Önemli görevlerimizden bir tanesi bu. Kapitalizmin değdiği alanları, yeniden örgütlediği alanları, kâr amacı için kullandıkları alanları kendi cephemizden, işçi sınıfı hareketi açısından birer mevzi haline getirmeksizin kapitalizmi nasıl teşhir edeceğiz? Kapitalizmi teşhir etmeksizin insanları harekete geçirmenin güçlüklerini hepimiz biliyoruz.

Evet, bilim alanı tıpkı diğer alanlar gibi, kapitalizmin teşhiri için son derece kritik bir alan, aynı zamanda bilim alanı giderek daha fazla kâr mekanizmalarının içine çekildiği için, bu açıdan özellikle önem taşıyan bir alan. Bir örnek vermek istiyorum. Geçtiğimiz haftalarda Türkiye’de çok yanlış bir zeminde Türkiye’deki sağlık sistemi medyada gündeme geldi; işte ilaç sektörü, aşı... Bir gazeteci, aslında gerçek bir problemi son derece gerçek dışı bir zeminde tartışmaya kalktı, ama tartışılmaya başlandı. Şimdi arkadaşlar bizim, burada dolu dolu cephanelere sahip olmamız gerekiyor. Hiç yok değil ama daha fazlası gerekiyor. Bütün bu başlıklarda; bilim insanlarının, devrimci yurtsever bilim insanlarının, devrimcilerin, komünistlerin, Marksistlerin bir görevi var; insanlığı, halkımızı aydınlatmak. Bu mekanizmaları ayırtısıyla bilmeden ve kendi bilim insanlarımızı bilimin aktığı kanallara, kritik noktalara yerleştirmeden ya da kritik noktalardaki insanlara, bilim insanlarına değmeden bu mücadeleyi yürütme şansımız yok. Bu akademinin böyle bir anlamı var.

Başka? Arkadaşlar eninde sonunda bu düzeni yıkıp yerine sosyalist bir ülke kurmaya çalışıyoruz. Peki, sosyalist bir ülkeyi neyle kuracağız? Söylediğim gibi, bugünkü mücadelenin gerçekçi kılınması için bizim, hayatın bütün alanlarında iddialı, öne çıkan ya da bizim terminolojimizle öncü kadrolara ihtiyacımız var. Öncü bilim insanlarına ihtiyacımız var bilim alanı söz konusu olduğunda. Evet, ama bunun devrim sonrası açısından da özel bir önemi var. Niye?

Arkadaşlar evet, devrimden sonra işçi sınıfı iktidarı, hayatı yeniden örgütleyecek; aslında yeni bir insan yaratacak, yeni bir toplum yaratacağız. Öte yandan da bu geçiş süreci sandığımızdan çok daha zahmetli geçecek. Daha iktidarımızın ilk gününde eğitim sorunlarımız olacak, sağlık sorunlarımız olacak, teknolojik sorunlarımız olacak. Barajlarımızın, enerji santrallerimizin enerji üretmeye devam etmesi gerekecek. Fabrikalarımızın çalışmaya devam etmesi gerekecek. Silahlı kuvvetlerimizin, gerekli teknolojik donanım ya da gerekli cephaneyle, silahla donatılması gerekecek. Peki bunları neyle yapacağız? Hangi insan kaynağıyla?

Birazdan geleceğim, Sovyetler Birliği deneyiminin yaşadığı zorluklara ama şunu bilmemiz gerekiyor ki Erhan dostumun ya da yoldaşımın dediği gibi, biz eğer yakın gelecekte Türkiye’de bir sosyalist iktidarı hedefliyorsak, bugünden bilim alanına müdahale etmemiz gerekiyor. Hayalci hedefler koyarak değil elbette ama şu son derece kritik; eğer biz temel bilimsel disiplinlerde kendi alanına hâkim, üretken, ülkede o alandaki birikimin önemli bir bölümünü içselleştirmiş, başka bilim insanları ile teması olan saygın unsurları yanımıza çekebilirsek, genç bilim insanları içerisinde “Ben bu ülkeye, emekçi halka hizmetimi mücadelemi bilim alanında veriyorum.” diyebilecek insanların sayısını çoğaltabilirsek bir kriz ortamında, bir devrimci bunalım anında beklenmedik belki de bir anda iktidarı alma sorumluluğu ile karşı karşıya kaldığında Türkiye işçi sınıfı, kara kara düşünmeyiz.

Söylediklerim kültür sanat alanı için de geçerli, diğer alanlar için de geçerli. Dolayısıyla yaşamın her alanına değmek zorundayız bu mücadele içerisinde.

Arkadaşlar, nasıl bir yaklaşımla değeceğiz? Bunların önemli, söyleyeceklerimin önemli bir bölümü, sosyalist bir Türkiye’de hayata geçecek belki ama bugünden bilim alanını bu mantıkla ekle almak zorundayız.

Bir kere; kapitalist toplumla, bizim kafamızdaki bilim arasında çok önemli bir fark var; temel bir fark var; bilimin hedefi, bilimsel çalışmanın hedefi. Bugün bir kapitalist toplumda bilimsel çalışmanın özde tek bir hedefi var; kâr maksimizasyonu. Bütün bilimsel disiplinler için bu geçerli. Bizim açımızdansa bilimsel çalışmanın hedefi toplumsal çıkarlardır. Radikal, çok köklü fark var. Çok tartışıldı bu, bilimin sınıfı olur mu, mesela işçi sınıfı tıbbi olur mu? Arkadaşlar tıbbın marksisti olmaz ama marksizmin tıbbı yaklaşımı olur ya da tıbbı marksist yaklaşım olur, tabii ki olur.

Niye? Çalışmanın hedefi başkadır, çalışmanın konusu da başkadır. Her disiplinin sermaye sınıfı açısından her bilimsel disiplinin konusu kâra yönelik konular olarak belirlenir. Öncelikleri buna göre belirlenir. Bizim açımızdan ise bilimsel çalışmanın konusu, sermaye düzeninin konusundan farklıdır. Orda da bir değişiklik söz konusu olacaktır.

Bilimsel çalışmanın örgütlenmesi de değişecektir bizim açımızdan. Niye? E, bugün, uluslararası tekellerin ve halktan kopuk bir bilim bürokrasisinin denetimindedir kapitalist ülkelerde bilimsel çalışma. Oysa bizim açımızdan bilimsel çalışma, üniversiteler, planlı ekonominin bütün unsurları ve emekçi halkın bütün örgütlerinin katıldığı bir geniş şebeke, geniş bir ağ üzerine kurulacaktır. Dolayısıyla bilimin örgütlenmesi de taban tabana zıt olacaktır bugünkünden.

Bilimsel çalışmanın öznesi değişecektir. Şimdi bilimsel çalışmanın öznesi kapitalist ülkelerde ve Türkiye’de

Sempozyum üç gün boyunca katılımcılardan yoğun bir ilgi gördü.

kimdir? Bir bölümü emekçileşmiş sermaye tarafından sömürülen bilim emekçileri ya da bilim insanları, bir bölümü ise sermayedarlaşmış ya da doğrudan sermaye sınıfının bilim alanını yönetmesine yardımcı olan bilim insanları. Dolayısıyla bilim alanı iki karşıt sınıfa bölünmüştür ve ne yazık ki, bu karşıt sınıflardan bir tanesi pek farkında değildir bu bölünmüşlüğü. Sosyalizmde bilim insanlarının özne olarak tarifinde bu sınıfsal karşıtlık ortadan kalkacaktır. Bilim insanları, emekçi halkın bir parçası olacaktır ya da bilim alanının tek öznesi özgür bilim işçileri olacaktır.

Bilim ile eğitim arasındaki ilişki de değişecektir. Bunların örgütlenişinde muazzam bir fark olacak bizim toplumumuzda. Bir kere eğitim bilimselleşecek, bilim insanının eğitimi de toplumsallaşacak, bir ayrıcalık olmaktan çıkartılacak.

Son olarak da belki de bugün en fazla özen göstermemiz gereken başlık olan bilim insanının örgütlenmesi meselesi. Arkadaşlar, sosyalist bir toplumda bilim insanı aynı zamanda siyasi bir varlık haline gelecek. Yönetimin bütün kademelerinde bilim insanlarına rastlayacağız. Meclislerimizde ya da yüksek meclisimizde de. Bugün bilmiyorum Türkiye’de parlamentoda kendisine bilim insanı sıfatı yakıştırılabileceğimiz birileri var mı? Varsa bile sayıları çok azdır. Ama sosyalist bir Türkiye’de parlamentoda bilim insanlarına ihtiyacımız olacak ve onlar özgürce siyaset yapacaklar, emekçi halkın diğer unsurları gibi.

Şimdi arkadaşlar bunları saydım, bunların hepsinde siyaset var. Dolayısıyla, beni buraya davet ettiği için arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum ama siyasetin elbette bilim alanında bir sözü olacak. Hep birlikte çünkü bilim üretirken de bilimsel çalışma içerisindeyken de aslında siyaset yapıyoruz.

İktidarı aldığımızda kara kara düşünmememiz için bugünden çalışmamız gerekiyor. Arkadaşlar Sovyet deneyimi bu açıdan muazzam dersler sunuyor bize. Çok

örgütlü, mücadele içerisinde gelen ve bayağı birikimli kadrolara sahip olan bir partinin önderliğinde iktidarı aldı Rusya’da işçi sınıfı. Ama bu partinin ağırlıklı olarak yoksul ve cahil köylülerden oluşan Rusya’da uzmanı çok azdı. Hiçbir konuda... Askeri azdı, diplomatı yoktu, sanatçısı yoktu, eğitmeni yoktu, mühendisi çok azdı, bilim insanı çok azdı. Bu büyük sorun. Çok geniş bir coğrafyada sosyalizmi kurmaya çok çok kıt kaynaklarla başladılar ve bilim alanı ayrıcalıklı insanların elindeydi. Rusya’daki kalburüstü bilim insanlarının çok büyük bir bölümü aristokrat ailelerden geliyorlardı. Ekim Devrimi’ne ya da bir işçi iktidarına pek sıcak bakmıyorlardı, çoğu düşmanca yaklaşıyordu.

Bunların zaten önemli bir bölümü devrim sırasında yurt dışına gitti. Kalanların ise umudu kısa sürede Rusya’da işçi iktidarının düşeceği idi. Bir bölümü ise, hani dürüst bilim insanı niye diyoruz bilmiyorum ama mesleğine aşık bilimsel çalışmasından başka pek bir şey düşünmeyen ve “Ha Çar’a hizmet etmişim, ha Sovyetler Birliği’ne” diyecek kadar kendi işine bakan insanlar, onlar kaldı. Ama muazzam bir kıtlık vardı. Uzman kıtlığı, bilim insanı kıtlığı. Şimdi arkadaşlar, bunu hafife alma şansımız yok, bunun ortaya çıkardığı sorunları da daha açık yüreklilikle tartışmanın zamanı geldi.

Geçmişte biz bunları pek konuşamazdık ama Sovyetler Birliği’nden sürekli olarak bütün dönem içerisinde yani Sovyetler Birliği çözülünceye kadar hep sporcular, bilim insanları, sanatçılar içerisinde bir kesim Sovyetler Birliği’nden Batı’ya kaçmaya çalıştılar. Dedim gibi bunu eskiden pek konuşmuyorduk ama bu bir gerçek. Gerçekleri de konuşmanın zamanı geldi çünkü Sovyetler Birliği’nin ayıbı değildi ki bu. Arkadaşlar Sovyetler Birliği dediğim gibi 1917 yılında ya da Sovyetler Birliği adını aldığı 1922 yılında, elinde doğru dürüst bilim insanı ya da yeni düzene inanan bilim insanı yoktu. E, yoktan emekçi halk içerisinde eğiterek bir bilim insanı yaratmak için en az 10 yıl gerekiyor. Dolayısıyla mevcutları ikna etmeye çalıştılar. Bir bölümü yurt dışından döndü. Nasıl ikna edeceksiniz? E, açlık çekmeyecek örneğin on-

lar, ücretleri diğerlerinden biraz daha fazla olacak, e bazılarının siyasi görüşleri ya da aristokrat burjuva ya da burjuva ailelerden geliyor olmasına göz yumacaklar. Bir bölümünün mülkleri kendilerine iade edilecek. Mülkleri dediğim işte evleri falan. Dolayısıyla aslında bir pazarlık söz konusu. Neden? Yeni bir insan yaratmak, bunun bir parçası olarak yeni bir kuşak bilim insanı yaratmak için zamana ihtiyacı var Sovyet İktidarının.

Ancak Sovyetler Birliği'nin araştırma laboratuvarlarında, enstitülerinde, akademisinde, teknolojik araştırma yapan kuruluşlarında çalışanların bir bölümü Sovyet İktidarına inanmayan kadrolardı. Bu kadroların devrimden sonra yurt dışına giden Rus mülteci bilim insanlarıyla ilişkisi vardı. Fransa'ya yerleştiler, Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştiler, Almanya'ya yerleştiler. Bunlarla bağları sürdü. Dolayısıyla bunların her birisinin birer bilim insanı olarak Sovyetler Birliği'ndeki yeni düzene tehdit oluşturma potansiyeli de vardı. Beş yılda, on yılda çözülüyor ki bu problem. Bunların içerisinde çok önemli bilim insanları da vardı. Sonra Almanya'da faşizm dönemi geldi. Sovyetler Birliği ile kanlı bıçaklı bir siyasi iktidar vardı Almanya'da, ve yaklaşan bir savaş. Bu savaşa hazırlanmak için bilim alanında muazzam bir çaba harcayacaksınız. Yeni yetiştirdiğiniz emekçi halktan, köylerden yetişmiş genç bilim insanlarını sahaya sürüyorsunuz tamam ama eski kuşak Sovyetler Birliği ile ideolojik olarak örtüşmeyenler de çalışmaya devam ediyor.

Doğru arkadaşlar evet, bu da bir sır değil, bir iftira da değil; bazı bilim insanları hapisane, laboratuvara çevrilmiş haphanelerde araştırmalarını sürdürdüler. Özellikle savaş döneminde. Ne yapacaktı peki Sovyetler Birliği? Ya bu insanlardan tamamen umudu kesecek ya da mümkün olduğu kadar Sovyetler Birliği'nin yoluna devam etmesi için bu insanlardan yararlanacaklardı. Dolayısıyla arkadaşlar bugün baktığımızda, Sovyetler Birliği imkansız başardı. Kadrosuz, uzmansız, bazı alanlarda ciddi bir birikimi olmadan bir sanayi devi haline geldiler. 1936'da "Stalin Anayasası" diye bilinen anayasa yazıldığında, Sovyetler Birliği'nde okuma yazma oranları zirveye ulaşmıştı, yeni nesil genç bilim insanları yetişmeye başlamıştı ama dediğim gibi bütün bunlar sorunların tamamını çözmeye yetmiyordu.

Arkadaşlar, zaman ilerledi Sovyetler Birliği bir endüstriye dönüştürdü bilim insanı yetiştirmeyi. Yalnızca bilim insanı değil, sanatçı, sporcu... Neden? Örgütlü bir toplum, bu alanlar bir ayrıcalık olmaktan çıktı. Dolayısıyla Sovyetler Birliği halkın içerisindeki uzmanların oranını, Batı'ya kıyasla 10 misline 100 misline çıkardı. Dünyada en fazla piyano çalan Sovyetler Birliği'nde yaşıyordu. Piyanist anlamında demiyorum ama her eve, her köye piyano girdi.

Sovyetler Birliği'ndeki kimyacılarının sayısı, Amerika Birleşik Devletleri'nin 5-10 katına çıktı. Niye? Dediğim gibi bilimsel eğitim, ya da bilim insanı haline gelmek

için gerekli süreçler halka açıldı, bir ayrıcalık olmaktan çıktı. E tabii ki bunları Batı'ya çekmenin yollarını arayacaklar. Niye?

Sovyetler Birliği'nde bilim, sanat, spor ayrıcalık olmaktan çıktığı sürece, bilim insanlarıyla emekçi halk arasındaki eşitsizlikler çok azaldı. Evet, bilim insanları bir işçiden, bir kol emekçisinden daha yüksek ücret alıyorlardı ama öte yandan da batıdaki farklılık asla ve asla yoktu. Dolayısıyla, ucuz bilim insanı anlamına geldi Batılı ülkeler için Sovyetler Birliği'nde yetişen bilim insan. Sanatçılar için de geçerli, sporcular için de geçerli. Onları transfer etmek için parayı döktüler. Arkadaşlar insanlığın, paraya satın alınamayacağı bir noktaya gelmesi için çok uzun bir süre gerekiyor. Evet bazılarını satın aldılar ve bazıları gitti Sovyetler Birliği'nden. Bazılarının zaten baştan beri niyeti vardı ve unutmayalım Sovyetler Birliği'nde birçok bilim insanının kökleri, bilim dünyasından gelen ailelere dayanıyordu ve o aileler de genellikle Sovyet düzenine karşı olan mülk sahibi ailelerdi.

Bunları niye anlatıyorum? Arkadaşlar, eninde sonunda Türkiye sosyalist olacak, Türkiye'de Sosyalist İktidar kurulacak. Biz aynı zorlukları çekmemek zorundayız. O zaman bizim bugünden bilim alanında, kültür sanat alanında yarın bir işçi iktidarımızın en azından ilk ihtiyaçlarını karşılayacak bir birikime sahip olmamız lazım, bir insan kaynağına sahip olmamız gerekiyor. O yüzden bu çalışmalar son derece kritik. Yarın iktidara geleceğimizcesine bakmamız gerekiyor; hayata, dünyaya Türkiye'ye. Dolayısıyla, çok uzatmayacağım bu toplantıların bir zihin egzersizi olmaktan, ki bilim alanında zihin egzersizi gerekir, Türkiye'de ilerici, yurtsever, marksist, materyalist, komünist bilim insanlarının bir araya getirip kendi disiplinleri ile ilgili meseleleri tartışması falan bundan ibaret bir şey değil. Evet, bunlar da önemli. Ama mesele şu; biz bir işçi iktidarının ihtiyaç duyacağı bilimsel bir birikimi ve örgütlenmeyi canlı tutmak, hazır tutmak zorundayız. O yüzden bu sempozyumlar, örgütlenme, yayınlar, çalışmalar, kafa yorma... Bütün bunlara iktidarımızdan önce başlamak zorundayız. Size şu kadarını söyleyeyim arkadaşlar; Ekim Devrimi'nde Rusya çok onurlu bir mücadeleden sonra Rus işçi sınıfı iktidara geldiğinde, şu salondaki birikimin bilim alanında onda birine sahip değildi ve bununla muazzam bir işe kalkıştılar. Büyük ölçüde başardılar da.

Biz mücadelemizin başka zorlukları olacağını bilerek bazı alanlarda şimdiden hazırlıklarımızı örgütlemek zorundayız. Ben diyorum ki buradan; biz iktidara geldiğimizde, Türkiye işçi sınıfı iktidara geldiğinde, Türkiye'nin en iyi sanatçıları, en iyi uzmanları, en iyi teknisyenleri, en iyi mühendisleri, en iyi bilim insanları Türkiye işçi sınıfının yanında duracak. Ben buna inanıyorum.

Kolay gelsin ve teşekkürler.

ON THE RELATION BETWEEN POLITICS AND SCIENCE: THE SEEKING OF SOCIALIST POWER FOR SCIENCE

Kemal Okuyan

General Secretary of Communist Party of Turkey,

**Speech at the Opening Ceremony of the Socialist
Future and Planning Symposium**

Translated by Gamze Öy Terzi and Alpcan Evren

Dear friends,

The Academy of Science and Enlightenment has become quite an important reference point in a very short period. It is conducting invaluable studies. Before I mention these studies, I have to answer the question why I am here.

A few people have asked about this today, half jokingly; "What are you going to talk about?" This is a rightful question, because except for a year-long medical faculty experience, I have a rather modest relationship with science, because of the fact that social sciences are not considered as science. On the other hand, in fact, I will try to establish my speech on this relationship precisely, which means, *the relationship between politics and science policies or science*.

We have never overshadowed the studies of the Academia with the interests of Communist Party of Turkey in a narrow sense. However, this work has emerged under the lead and initiative of TKP. Therefore, I will try to answer these questions such as why we considered to organise this initiative, in such an area, to found such an academia, what we are expecting for and specifically what we expect from this symposium.

Dear friends, first of all, we have to know that there cannot be any area which politics is not related with or interested in. As a politician I say, we are looking forward to the days when politics will be abandoned from humanity's repertoire. Because politics is an occupation which will get out of humanity's agenda, together with the society of classes. An unnecessary occupation, in fact. Politics is needed as much as classes are needed. In fact, we politically struggle to eliminate the classes and therefore we have to struggle in this way and aim, and for that reason, of course, science does concern politics.

When we say politics we do not understand a parliamentary struggle or a corporate one in a narrow sense. Our struggle has an aim, which is to bring the proletariat, the toiling people to power and to establish a classless social order without exploitation. This is quite a comprehensive claim. Conversely: Is there any area which the capitalist class has not touched? No. Even if they claim otherwise, politics is everywhere from art to culture, and science as well. It is said that politics is not done in places such as barracks, mosques and schools.

Kemal Okuyan, Secretary General of the Communist Party of Turkey

On the contrary, there's a load of politics done in barracks, mosques and schools, and this is not only true for Turkey. Therefore, when we look at, we see that there is no area where capital does not enter or leak. Therefore, the capitalist class dominates the whole fabric of human life. Both human life and social life. Of course, science is under the absolute domination of capital.

The struggle to destroy the dominance of capital or the rule of capital requires a tough struggle in all areas where capital has touched. Yes, the conquest of political power is the central problem of the proletariat. As long as you put this problem aside, your struggle does not have a chance of success in any aspect. On the other hand, we do not have the chance to struggle for political power by neglecting the main areas of struggle or the basic aspects of social relations. For example, as soon as you say that you postpone struggling within the area science to some post-revolutionary time, you put an important aspect of struggle aside, you neglect it. A very similar situation goes for culture and arts as well. And generally, when we look at the history of the struggles in

the 20th century, we see that the revolutionary workers' movements or communist parties have occasionally put these areas, which are culture and science, aside; or in a more direct way to say, they neglected them.

Friends, this situation has a heavy price for today. Why? The exposure of capitalism, making the masses react, move and organize against it - this is one of our most important missions. How do we expose capitalism without transforming the areas that capitalism touches, reorganizes and uses for profit into strongholds of the working class movement, of our own front? We all know about the difficulties of making the people move without exposing capitalism.

Yes, science, as the other areas, is an extremely critical area to expose capitalism. Because having drawn into profit mechanisms more and more, science is also particularly important in this aspect. I want to give an example. In the last few weeks, the health system in Turkey came into the fore in a quite wrong way, I mean the medical sector, vaccination... A journalist tried to introduce the discussion of a real problem, yet on an extremely unrealistic basis, and indeed the problem started to be discussed. Now friends, we have to be well equipped here. Our equipment is not absent, but more is needed. In all of these discussions; revolutionary public-minded scientists, revolutionaries, communists, Marxists have a duty, which is to enlighten humanity and our people. We do not have the chance to perform this struggle without knowing these mechanisms in detail and placing our own scientists in the channels where science flows, in critical points or without touching people and scientists at critical points. This Academia has such a meaning.

What else? Friends, we try to destroy this social order and establish a socialist country. Well, with what are we going to establish a socialist country? As I said, we need assertive, prominent, or "vanguard" cadres to use our terminology, to make the struggle today realistic. We need vanguard scientists when it comes to science. Yes, however, this also has a special importance for the post-revolutionary period. Why?

Friends, yes, after the revolution power of the proletariat will reorganise the life; actually we will create the "new human", the new society. On the other hand, this transition process will be more troublesome than we think. We will have problems in education, health, technology on the very first day of our power. Our dams and power plants will need to continue generating energy. Our factories will have to continue operating. Our armed forces will have to be equipped with the necessary technological equipment or the necessary ammunition and weapons. Well, what are we going to do all these with? With which human resources?

I will come soon to the difficulties which Soviet Union has experienced, however we need to know that if we

aim for a socialist power in Turkey in the near future, as my friend or comrade Erhan well said, we have to intervene in science, from today. Of course not by setting up dreamy goals. Yet this is extremely critical; if we can recruit respectable people who have mastered their own area in the basic sciences, those who are productive and possesses significant amount of knowledge in that area, who have links with other scientists, if we can increase the number of the people among the young scientists who can say "I serve and politically struggle for this country, for working people, in science area"; then, in state of a crisis, in a moment of revolutionary crisis, when the proletariat of Turkey will face with the responsibility of taking power, we will not brood over this situation.

What I have told goes for culture and art and other areas as well. Therefore, in political struggle, we have to touch every area of life.

Friends, which approach will we use? Perhaps, a significant amount of what I will tell you will be fulfilled in socialist Turkey, however, we have to approach science with this point of view.

Once, there is quite an important, a fundamental difference between the science in our minds and that of the capitalist society, which pertains to the aim of science, aim of scientific study. Scientific study has only one fundamental aim, which is profit maximization. This goes for all scientific disciplines. For us, the goal of scientific work is the interests of the society. There are radical, deep-rooted differences. It has been discussed many times; would science have class, for example, would there be proletarian medicine? Friends, there will not be Marxist medicine, however, of course Marxism will have an approach to medicine or medicine will have a Marxist approach.

Why? As the aim of the studies will be different, its theme will be different as well. Under the dominance of the capitalist class each discipline and the research themes of each scientific discipline are determined to be profit-oriented issues. Their priorities are defined accordingly. From our point of view, the theme of scientific study shall be different from that of the capitalist point of view. There will be a change there.

For us, the organization of scientific work will also change, because today, in capitalist countries, scientific work is overseen by international monopolies and a bureaucracy of science, detached from the people. On the other hand, our goal is to establish scientific work on an extensive network consisting of universities, all elements of a planned economy and all organizations of the working people. Consequently, the organization of science will be radically different from how it is today.

The actors of scientific work will change. Here we need

Symposium attracted great attention.

to ask, who are the actors of scientific work in Turkey and other capitalist countries? Part of it is scientists, or science labourers exploited by capital, another part of it is scientists who either turned into capitalists or who help capitalists manage the field of science. The field of science is divided into two separate classes and unfortunately, one of these antagonistic classes is unaware of such division. This class antagonism will be overcome by the way socialism defines scientists as actors. Scientists will be a part of the working class, or the only actors of the field of science will be liberated science workers.

The relationship between science and education will also change. Our society will introduce drastic changes in how these are organized. Education will become scientific, and the education of the scientist will socialize and will no longer be a privilege.

Finally, the problem of organizing the scientists is the one that we should care about the most today. In a socialist society, the scientist will also be a political being. There will be scientists in all administrative ranks, including councils and the parliament. Is there anyone in Turkey's parliament today, whom we can call a scientist? Even if there is, the number should be very few. But in socialist Turkey, we will need scientists in the parliament and they will freely do politics, just like other elements of the working people.

All of these changes that I mentioned involve politics. Therefore, I thank my friends for inviting me here, but of course, politics will have things to say on science. They go together, since when we do science and when we're involved in scientific work, we do politics at the same time.

We must start working from now on so that we don't need to worry once we achieve power. The Soviet experience provides us with substantial lessons to be taken.

In Russia, the working class came to power in the leadership of a strongly organized party with very experienced cadres who have been involved in the struggle for years. But this party had few specialists in Russia whose population consisted mostly of poor and uneducated peasants. They had few soldiers, no diplomats, no artists, no lecturers, and few engineers and scientists. That posed a great problem for the Soviet Union, forcing it to start establishing socialism on a vast geography with scarce resources. The field of science was dominated by privileged people. A great majority of elite scientists of Russia came from aristocratic families. They didn't have a positive opinion on the October Revolution or a workers' state; in fact, most of them were hostile to it.

A substantial part of those went abroad during the revolution. As for the remaining ones, most of them expected workers' power in Russia to collapse soon. The rest were the ones that we might call honest scientists, those in love with their profession who didn't think of anything but their scientific work and didn't see a difference between serving the tsar or serving the Soviet Union. But there still was a huge shortage of specialists and scientists. We aren't in the position to underestimate this and we should be discussing the challenges created by this shortage openheartedly.

We used to not talk about this in the past, but for the whole period of Soviet Union's existence, some athletes, scientists, artists tried to escape to the West from the Soviet Union. It's time to talk about this reality, because that wasn't exactly Soviet Union's fault. Soviet Union didn't have any scientists believing in the new social order in 1917, or in 1922 when it finally took its name. And it would take at least 10 years to create scientists from among the working people by educating them. Therefore, they needed to convince the already existing ones first. Some scientists returned from abroad. In order to convince them, some concessions were made, like paying them higher wages, tolerating their politi-

cal views, and ignoring their bourgeois or aristocratic background. Some had their former property restored to them. The bargain here was aimed at buying the time the Soviet government needed to create the new human and raise a new generation of scientists as a part of this.

However, a great part of those who worked in research laboratories, institutes, academia, technological research institutes of the Soviet Union were those who didn't believe in Soviet power. These cadres had connections to Russian scientists who emigrated to France, Germany, United States and other countries after the revolution. Therefore, each of these scientists, among them very reputable ones, posed a potential threat to the new Soviet social order. That problem just cannot be solved in 5 or 10 years. Then, in Germany, the fascists came to power. The government in Germany was the arch enemy of the Soviet Union, and a war was approaching. An immense scientific effort is required to prepare for such a war. So, even though the young scientists raised from among the working people and the villages are deployed, the older generation that was ideologically in odds with the Soviet Union also kept working.

It is neither a secret, nor a slander, that some scientists continued their research in prisons converted to laboratories, especially during wartime. That's fully true. What should the Soviet Union have done instead? They could either give up all hope from these people, or benefit from these people for as long as possible so that the Soviet Union could keep going. Looking back from today, we can say that the Soviet Union achieved the impossible. They became an industrial giant without cadres, specialists, and without substantial experience in many areas. By the time the Stalin Constitution of 1936 was drafted, literacy rates of the Soviet Union were at an all-time high, and a new generation of young scientists started to emerge, but as I said, all of this wasn't enough to solve all the problems.

As time went on, Soviet Union turned raising scientists into a whole industry. Not only scientists but also artists and athletes were being raised, since in an organized society, practicing in these fields stopped being a privilege. Consequently, Soviet Union had a percentage of experts to population 10 times greater compared to Western countries. Every house, every village had a piano, and Soviet Union boasted the biggest number of piano players.

Soviet Union had 5 or 10 times more chemists compared to the United States. That was because scientific education and the processes necessary to become a scientist were open to all people. So it comes as no surprise that the West tried to find ways to attract these scientists.

As access to arts, sciences and sports stopped being a privilege in the Soviet Union, the inequalities between

scientists and the working people greatly diminished. Yes, scientists were paid higher than manual workers, but there never was the vast difference that existed in the West. Therefore, the West looked at Soviet scientists, artists and athletes as low-cost experts, and poured in money to transfer them, and to be fair, humanity has to go a long way before becoming unobtainable with money. Yes, some of these people were bought off, and some had the intention to leave from the very beginning, since many scientists in the Soviet Union had roots in property owning families that were against the Soviet way.

I'm sharing all of this because Turkey will inevitably become socialist. In order to prevent enduring the same difficulties, we need to have the human resources that will at least meet the immediate needs of a workers' state in scientific and cultural areas. That need is what makes your work so crucial. Therefore, this congregation does more than bringing together progressive, patriotic, Marxist, materialist and communist scientists to discuss issues related to their disciplines. Even though that's also an important issue, our main problem is that we need to have in stock the scientific knowledge and organisation that a workers' state will need. That's why we need to start arranging symposiums, organizing, discussing and publishing before we come to power. After its honourable struggle in the October Revolution, the Russian working class didn't have one tenth of the scientific knowledge contained within this hall, and in spite of this, they attempted a tremendous task, and largely succeeded.

We have to organize our preparation ahead of time, knowing that our struggle will have many other difficulties. I believe that when we come to power as the working class of Turkey, the best artists, the best experts, the best technicians, the best engineers, and the best scientists of Turkey will stand together with the working class of Turkey.

Good luck, and thank you.

21. YÜZYILDA SOSYALİZMİN HANGİ ÖZELLİKLERİ OLACAK?

Makis Papadopoulos

Yunanistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Siyasi Büro Üyesi
Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu kapsamında yaptığı konuşma

Çeviri | Merve Tokmakçıoğlu

Yunanistan Komünist Partisi Merkez Komitesi adına, onurlu davetiniz için teşekkür eder, konferansınız için seçtiğiniz temadan dolayı sizi kutlamak isterim. Bu, partinizin sürekli devrimci, öncü parti rolünü üstlenmeye çalıştığını kanıtlayan bir temadır.

21. yüzyılda sosyalizmin karakteristik özelliklerini incelemek için, Marksizm-Leninizm'in teorik ilkeleri temelinde, bir yandan 20. yüzyılın tarihsel deneyimini ve diğer yandan da dijital ekonominin ve 4. Sanayi Devrimi diye adlandırılan olgunun yeni koşulları altında, bilimsel ve teknolojik ilerlemeden kaynaklanan yeni nesnel olanakları ve sorunları araştırmalıyız.

Özellikle, diyalektik, tarihsel materyalizm prensiplerine ve mantık(lojiko)-tarihsel yönetime dayanarak sosyalist toplumun hareketini belirleyen çelişkileri incelemeliyiz. 20. yüzyıl boyunca sosyalist kuruluşun tarihsel gelişim sürecini incelemeliyiz. Sovyet iktidarında sosyalizmin temel iktisadi yasalarını bilinçli olarak uygulama çabalarını, diğer bir deyişle, üretimin tüm hedeflerinin toplumsal ihtiyaçların her yönden karşılanmasına yönelik koordinasyonunu incelemeliyiz. Bu temel yasanın, üretimin gelişme derecesi ile toplumsal ihtiyaçların sürekli, kesintisiz bir şekilde genişlemesi arasındaki çelişkilerin çözümünde itici güç olarak ne derece etkili olduğunu ve ayrıca toplumun tüm üyelerinin refahı ve özgürce gelişmesinin korunması için planlı, programlı toplumsal üretim örgütlenmesinin nasıl geliştiğini de incelememiz gerekir.

Karşı devrimci gelişmelerin ardından YKP, 1990'ların başında bu karmaşık ve zor konunun incelenmesine katkıda bulunmak için ciddi bir çaba gösterdi ve bugün de bu çabası devam etmektedir. Bugünkü kısa konuşmada, birkaç önemli noktaya odaklanacağız.

1917 Sosyalist Devrimi'nin Rusya'daki zaferi, üretici güçlerin gelişmesi için gerekli olan sosyalist üretim ilişkilerinin özgürleştirici doğasını gösterdi. 1917 Ekim Devrimi, işçi sınıfı iktidarının sağlam zemininde inşa edilen merkezi bilimsel planlamanın üretici güçlerin gelişimindeki önemini açığa çıkardı ve üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetin üstünlüğünü gösterdi. İşsizlik ve okuma yazma bilmezliğin ortadan kaldırılması, genel, zorunlu ve ücretsiz eğitim, sekiz saatlik iş günü, iş ve yaşamdaki kadın ve erkek eşitliği, ırkçı önyargılardan kurtuluş, II. Dünya Savaşı öncesi ve sırasında barış zamanı endüstrisinin savaş endüstrisine des-

Makis Papadopoulos, Yunanistan Komünist Partisi Siyasi Büro üyesi

tansı dönüşümünün yanı sıra, daha sonra yapılan uzay araştırmalarında ortaya çıkan sıçrama Sovyet iktidarının ilk on yıllarının bazı karakteristik örneklerindendir.

Bu özel tarihsel dönemde, hedefli, merkezi olarak planlanmış bir toplumsal üretim yöneliminin giderek daha bilimsel bir karakter kazanabildiği ve milyonlarca Sovyet işçisinin kolektif çabalarının örgütlenmesini ve koordinasyonunu geliştirebildiği gösterildi. Ekonominin merkezi planlamanın etkinliğini arttırmak için birleşik devlet planının, demokratik merkeziyetçilik ilkesinin ve sosyalizm içinde yaratıcı rekabetin yönlendirici bir yöntem olarak kullanılması gereği tasdik edildi.

Bu başarıların Sovyetler Birliği'ndeki önemini anlamak için, onların gerçekleştirildikleri tarihsel koşulları düşünmemiz gerekir. Sovyet iktidarının kurulması, emperyalist istila ve kuşatma, kalıcı uluslararası tehditler ve içeride üretimin baltalanması koşulları altında gerçekleşti. Bunlar, büyük maddi varlıkların ve bilimsel

uzmanların sayısının kısıtlı olmasının yol açtığı sıkıntılı koşullarda ve SSCB'nin uluslararası emperyalist sistemle rekabet etmesinde stratejik öneme sahip sektörlerin gelişimini ilerletme sürecinde karşılaşılan zaman baskısı altında başarılıydı. Üstelik, devrim öncesi Çarlık Rusya'sını ABD, İngiltere ve Almanya gibi güçlü kapitalist devletlerden ayıran derin yarığı Sovyet iktidarı, hızlı bir şekilde kapattı.

Sovyetler Birliği'nde ilk on yıl boyunca gerçekleşen atılım, üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetin genişlemesi ve ekonominin bilimsel merkezi planlaması ile işgücü verimliliğinin ve ekonomideki yenilikçi teknolojik uygulamaların çarpıcı biçimde arttığını kanıtlamaktadır. Üretici güçlerin gelişim amacı ve hızı değişti. Ana üretici güç olan çalışan işçi, zincirlerinden kurtuldu, çünkü artık emek gücünü satmak için kapitalist piyasanın yirtıcılığında bir patron aramıyordu. İşçi sınıfı ve yoksul köylülerin çocuklarından yeni bilim insanları ordusu kuruldu.

1920'lerde Sovyet işçi sınıfı iktidarı, her işyerinde çalışan işçilerin kurulları olan Sovyetlerin sağlam zemini üzerinde, her Sovyetin daha yüksek iktidar organlarına temsilci gönderebildiği ve bu temsilcileri geri çağırabildiği bir düzen içinde kuruldu. Bu, işçi sınıfı gücünün etkili bir şekilde kullanılması için önemli bir adımdı.

İşçi sınıfı iktidarının merkezi planlamasının, tekel gruplarının daha yüksek bir kâr yüzdesi ve daha büyük bir pay elde etmek adına planlama yaptığı ve rekabet ettiği kapitalist pazara olan üstünlüğü ortaya konuldu.

Sovyet tarihsel deneyimi, nesnel olarak, sosyalist kuruluş sürecinin kolay bir yürüyüş olmadığını, sorunsuz ve düz bir çizgide ilerlemeyeceğini göstermiştir. Sanayinin teknolojik modernleşmesindeki gecikmeler gibi, ürünlerin kalitesi ve yeterliliği açısından olumsuz sonuçlanan birtakım reel sorunlar, sosyalist üretim ilişkilerinin doğal zayıflıkları olarak zannedilip bu şekilde yanlış biçimde yorumlandı. Sovyet tahminlerine göre, 1950'lerin başlarında SSCB'nin sanayi üretiminin hacmi, ABD'nin üretiminin üçte birinden azdı, ki bu bağlamda ABD'nin nükleer silahların geliştirilmesindeki askeri liderliğinden söz bile etmiyoruz.

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği, üretim ve hizmetlerini yeni ve daha yüksek düzeydeki toplumsal ihtiyaçlar temelinde güncellemek zorunda kaldı. Bu sorunu, savaşta en verimli yaşlarında hayatını kaybeden insanların fazlalığına rağmen ve bu kaybın yarattığı korkutucu koşullar altında çözmek zorunda kaldı.

Bu durum, tüm üretim sektörlerinin orantılı bir gelişimini, yaygın tüketim ürünlerinin niteliksel olarak iyileştirilmesini, üretim araçlarının üretimine öncelik verilmesini ve ekonominin birçok sektöründe otomasyonun yaygınlaştırılması güvencesini ilgilendiren, yönetici ve

yürütücü işçilik arasındaki çelişkiyi keskinleştirmemek için gerekli adımlar atılmasını öngören karmaşık bir sorundu.

Daha genel olarak, modern üretim araçlarının geliştirilmesinde ve tüketim araçları üzerinde önceliğin sağlanmasını, ekonominin tüm parçalarının ve unsurlarının temel oranlarının korunmasını, üretimin niteliğinin ve verimliliğinin yükseltilmesini, yeni bilimsel ve teknik gelişmelerin hızla uygulanmasını ve sosyalist bilinci ve işçilerin yaratıcı inisiyatiflerinin arttırılmasını gerektiren bir sorundu.

Bu çok önemli tarihsel kavşakta, çözüm komünist üretim ilişkilerinin planlı genişlemesi üzerinden ileriye bakılarak bulunmak zorundaydı.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında, 1950'lerde bu sorunları etkili bir şekilde ve kolektif olarak ele almış bir teorik potansiyel olmadığı ortaya çıkıyor.

Sovyetler Birliği'nin tarihi seyri boyunca felsefe ve politik ekonomi alanlarında ciddi teorik tartışmalar ve çatışmalar yer aldı. Bu bağlamda, 1927-1929 döneminde ortaya çıkan, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki diyalektik ilişki ve etkileşim konusundaki teorik tartışmalar önemliydi. Tartışma, sosyalist üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişimindeki aktif rolünü vurguladı. Üretim ilişkilerinin aktif rolü, işçi sınıfı iktidarının, özel mülkiyetin kalıntılarını ortadan kaldırma ve üretici güçlerin gelişimini, toplumsal ihtiyaçların tam olarak karşılanması yönünde düzenlemeye yönelik çabalarla gerçekleştirildi.

Bununla birlikte, ne yazık ki, teorik tartışmaların içeriği temel olarak politik ekonominin bilimsel konusunu, diyalektik ve tarihsel materyalizm gibi daha geniş konulardan ayırma ihtiyacına odaklanmış ve teorik araştırmaları, kritik bir mesele olan, üretim ilişkileri ve üretici güçlerin gelişimi arasındaki etkileşim hakkında daha derin bir anlayışa yönlendirmemiştir.

Aynı dönemde devam eden (1924-1929), "diyalektikçiler" ve "mekanikçiler" arasındaki felsefi tartışma ise, diyalektik çelişki kavramını ve bunun doğal ve toplumsal gelişimdeki rolünü anlamada önemliydi. 1930'ların başlarında ise "karşıt olmayan (non-antagonist) çelişkiler" teorisi çoktan ortaya çıkmıştı.

Daha sonraları Sovyet filozofu İlyenkov bu felsefi yaklaşımın, sosyalizmin politik ekonomi meselelerinin tartışılması konusunda ve meta - para ilişkilerini merkezi planlamaya yabancı bir unsur olarak açıkça sınırlandırmanın gerekliliği üzerinde etkili olacağını belirtecekti. Piyasa ve meta ekonomisinin kaldırılması için kararlı bir mücadele yerine, piyasayı yayılma ve sınırlı düzeyde entegre edilmesi ve piyasanın işlevlerinin işçi sınıfı iktidarının merkezi planlaması için kullanılması yaklaşımı giderek baskın hale gelecekti.

Makis Papadopoulos konuşmasını yaparken.

1950'lerde Stalin, bu tartışmayı SSCB'de "Sosyalizmin Ekonomik Sorunları Üzerine" adlı çalışmasında özetleyecektir. Sonuç olarak Bolşevik Parti içinde de devrimci güçlerin piyasanın destekçileri ile mücadele ettiği teorik bir tartışma vardı. Ancak, sosyalizmin Marksist politik ekonomisini geliştirmeye yönelik adımları, toplumsal ihtiyaçların öncelikli hale getirilmesi ve onların karşılanması için etkili planlama ile ilgili problemlerle yüzleşmek için yetersizdi. Büyüyen toplumsal ihtiyaçlar ve toplumsallaştırılmış üretimin talepleri ışığında, sosyalist sanayi ve tarımsal üretimin gelişimini ve performansını hesaplamak ve değerlendirmek için uygulanan net talimatlar, yöntemler ve göstergeler yeterli değildi.

Elbette, bu durum, bir yandan teorik eksikliklerin üstesinden gelmedeki güçlükler, SBKP ve diğer komünist partilerin içindeki ideolojik çatışmalar, sosyalist ülkelerdeki farklı maddi çıkarların ve farklı sosyal güçlerin varlığına ilişkin bir arka plana sahipti.

Birçok sosyalist ülkede, tarımsal üretimin özel mülkiyeti henüz kaldırılmamıştı. Kiralık işçi çalıştırma hakkı bile tamamen lağvedilmemişti. Sovyetler Birliği'nde, tarım sektöründe kolhozların kolektif mülkiyetinin korunması olduğu kadar, işçilerin katılım ve kontrolünün zayıflaması ve gelir farklılıklarının sürdürülmesi de yaşanmıştır. Yönetici ve yürütücü emek arasındaki çelişki artmıştır.

Savaşın sonra, özellikle de 1956'da yapılan 20. SBKP Kongresi'nden sonra, karşı devrimci yıkıma doğru, tarihteki geri dönüşe giden yol açıldı. 1960'ın ekonomik tartışmalarında, sonucu 1965'teki Kosygin ekonomik reformu olan, oportünist görüşlerin hâkim olduğu "piyasa sosyalizmi" baskın rol oynayacaktı.

Aynı dönemde, Marksist-Leninist işçi devleti anlayışı gözden geçirildi. 22. SBKP Kongresi (1961), SSCB'yi "bütün halkın devleti" ve SBKP'yi de "bütün halkın partisi" olarak nitelendirdi.

Sosyalist üretim ilişkilerinin genişlemesi ve derinleşmesine doğru ileriye dönük çözümler aramak yerine, geriye doğru, kapitalizmin üretim araçlarını ve ilişkilerini kullanacak çözümler araştırıldı. Planlanan ekonominin merkezi yönetimi zayıfladı. Her bir üretim birimi bağımsız olarak kendi verimlilik hedeflerini belirledi ve bu durum da temel olarak toplumsal üretimin genel hedeflerini zayıflattı. Pazar ve meta üretimi yeniden zemin kazandı, gelir eşitsizlikleri arttı, özellikle tarım sektöründe bireysel ve grup mülkiyeti güçlendirildi.

Eğer toplumsal üretimin yeni gelişme düzeyinin yol açtığı zor sorunlara cevap vermek için zamanında kolektif bir teorik ve politik hazırlık yapılmış olsaydı, karşı devrim başarı kazanamayacaktı.

1917'deki Ekim Sosyalist Devrimi'nin kazandığı zafere ardından, 20. yüzyılın hem olumlu hem de olumsuz tarihsel deneyimi, toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sosyalist üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişimindeki özgürleştirici rolünü göstermektedir.

1917 Ekim Sosyalist Devrimi'nin zaferinden karşı devrimin zaferine ve 1990'ların başındaki yıkılmaya kadar olan tarihsel süreç, Leninist ilkelerin sosyalist kuruluş sürecine yaratıcı şekilde uygulanmasının önemini vurgular.

Bir yandan, devrimci öncünün sosyalist kuruluşun yollarını bildiği ve doğru kullandığı zaman elde edilebilecek faydalı sonuçları aydınlatan değerli bir tarihsel deneyimdir. Diğer taraftan bu tarihsel deneyim, olumsuz güç dengelerinin baskısı altında, kolektif teorik ve politik yetersizlikler ile Komünist Parti'deki oportünist yaklaşımların galip gelmesinin birlikte yaratacağı yıkıcı olumsuz sonuçların da altını çizmektedir.

Aynı zamanda, ekonomideki planlı yönelim çabalarının herhangi bir anında, üretici güçlerin gelişme düzeyi itibarıyla, teknik ilerlemenin ve işgücü verimliliğinin ya-

rattığı nesnel kısıtları ve zorlukları da göstermektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, 20. yüzyılın deneyimi bize neler öğretti?

Genel olarak sosyalist yapının kolay, anlaşılır ve doğru-
sal bir süreç olmadığını ve ters tepki riskini içerdiğini
onaylamıştır. Bu zor sürecin sonucunu belirleyen birbi-
riyle ilişkili birkaç temel şart ve ön koşulu da belirgin-
leştirmiştir. Daha özel olarak:

1) Komünist Parti'nin ve işçi sınıfı iktidarının, toplumsal
mülkiyetin ve sosyalist üretim ilişkilerinin tam olarak
hâkim kılınması ve her tür bireysel ve grupsal meta üre-
timinin ortadan kaldırılması adına, tutarlı ve istikrarlı
bir yönelime sahip olmasının önemini doğrulamıştır.
Komünizmin geri aşamalarından ileri aşamalarına ge-
çiş yolu olarak "piyasa sosyalizminin" tarihsel iflasını
göstermiştir.

Sosyalist kuruluş sürecinde devrimci bir yönelimin sür-
dürülmesi, değer yasasının sosyalist bir ekonomi yasası
olmadığı ve oranları düzenleyemediği konusundaki te-
orik kavrayışı da gerektirir. Ayrıca, meta ve para ilişki-
leri var olduğu sürece karşı devrimci toplumsal güçle-
rin ortaya çıkma tehlikesi olduğu teorik kavrayışını da
gerektirir. Değer yasasının ekonomik yaşam üzerindeki
etkisi, merkezi planlama ile çelişmektedir ve bunun,
tüm üretimin doğrudan toplumsal üretime planlı ola-
rak dönüştürülmesi aracılığıyla kesin olarak üstesinden
gelinmelidir.

Değer yasasının, fiyat ve üretim planı sınırlamaları gibi
sosyalist devletin belirli önlemleri ile sınırlandırılması,
işçi sınıfı iktidarının zayıflatılması riskinin uzun vade-
li olarak bertaraf edilmesine hizmet edecek radikal ve
sağlam bir çözüm değildir.

2) Bu deneyim aynı zamanda komünist partinin bilim-
sel gelişim için gösterdiği çabaların ve merkezi planla-
manın, yaratıcı ve sürekli olarak, toplumsal üretimin
yeni gelişme düzeyinin belirlediği yeni gereksinimlere
uyarlanmasının önemini vurgulamıştır.

Merkezi planlama, üretim araçlarının toplumsal mülki-
yeti tarafından belirlenen bir toplumsal ilişkidir. Piyasa
dolayımı olmadan, işçilerin üretim araçları üzerinden
birliğinin sağlandığı, radikal derecede farklı bir yolu ifa-
de eder. Neyin nasıl üretileceğini ve çeşitli üretim sek-
törlerine nasıl dağıtılacağını işçilerin kontrol etmesini
sağlar.

Nesnel kısıtlarla karşı karşıyadır. Çünkü üretici güçle-
rin belirli bir zamandaki gelişim düzeyi ne her zaman
toplumsal ürünün tamamının ihtiyaçlar ilkesine dayalı
olarak erişilebilir olmasına ne de yönetici ve yürütücü
emek veya kafa ve kol emeği arasındaki çelişkilerin doğ-
rudan üstesinden gelinmesine izin verir.

Nesnel zorlukların, farklı toplumsal maddi çıkarların ve
teorik, bilimsel yetersizliklerin baskısı altında, üretim
hedefleri, sektörlerin orantılı bir gelişimine yönelik ön-
celikler ile üretim, eğitim ve işgücünün uzmanlaşması
ve sınıf farklılıklarının oluşmasının engellenmesi konu-
larında planda her zaman ciddi öznel hatalar yapılması
riski vardır.

3) 20. yüzyılın tarihsel deneyimi, proletarya diktatörlü-
ğünün sosyalist kuruluştaki yeri doldurulamaz rolünün
yanı sıra, "tüm halkın devleti" olarak tanımlanan opor-
tünist anlayışın tarihsel iflasını da ortaya koydu.

Hem yükseliş sürecinde hem de geri çekilişteki Sovyet
deneyimi, proletarya diktatörlüğünün misyonunu an-
cak işçilerin hareketliliğine dayandığında yerine geti-
rebileceğini, böylece yönelimlerin ve hedeflerin geniş
kitleler tarafından büyük çapta aktif ve militanca be-
nimsenebildiğini göstermiştir.

Bu nedenle, alt seviyelerinden başlayarak merkezi ikti-
dar organlarına kadar kurumların salt biçimsel olarak
değil, gerçekten çalışması çok önemlidir. Genel Kurul-
lar/Meclisler her işyerinde etkin bir şekilde, yani kont-
rol, hesap verebilirlik ve en yüksek yetki seviyesindeki
seçilmiş temsilcilerin geri çağırılması ilkelerine dayana-
rak çalışır. Biçime dayalı seçim haklarının ve sermaye-
nin diktatörlüğü olan burjuva demokrasisinin biçimsel
eşitliğinin aksine, gerçek seçim hakları ancak bu şekilde
tesis edilebilir.

Bu işlev, sosyalist kuruluş sürecini, herhangi bir anda,
merkezi planlama bağlamında, planın tasarımı ve uygu-
lamasındaki öznel hatalardan ve sapmalardan koruya-
bilir.

Bu tehlike, işçi sınıfının proletarya diktatörlüğü olan
devrimci iktidarının önemini vurgular. Komünist üre-
tim ilişkilerinin güçlendirilmesi, işçilerin sürekli ey-
lemliliğini öngörmektedir. Çalışanların kararların kabul
edilmesine, uygulanmasına ve kontrol edilmesine aktif
katılımını içeren daha ileri bir demokrasi şekli gereklidir.
İşyerinin, işçilerin iktidarının örgütlenme birimine
dönüştürülmesi, bu ileri demokrasi niteliğinin de mer-
kezi bir unsurdur. Ancak, sosyalist bilinç, yalnızca dev-
rimin kazandığı zafer ile halk arasında tam olarak yerle-
şemez. Bu yüzden Komünist Parti'nin öncü müdahalesi
belirleyici bir rol oynamaktadır.

Sosyalist-komünist toplumun hareket yasalarına göre
bilinçli olarak hareket edebilen tek güç olduğundan,
Komünist Parti, devrimci işçilerin gücünün öncü çekir-
değini temsil eder. Bu nedenle, her koşulda, işçi sınıfını
tarihsel misyonunu gerçekleştirmesi için yönlendirebil-
melidir.

Yeni biçimler ve koşullar altında devam eden sınıf mü-
cadelesinin bir aracı olarak sosyalist devlet, hem savu-
nucu - düzenleyici rolünü oynamalı, hem de yaratıcı,

ekonomik ve kültürel işlevini yerine getirmelidir.

İşçi devleti, bir siyasal hâkimiyet mekanizması olarak, bütün toplumsal ilişkiler komünist olanlara dönüşünceye, işçilerin büyük çoğunluğu arasında komünist bilinç oluşuncaya ve sosyalist üretim ilişkileri dünyanın en büyük kısmına yayılincaya kadar gereklidir.

4) Sovyet deneyimi, yukarıdaki koşulların yerine getirilmesi için, Komünist Parti'nin politikasını bilimsel ve sınıfsal bir şekilde formüle etme kapasitesini sürdürmesi gerektiğini göstermiştir. Başka bir deyişle, Komünist Parti, devrimci teori ve pratiğin diyalektik birliğinin taşıyıcısı olarak rolünü sürekli olarak yeniden ortaya koymalıdır. Teorinin temel nesnesi, yani tüm biçimleriyle yaşam, gelişmekte olduğundan, Marksist-Leninist dünya görüşünün yaratıcı gelişimine katkıda bulunmalıdır. Teoriyi, tarihsellikten kopuk, dinsel bir dogmalar topluluğu olarak ele almamalıdır. Oportünist revizyon karşısında Marksist dünya görüşü tarafından aydınlatılan teorik ilke ve yasaların yaratıcı gelişimi gereklidir. Teorik revizyon girişimlerinin en sık olarak yeni karmaşık problemlerle ve olgularla yüzleşme iddiasıyla yapıldığını unutmayalım.

Teorinin yaratıcı gelişimi kesinlikle zor bir iştir.

Sosyalizm ekonomisinin yapısının yasaları ve evrimi üzerine yapılan teorik araştırmalar, kapitalizmin politik ekonomisinin Marksist teorik formülasyonu ile karşılaştırıldığında, belirli nesnel güçlüklerle sahiptir.

Marx'ın kapitalist ekonominin yasalarını ve işleyişini araştırdığı yıllarda, feodal toplumun rahminde kapitalist üretimin dünyaya gelişinden bu yana yüzyıllar geçtiğini aklımızdan çıkarmayalım. Kapitalist ilişkilerin ilk görünümünün izini 16. yüzyıla kadar sürebiliyoruz. 16. yüzyılın sonunda, Hollanda'da ilk kapitalist devleti gördük ve 17. yüzyılda İngiltere'deki burjuva devrimini yaşadık. 18. yüzyılın sonunda, kapitalist üretim tarzı Batı Avrupa'da Fransız Devrimi'nin zaferiyle galip geldi.

Marx ve Engels, kapitalist sistemi, göreceli olarak olgun ve gelişmiş bir durumda olduğu bir dönemde, bir bilgi nesnesi olarak inceledi. Rastgele tarihsel olayların ve onun belirli tarihsel biçimlerinin aksine, kapitalizmin ortaya çıkması ve gelişmesi ile gelişiminin içsel ve temel süreçleri için gerçekten gerekli tüm koşulların bilimsel olarak tanımlanabildiği bir zamandı. Marx ve Engels, kendilerinden önce gelen Smith'in ve Ricardo'nun teorik çalışmalarını tartıştı, bunları kullandı ve alaşağı etti.

Lenin'in sosyalizmin Marksist politik ekonomisini formüle etme girişimi sınırlı kaynaklarla başladı: Kapitalizmin Marksist politik ekonomisi, kuramsal ilkeler ve diyalektik ve tarihsel materyalizm yöntemi.

O, Sovyet felsefi düşüncesinin (İlyenkov, Vaziulin, vb.) sonradan ilgili tartışmalarında vurgulandığı gibi, büyük

Makis Papadopoulos, sempozyum kapsamında düzenlenen resim armağanında dereceye girenlere ödülleri takdim ederken.

bir nesnel problemle uğraşmak zorunda kaldı. Rusya'daki sosyalist devrimden sonra, sosyalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkışının sadece başlangıcını somut bir şekilde ele alabildi. Yeni üretim tarzı olan sosyalizmin sadece kuruluşunu inceleyebildi. Aynı zamanda, kapitalist üretim ilişkilerinin rolünün güçlü ve belirleyici kaldığı uluslararası şartlar altında, sosyalist kuruluş girişiminin gelecekte yüzleşmesi gereken kilit meseleleri öngörme ve yasaları çözmeye görevini üstlendi.

Başka bir deyişle, teorik araştırma, (yeni üretim tarzının) yalnızca olgunlaşmamış durumuna özel bir şekilde odaklanabilirken, kapitalizmin Marksist politik ekonomisi, kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu ve dünyadaki gelişme sürecinde belirleyici bir rol oynadığı olgun döneme bakar.

Kapitalist üretim tarzının çalışmasına kıyasla, sosyalist kuruluş sürecinin teorik olarak araştırılmasındaki bu büyük zorluk nesneldir, çünkü kapitalist ilişki biçimlerini hazır bularak uygulayan burjuva devriminin aksine, işçi sınıfı iktidarını kendinden önce var olan üretim ilişkilerini miras olarak kurmaz.

Sosyalist-komünist toplumsal mülkiyet ilişkileri ancak işçi sınıfı iktidarının devrimci siyasi eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Herhangi bir zamanda, yeni üretim ilişkilerini biçimlendirmek, genişletmek ve derinleştirmek için devrimci pratiği desteklemesi gereken teorik araştırma, henüz doğmuş olan bir şeyi araştırmak gibi bir temel amaca sahiptir. Bu nesnel zorluk, eğer teorik dikkat ve kolektif bir hazırlık yoksa ampirizmin egemenliğini, pozitivist yaklaşımların "deneme yanılma" yöntemini kolaylaştırabilir.

Oysa bugün komünistlerin daha fazla olanak ve sorumlulukları var. Çünkü 20. yüzyılın tarihsel deneyimini inceleyebiliriz. Sosyalizmin politik ekonomisinin sorunlarını on yılların tarihsel seyrine bakarak inceleyebilir ve araştırabiliriz.

Aynı zamanda, dijital ekonominin modern çağının ve “4. Sanayi Devriminin” yarattığı yeni büyük nesnel olasılıklardan sosyalizmi inşa etmek için faydalanabiliriz.

Merkezi planlamanın başarısında, 1917 Rusyası’nda ve 1950’lerin Sovyetler Birliği’nde var olan ve sosyalist üretim ilişkilerinin derinleşmesine köstek olan nice teknik ve bilimsel kısıtların bugün bulunmadığını görmek önemli olacaktır.

Bugün emek verimliliğinin artmasının, her çağın ana üretici gücü olan işçilere boş zamanlarını arttırmak ve yaratıcı emek içeriğini geliştirmek için sunduğu olanakları düşünün.

Burada, 1917 Ekimi’nde var olmayan bir ordu olan ve modern işçi sınıfına nesnel olarak dahil olan veya yaklaşan ücretli bilim emekçilerinin oluşturduğu kesimi de dikkate almalıyız.

Bilimsel planlama için yeni olasılıkları oluşturmak, karmaşık sorunlar karşısında hızlı ve en uygun kararları vermek, toplumun ihtiyaçlarının bütünüyle ilgili büyük hacimli veri ve bilgileri hızlıca toplamak ve yoğun bir şekilde işlemek için çağdaş yöntemlerden yararlandığımızı düşünün.

Yalnızca ürünlerin yeterliliğini değil; aynı zamanda gelişmiş niteliklerinin devamını sağlamak için gerekli olan yeni teknolojik ve bilimsel olanakları düşünün. Üretimi hızla iyileştirmek ve kontrol etmek adına kullanabileceğimiz yeni olanakları düşünün. Binlerce insan için risk teşkil eden “büyük” sanayi kazalarını önleme ve bunlarla yüzleşme konusundaki yeni olanakları düşünün.

Diğer bir husus, kapitalist kârı korumak amacıyla piyasa rekabeti zincirlerinden arındırılacak olan yeni disiplinlerarası araştırma olanakları ile ilgilidir. Bu, disiplinlerarası araştırmaların gelecekteki toplumsal ihtiyaçları zamanında ve doğru bir şekilde tahmin edebilme ve ekonomi için öncelikleri belirleyebilme becerisidir.

Sosyalist kuruluş çerçevesinde, Marksizm’in yaratıcı gelişiminin modern araştırmalara ve genel olarak bilginin işlenmesine verebileceği itici gücü de göz önüne alalım.

Marksist bilimsel araştırmaların tüm bilimsel disiplinlerdeki ve disiplinler arası işbirliğindeki ilerlemesi, sosyalist ekonominin planlı gelişimi için gerekli özel beş yıllık planlar, bilimsel dokümantasyonun geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır. Bu sayede sosyalist kuruluş yasalarının, gerekliliklerin planlanmasına tam olarak uyum sağlamasını engelleyen epistemolojik nitelikteki engellerin üstesinden de gelinecektir.

Bilimsel ilerleme, sosyalist kuruluş yolunda bir grup ülke olması durumunda, ekonominin kilit sektörleri ile bir ülkenin bölgeleri arasındaki orantılı büyümeyi sürdürmek için gerekli olan nicel oranların ve ayrıca dev-

letler arasında işbölümü meselelerinin daha kesin bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Tabii ki, yeni olanakların ortaya çıkmasıyla birlikte, üretimdeki bu değişikliklerin yarattığı, birçok özel görevin içeriğinde ve elbette onlara karşılık gelen eğitimin içeriğinde ortaya çıkan yeni sorunlar var.

“4. Sanayi Devrimi”nin yeni döneminden kaynaklanan yeni ana sorunların karşısında, sosyalizmin gerekliliği ve güncelliği daha da önem kazanmaktadır; çünkü sadece toplumsal refah açısından bile bu sorunlara tutarlı cevaplar sağlayabilen, işçi sınıfı iktidardır.

Sosyalizm, emeğin içeriğindeki gerekli değişiklikler ile birlikte işçilerin yeni görevlerine ve yeni emek hedeflerine göre hareketlilik gerektiren ihtiyaçlarına cevap verebilir. Dahası, sosyalizmde, işçiler kapitalizmde olduğu gibi risk altında olmadan ve işsiz olma, güvencesiz kalma korkusu yaşamadan çalışacaktır.

Toplumsal mülkiyet koşulları altında, merkezi planlama, piyasa ekonomisinin yırtıcılığının aksine, bilimsel ve planlı bir şekilde, işgücünün ve bilimsel gücün ve üretim araçlarının tüm ülkedeki, her sektördeki ve her bir bölgedeki dağılımını belirleyebilir ve değiştirebilir.

Sosyalizm, işçilerin bilgi ve emek becerilerinin geliştirilmesini, gerekli sürekli uzmanlaşmayı ve onların yeniden eğitilmesini sağlayabilir. Yaratıcı yeteneklerin kilidini açabilir ve açığa çıkarabilir, tüm bunları da toplumsal kurtuluş için tarihsel gelişimi ön plana çıkararak yapar. Sosyalist yaratıcı rekabetin itici gücünü ve kolektif çabanın gücünü kullanabilir.

Yukarıdakilerin tümü, 21. yüzyılda devrimci bir öncü olarak etkin bir şekilde hareket etmek üzere bizim de sahip olduğumuz Marksizm-Leninizmin yaratıcı gelişimi için önemli çalışma ve araştırma görevlerini vurgulamaktadır. Partilerimiz, Yunanistan Komünist Partisi ve Türkiye Komünist Partisi, bu yönde kararlı ve yaratıcı bir şekilde işbirliği yapıyor. İşçi sınıfının dünyayı anlama ve değiştirme gücü, tarihsel misyonunu yerine getirme gücü ve sosyalizm için devrimci mücadeleye öncülük etme gücü ile, komünizm yeniden kendini ortaya koyacaktır.

WHICH CHARACTERISTICS WILL SOCIALISM HAVE DURING THE 21ST CENTURY?

Makis Papadopoulos

KKE, Communist Party of Greece

Member of the Political Bureau of the Central Committee

On behalf of the Central Committee of KKE, I would like to thank you for the honourable invitation and to congratulate you for the theme you chose for your conference, a theme which proves that your Party is constantly striving to play its role as a revolutionary vanguard.

In order to examine the characteristic features of socialism in the 21st century, we must, on the basis of the theoretical principles of Marxism-Leninism, explore, on the one hand, the historical experience of the 20th century and, on the other hand, the new objective possibilities and the new problems arising from the scientific and technological progress, under the new conditions of the digital economy and the so-called 4th Industrial Revolution.

In particular, we must examine, based on the principles of dialectical and historical materialism and the logico-historical method, the contradictions that determine the movement of socialist society. We must examine the process of historical evolution of socialist construction during the 20th century. We must study the efforts and the degree of conscious utilization by Soviet power of the basic economic law of socialism that is the coordination of all the goals of production towards the all-round satisfaction of societal needs. To examine the extent to which this fundamental law acted as the driving force for the solution of the contradiction between the degree of development of production and the continuous, uninterrupted expansion of societal needs. To examine the degree to which the planned, programmed organization of social production for the securing of the well-being and the free development of all members of society was developed.

Following the counter-revolutionary developments, KKE began during the early 1990's and continues today a serious effort to contribute to the study of this complex and difficult subject.

In today's short talk, we will focus on a few key points.

The victory of the October Socialist Revolution of 1917 in Russia demonstrated the liberating nature of socialist relations of production for the development of the productive forces. October of 1917 revealed the superiority of central scientific Planning in the development of the productive forces, on the solid ground of working-class power, of social ownership over the means of produc-

Makis Papadopoulos, KKE, Communist Party of Greece, Member of the Political Bureau of the Central Committee

tion. The elimination of unemployment and illiteracy, the general, compulsory and free education, the eight-hour workday, the real equality of men and women in work and life, the liberation from racial prejudices, the epic conversion of peace-time industry into war industry before and during World War II are some characteristic examples of the first decades of Soviet power, as well as the leap in space exploration later on.

During this particular historic period, the ability of the targeted, centrally-planned direction of social production to obtain an increasingly scientific character and to improve the organization and coordination of the collective efforts of millions of Soviet workers was demonstrated. The need for the implementation of the unified state plan, of the principle of democratic centralism and of the utilization of socialist emulation as a directive method, in order to enhance the effectiveness of central planning of the economy, were confirmed.

In order to understand the significance of these achievements in the Soviet Union we need to think about the historical conditions under which they were accomplished. The conquests of Soviet power were achieved under conditions of imperialist invasion, imperialist encirclement, permanent international threats and an

undermining of production from within. They were achieved under conditions of a great shortage of material assets and of specialist scientific experts, and under the pressure of time to advance the development of sectors of strategic importance in the USSR's competition with the international imperialist system. Moreover, Soviet power quickly bridged the very long gulf that separated pre-revolutionary tsarist Russia from the strong capitalist states, such as the U.S, Britain and Germany.

The leap achieved in the Soviet Union during its first decades proves that, with the expansion of social ownership over the means of production and the scientific central planning of the economy, labor productivity and innovative technological applications in the economy increased dramatically. The purpose and pace of development of the productive forces changed. The working person, the main productive force, was freed from his bonds, since he no longer sought a boss in the jungle of the capitalist market to sell his labor power. A new army of scientists was created from among the children of the working class and of the poor peasants.

Soviet working-class power was founded in the 1920's on the solid ground of the Soviets, the General Assemblies of workers in every workplace, with representatives of the Assembly to the higher organs of power in every branch, representatives that could be revoked by their electors. This was an important step for the effective exercise of working-class power.

The superiority of the central planning of working-class power was demonstrated over the capitalist market, where the monopoly groups plan and compete to secure a higher percentage of profit, a greater share.

Soviet historical experience has also shown that, objectively, the course of socialist construction is not an easy stroll, that it does not proceed smoothly and in a straight line. A number of real problems that arose, such as delays in the technological modernization of industry, with negative consequences for the quality and adequacy of products, were misinterpreted as inherent weaknesses of the socialist relations of production. According to Soviet estimates, the volume of the industrial output of the USSR in the early 1950's was less than one-third of the respective US output, not to speak of the US's military lead in the development of nuclear weapons.

Particularly after World War II, the Soviet Union had to upgrade its production and services on the basis of a new, higher level of social needs. It had to solve this problem under conditions of frightening human war-time losses at the most productive ages.

It was a particularly complex problem, which concerned the assurance of a proportional development of all sectors of production, the qualitative upgrading of popular

consumption products, the priority in the production of means of production, the extension of automation in many sectors of the economy, the necessary steps to ensure that the contradiction between managerial and executive labor is not sharpened.

More generally, it had to do with the ability to ensure the priority in the development of modern means of production over the means of consumption, to maintain the basic proportions of all parts and elements of the economy, to upgrade the quality and efficiency of production, to rapidly apply the new scientific and technical achievements, to raise socialist consciousness and the creative initiative of workers.

At this crucial historical juncture, the solution had to be found looking forward, via the planned expansion of communist relations of production.

Judging by the results, in the 1950s it became apparent that there was no collectively conquered theoretical potential to effectively address these problems.

Serious theoretical discussions and controversies in the fields of philosophy and political economy took place during the historical course of the Soviet Union. The theoretical discussion of the 1927-1929 period on the dialectical relationship and interaction between productive forces and relations of production was important. The debate highlighted the active role of socialist relations of production in the development of the productive forces. The active role of the relations of production is realized through the efforts of working-class power to eliminate the survivals of private property and to orient the development of the productive forces in the direction of the full satisfaction of social needs.

Unfortunately, however, the content of the theoretical debate focused mainly on the need to delineate the scientific subject of political economy from the broader subject of dialectical and historical materialism and did not orient theoretical research towards a deeper understanding on the crucial issue of the interaction between relations of production and the development of the productive forces.

At the same period (1924-1929), the philosophical debate between "dialecticians" and "mechanists" was important in understanding the concept of dialectical contradiction and its role in the development of natural and social phenomena. In the early 1930s the theoretical concept of "non-antagonistic contradictions" had already emerged.

The Soviet philosopher Ilyenkov will later point out that this philosophical approach would have an impact on the discussion of the issues of the political economy of socialism, on the need to clearly delimit commodity-money relations as an element foreign to Central

Planning. Instead of a decisive struggle for the abolition of the market and commodity economy, the perception regarding the possibility of diffusion, limited integration and utilization of the functions of the market by the central planning of working-class power will gradually prevail.

In the 1950s Stalin will summarize this controversy in his work *"The Economic Problems of Socialism in the USSR"*. In conclusion, there was a theoretical debate within the Bolshevik Party, in which the revolutionary forces struggled against the supporters of the market. But the steps towards developing the Marxist political economy of socialism were insufficient to confront the problems relating to the prioritization of social needs and the effective planning for their satisfaction. They were insufficient to be able to formulate clear directions, methods and indicators for calculating and evaluating the development and performance of socialist industry and agricultural production, in light of the expanding social needs and the new demands of socialized production.

Of course, the difficulty in overcoming theoretical deficiencies, as well as the ideological conflict within the CPSU and the rest of the communist parties, had as its background the existence of different social forces, different material interests within the socialist countries.

In many socialist countries private ownership of agricultural production had not yet been abolished. Not even the right to hire labor had been completely abolished. In the Soviet Union itself, in addition to maintaining the collective ownership of the kolkhozes in the agricultural sector, a weakening of workers' participation and control and the maintenance of income differences took place. The contradiction between managerial and executive labor increased.

After the war, and especially after the 20th Congress of the CPSU in 1956, the road towards the counter-revolutionary overthrow, towards a backtracking in the course of History was opened. The economic discussions of 1960 will be dominated by the opportunistic views of "market socialism", whose result was the Kosygin economic reform of 1965.

During the same period, the Marxist-Leninist conception of the workers' state was revised. The 22nd Congress of the CPSU (1961) characterized the USSR as a "state of the whole people" and the CPSU as a «party of the whole people».

Rather than seeking solutions in a forward direction, towards an expansion and deepening of the socialist relations of production, solutions were sought backwards, using the tools and relations of production of capitalism. The central management of the planned economy was weakened. Each individual production unit inde-

pendently set its own efficiency goals, essentially fragmenting the overall goals of social production. Market and commodity production regained ground; income inequalities increased, individual and group ownership were strengthened, particularly in the agricultural sector.

The counter-revolution would not have won had there been a timely collective theoretical and political preparation to respond to the difficult problems posed by the new level of development of social production.

Both the positive and the negative historical experience of the 20th century, following the victory of the October Socialist Revolution of 1917, demonstrate the liberating role of the socialist relations of production in the development of the productive forces, with the goal of satisfying the needs of society.

The historical course, from the victory of the October Socialist Revolution of 1917 until the victory of the counter-revolution and the overthrows of the early 1990s, highlights and underlines the importance of the creative application of the Leninist principles of socialist construction.

It is a valuable historical experience that illuminates, on the one hand, the beneficial results that can be achieved when the revolutionary vanguard is aware and properly utilizes the laws of socialist construction and, on the other, the devastating negative consequences when this is not the case, due to collective theoretical and political inadequacies and the victory of opportunist perceptions in the Communist Party, under the pressure of a negative correlation of forces and of major difficulties that may arise.

It also demonstrates the objective constraints and difficulties in the efforts of a planned direction of the economy, as necessitated by the level of development of the productive forces, of technical progress and of labor productivity at any given point.

Very briefly, what has the experience of the 20th century taught us?

It has generally confirmed that socialist construction is not an easy, straightforward progressive course and that it includes the risk of a backlash. It has confirmed a number of interrelated basic terms and pre-conditions that determine the outcome of this difficult task. More specifically:

1) It has confirmed the importance of a consistent, steadfast orientation of the Communist Party and of working-class power towards the expansion and complete domination of social property, of socialist relations of production and the elimination of all forms of individual and group commodity production. It has

highlighted the historical bankruptcy of «market socialism» as a transition path from the immature to the mature stage of communism.

Maintaining a revolutionary orientation in socialist construction requires the theoretical understanding that the law of value is not a law of socialist economy, that it cannot regulate its proportions. It requires the theoretical understanding that as long as commodity-money relations are maintained, there exists the danger of a reinforcement of counter-revolutionary social forces. The effect of the law of value on economic life is in contradiction with Central Planning and must be decisively overcome through the planned conversion of all production into direct social production.

Limiting the impact of the law of value through certain measures of the socialist state, such as price and production plan delimitations, is not a radical, substantive solution towards the long-term handling of the risk of an undermining of working-class power.

2) Experience has also highlighted the crucial importance of the central planning's effort for the scientific upgrading and the creative, continuous adaptation of Central Planning to the new requirements that are set by the new level of development of social production.

Central Planning is a social relation, determined by the social ownership over the means of production. It expresses the radically different way that workers are united with the means of production, without market intermediation. It enables workers' control over what will be produced, how it will be produced, how it will be distributed to the various sectors of production.

It faces objective constraints, since the level of development of the productive forces at each point in time does not allow access, to the same degree, to the entire social product based on the principle of needs, nor does it permit a direct overcoming of the contradiction between managerial and executive labor, and in general of the contradiction between intellectual and manual labor.

Under the pressure of objective difficulties, of different social material interests, and of theoretical, scientific inadequacies, there is always the risk of making serious subjective mistakes in the plan, regarding the targets of production, the priorities for a proportionate development of the sectors of production, the training and specialization of the workforce and the attempt to abolish class differentiation.

3) The historical experience of the 20th century revealed the irreplaceable role of the dictatorship of the proletariat in socialist construction, as well as the historical bankruptcy of the opportunist conception of the "state of the whole people".

Soviet experience, in both its upward course and in its retreat, has shown that the dictatorship of the proletariat can fulfill its mission only when it relies on the mobilization of the workers, so that the directions and goals are actively and militantly adopted by the broad popular masses.

That is why it is crucial that its organs, from the lower level up to the central organs of power, function in a substantive way, rather than formally. That the General Assembly in every workplace works effectively, that is, on the basis of the principles of control, accountability, and recall of elected representatives at the highest levels of authority. Substantive electoral rights can be established in this manner, as opposed to the formal electoral rights, the formal equality of bourgeois democracy, of the dictatorship of capital.

This function can safeguard the path of socialist construction from subjective mistakes and deviations in the design and implementation of the plan at any given moment, in the context of Central Planning.

This danger underlines the role that the revolutionary power of the working class, the dictatorship of the proletariat, must play. The strengthening of communist relations of production presupposes the conscious action of the workers. A higher form of democracy is required, with the active involvement of workers in the adoption, implementation and control of decisions. The conversion of the workplace into the organization nucleus of workers' power is a central element of this higher quality of democracy. But, with the victory of the revolution socialist consciousness is not fully entrenched in the people. This is why the vanguard intervention of the Communist Party plays a decisive role.

The Communist Party represents the leading nucleus of the revolutionary workers' power, since it is the only force that can act consciously, according to the laws of motion of the socialist-communist society. That is why it must be capable, in all circumstances, of leading the working class to achieve its historical mission.

The socialist state, as an instrument of the class struggle that continues with new forms and under new conditions, must play both its defensive - repressive role and its creative, economic and cultural function.

The workers' state, as a mechanism of political domination, is necessary until the transformation of all social relations into communist ones, until the formation of communist consciousness among the vast majority of workers, and until the prevalence of socialist relations of production in the largest part of the world.

4) Soviet experience has shown that for the above conditions to be fulfilled the Communist Party must maintain the capacity to formulate its policy in a scientific

Makis Papadopoulos, during his speech.

and class manner. In other words, the Communist Party must constantly reaffirm its role as the carrier of the dialectical unity of revolutionary theory and practice. It must contribute to the creative development of the Marxist-Leninist worldview, as the object that the theory studies - life in all its forms - is developing. Not to treat theory as a religious collection of dogmas and positions, detached from historical time. Creative development is necessary in the face of the opportunist revision of theoretical principles and laws illuminated by the Marxist worldview. Let us not forget that theoretical revision is most often attempted under the false pretense of confronting new complex problems and phenomena.

The creative development of theory is certainly a difficult task. Theoretical research on the laws and evolution of the structure of the economy of socialism has particular objective difficulties, when compared to the Marxist theoretical formulation of the political economy of capitalism.

Let us keep in mind that when Marx was researching the laws and functioning of the capitalist economy, centuries had passed since the emergence of capitalist production within the womb of feudal society. Capitalist relations made their first appearance as far back as the 16th century. At the end of the 16th century we had the first capitalist state in the Netherlands and in the 17th century the bourgeois revolution in England. At the end of the 18th century, the capitalist mode of production prevailed in Western Europe with the victory of the French Revolution.

Marx and Engels studied the capitalist system, as an object of knowledge, at a period when it existed at a relatively mature, advanced state, when one could define scientifically all the conditions really necessary for the emergence and development of capitalism, the internal and essential processes of its development, as opposed to random historical events and its particular, specific historical forms. Marx and Engels discussed, utilized, and overturned Smith's and Ricardo's bourgeois theoretical studies that had preceded them.

Lenin's attempt at formulating the Marxist political

economy of socialism began with limited supplies: the Marxist political economy of capitalism, the theoretical principles and the method of dialectical and historical materialism.

He had to deal with a major objective problem, which was later highlighted in the related discussions of Soviet philosophical thought (Ilyenkov, Vaziulin, etc.). He could only study in a concrete way the beginnings of the emergence of socialist relations of production following the socialist revolution in Russia. He could only study the foundations of the new mode of production, socialism. At the same time, he had the task of uncovering the laws and of foreseeing the key issues that the attempt at socialist construction would have to face in the future, under international conditions where the role of capitalist relations of production remained powerful and decisive.

In other words, theoretical research could focus in a specific way only on the immature state (of the new mode of production), while the Marxist political economy of capitalism looked at the mature period, when the capitalist relations of production were already dominant and played a decisive role in the process of world development.

This greater difficulty in the theoretical investigation of the course of socialist construction, compared to the study of the capitalist mode of production, is objective because, unlike the bourgeois revolution that finds the forms of capitalist relations ready, working-class power does not inherit already formed relations of production. The socialist-communist relations of social property only emerge as a result of the revolutionary political acts of working-class power. The theoretical research that must support at any given time the revolutionary practice, in order to shape, expand and deepen the new social relations of production, has as a primary object of study something which is just being born. This objective difficulty may facilitate the domination of empiricism, the "trial and error" method of positivist approaches, if there is no theoretical vigilance and collective readiness.

However, today we Communists have more opportunities and responsibilities because we can study the historical experience of the 20th century. We can study and investigate the problems of the political economy of socialism by looking at the historical course of decades.

At the same time we can take advantage for socialist construction of the new great objective possibilities created by the modern era of the digital economy and the “4th Industrial Revolution”.

It is worthwhile to see how many technical and scientific constraints for the success of central planning and the deepening of socialist relations of production that existed in Russia of 1917 and in the Soviet Union of the 1950s do not exist today.

Think of the opportunities that the increase of labor productivity gives today to increase leisure time and enhance the creative content of labor for the workers who are the main productive force in every epoch.

Here we must also take into account the army of salaried scientists who objectively belong to or approach the modern working class, an army that did not exist in October of 1917.

Think of new possibilities for scientific planning, the possibility to make quick and optimal decisions on complex problems, utilizing the modern capabilities to quickly collect and intensively process large volumes of data and information relevant to the totality of society's needs.

Think of the new technological and scientific possibilities to ensure not only the adequacy of products, but also their improved quality, of the new capabilities to rapidly improve and control production, of the new capabilities to prevent and confront “major” industrial accidents that are posing a risk for thousands of people.

Another aspect concerns the new possibilities for interdisciplinary research, which will be free from the chains of market competition, from the aim of safeguarding capitalist profit. This is the ability of interdisciplinary research to predict in a timely and accurate way future societal needs and to identify priorities for the economy.

Let us also consider, within the framework of socialist construction, the impetus that the creative development of Marxism can give to modern research and, in general, to the process of knowledge.

The progress of Marxist scientific research in all scientific disciplines and interdisciplinary cooperation will contribute to the improvement of the scientific documentation of the specific five-year plans for the planned development of socialist economy. Barriers of an epistemological nature that hinder the full correspondence

of planning to the demands of the laws of socialist construction will be overcome.

Scientific progress will help to determine more precisely the quantitative ratios required to maintain proportionate growth between the key sectors of the economy and between regions of a country, as well as issues of division of labor between states, in case it is a group of countries that will march again on the path of socialist construction.

Of course, along with the emergence of new opportunities, there are already emerging new problems created by these changes in production, in the content of many specific labor tasks and, of course, in the corresponding content of education.

Confronted by the new major problems arising from the new era of the 4th industrial revolution, the necessity and historical timeliness of socialism are further highlighted, for it is only working-class power that can provide consistent answers to these problems from the perspective of social well-being.

Socialism can respond to the necessary changes in the content of labor, to the necessary movements of workers to new tasks and objects of labour, to new sectors, without the workers being at risk and living in fear of becoming unemployed, uninsured, without medical care, as it happens under capitalism.

Under conditions of social ownership, central planning, unlike the jungle of the market, can determine and change, in a scientific and planned manner, the distribution of the labor and scientific force and of the means of production in the entire country, in each region, in every sector.

Socialism can ensure the necessary continuous specialization and retraining, the upgrading of workers' knowledge and labor skills. It can unlock, unleash their creative abilities, because it collectively brings them to the forefront of historical development for social liberation. It can harness the power of collective effort, the impetus of socialist emulation.

All of the above highlight the important study and research tasks for the creative development of Marxism-Leninism that we have before us in order to act effectively as a revolutionary vanguard in the 21st century. Our parties, KKE and the Communist Party of Turkey, cooperate decisively and creatively in this direction. The power of the working class to get to know and change the world, its power to fulfill its historical mission and to lead in the revolutionary struggle for socialism - communism will be reaffirmed.

SOSYALİST GELECEK VE PLANLAMA SEMPOZYUMU KAPANIŞ BİLDİRİSİ

**Bilim ve Aydınlanma Akademisi
Yürütme Kurulu**

Bilim ve Aydınlanma Akademisi'nin iki yıl boyunca hazırlanarak düzenlediği *Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu*'nun son oturumuna geldik. Sempozyumda 26 bildiri ve üç konferans sunuldu. Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri *Kemal Okuyan* ve Yunanistan Komünist Partisi Siyasi Büro üyesi *Makis Papadopoulos*'un çok değerli katkıları oldu. Ayrıca Tunceli Belediyesi Başkanı *Fatih Maçoğlu*'ndan Ovacık Deneyimi'ni dinleme şansı bulduk.

Bu uzun hazırlığa ve yoğun emeğe rağmen belki "Sosyalist Gelecek ve Planlama" gibi iddialı bir başlık için sempozyum istediğimiz kadar derinliğe ulaşmamış olabilir. Ancak sempozyum sonrasında hazırlıklara hemen başlayacağız ve koşullar uygun olduğunda, iki yıl sonra, ikinci sempozyum için bir araya geleceğiz.

Bugün, herkes kapitalizmin sonunun geldiğini ve emperyalist düzenin akıl dışılığının insanlığı esir aldığını seziyor. Sermaye sınıfının kendi çıkarından başka bir şey gözetmeyen ufuksuzluğu ile insanlığı bir felakete sürüklediğini de herkes fark ediyor. Çevre kirliliği, iklim değişiklikleri, teknolojik ürünlerin insanlığa karşı kullanım biçimleri çoğumuzu kaygılandırarak şekilde gündeme yerleşiyor.

Ancak sermaye sınıfı geniş örgütsüz emekçi sınıfların bu konuyu ele alış tarzını ve kaygılarını da istismar ediyor ve yönlendirici girdiler yapıyor. Sermayenin ideologları, emrindeki bilim insanları ve medyası bize şu umutsuzluğu dikte ettiriyorlar.

"Evet, dünyayı mahvettik ve geleceğini kararttık. Ama insanlığın başka bir geleceği yok. Son dönemlerinizi mümkün olduğu kadar eğlenceli bir şekilde geçirmeye bakın. Sizler için ürettiğimiz son teknolojik harikaları tüketin ve bize bu avutucu şeyleri ürettiğimiz için şükran duyun."

BAA, emekçi sınıfların akademisi olarak, bu kötümserlik yayan korkunç yalanı yüzlerine vurmak ve şu tarihsel gerçeği hatırlatmak için Sempozyum'u topladı: **"İnsanlık önüne koyduğu her gerçek sorunu aşar"**

Bu belge ile hareket ederken herhangi bir jeopolitik analizi amaçlamadık. Emekçi sınıfların siyasi iktidarı nasıl ele geçireceğini veya emperyalist zincirde zayıf halka adaylarının hangileri olduğunu Sempozyum'da ele almadık.

Sempozyum kapanış bildirisini BAA adına Erhan Nalçacı okudu.

Emekçilerden yana taraf tutan bilim insanları olarak sosyalizmin insanlığa en uygun düzen ve emperyalizmin biriktirdiği her türlü sorunu aşmanın biricik yolu olduğunu ortaya koymak için toplandık.

Bugün üretici güçlerin ve üretimin toplumsallaşmasının geldiği aşama kesinlikle üretim araçlarının özel mülkiyetini kabul etmiyor. Çağımızın içinde bulunduğu moral, siyasi ve iktisadi bunalım, hatta tüm emekçi sınıfların tehdit edildiği bir emperyalist paylaşım savaşı, bu uyumsuzluğun, üretimin toplumsal niteliği ile özel mülkiyet arasındaki çelişkinin yansımasından başka bir şey değildir.

Sempozyum; sosyalist devrimin ulusal düzeylerden başlayarak bir sosyalist dünya sistemine dönüşmesiyle, karşı karşıya olduğumuz bütün sorunların üstesinden gelebileceğimizi söylüyor.

İnsanın insanı sömürmesinin tarih sahnesinden kalkmasıyla; işsizlik, yoksulluk, gericilik, savaşlar, her türlü

toplumsal eşitsizlik, ayrımcılık, çevre kirliliği ve iklim değişiklikleri, dünya kaynaklarının tükenmesi gibi sorunları aşabileceğimizi bilime dayanarak söylüyoruz. Bu süreçte merkezi planlama ve toplumsal mülkiyet en önemli araçlarımız olacak.

Sosyalizm; ulusların, kır ve kentin, kadın ve erkek, kafa ve kol emeğinin, sanayi ve hizmetlerin, tüketim ve tasarrufun bütünleştiği bir düzen olacaktır.

Bilim emekçileri olarak emeğimizin anlamını insanlığın böylesine parlak bir geleceği için çaba sarf etmekte buluyoruz.

Emperyalizmin, sermaye sınıfının, tekellerin insanlığı yok etmesine izin vermeyeceğiz. Sömürsüz ve eşitlikçi bir toplumda insanlar yaşamaya devam edecekler. İçinde yaşadığımız akıldışı düzen insanlığın tarih öncesinin hastalıklı kısa bir dönemi olarak hatırlanacak.

İnsanlık sırlarını keşfetmeye devam ederek evrende hareket etmeyi sürdürecektir. Bunu biliyor ve umutla bu karanlıktan kurtulmak için mücadele ediyoruz.

Yaşasın sosyalizm! Yaşasın insanlığın parlak ve uzun geleceği!

8 Aralık 2019, Ankara

THE FINAL DECLARATION OF THE SYMPOSIUM OF SOCIALIST FUTURE AND PLANNING

Executive Board of the Academy of Science and Enlightenment

Translated by Ekin Gökrem

We are now in the last session of the *Socialist Future and Planning Symposium* that is held following a two-year preparation of the Academy of Science and Enlightenment. 26 presentations and 3 conferences were made through the event. *Kemal Okuyan*, General Secretary of the Communist Party of Turkey and *Makis Papadopoulos*, Member of Political Bureau of Communist Party of Greece made well-regarded contributions. We also had the chance to listen to the experiences in Ovacık from *Fatih Maçoğlu*, the mayor of Tunceli.

Despite the long-term preparation and the intense work we have put in, we might not have reached the profoundness throughout this Symposium in a challenging theme like "Socialist Future and Planning". But we will be taking up where we left right after the event. Once the required conditions are met we will get together for a second symposium two years later.

Today, everyone senses that capitalism is coming to an end and the irrationality of the imperialist system is taking humanity hostage. They are also realizing that the capitalist class is dragging humanity into a disaster through its lack of vision that does not pursue anything else than its own interests.

Air pollution, climate change, utilization of technological products against humanity are coming in on humanity's agenda in a way that concerns us all.

However, the capitalist class does not refrain from abusing the handling manner and concerns of vast unorganized working classes regarding this matter and making manipulations. Capitalist ideologists, via scientists and the media under its supervision, dictate this hopelessness on us.

"Yes, we have devastated the earth and made its future miserable. But, humanity does not have any other future. Try to render the rest of our final era as enjoyable as you can. Consume last technological wonders we have produced for you and be grateful to us since we are the ones who spawn these consolatory things."

Being the academy of the working classes, the Academy of Science and Enlightenment held the Symposium in order to reproach this horrible lie spreading pessimism and to remind the historical fact that is: **"Humanity can overcome every real problem it poses!"**

Erhan Nalçacı read the final declaration on behalf of the Academy of Science and Enlightenment

Acting by this code, we have not aimed for any geopolitical analysis here. We have not discussed how working classes could accede or which countries are candidates for the weakest link in the imperialist chain within this Symposium.

As scientists who protect the interests of the working class, we have gathered to reveal that socialism is the only way to overcome the problems of imperialism and the most appropriate order for humanity.

The stage where productive forces and socialization of production have reached is not compatible with private ownership on means of production at all. Moral, political and economic depression of the age and even the imperialist war of redistribution that is threatening all working classes are nothing but the reflection of the contradiction between the social character of production and private ownership.

The symposium says that with the transformation of the socialist revolution from national levels into a socialist world system, we can overcome all the problems we face.

By removing the exploitation of man by man from history, we can overcome problems like unemployment, poverty, reactionism, wars, every type of social inequalities, discrimination, pollution, climate changes, consumption of world resources; and we are telling this on the basis of science. Central planning and collective ownership are to be our most substantial means within this process.

Socialism will be a system where peoples, rural and urban, brain and manual labor, productive and non-productive labor, consumption and saving are integrated.

As science workers, we find the meaning of our labor to strive for such a bright future of humanity.

We will not allow imperialism, the capitalist class, the monopolies to destroy humanity. People will continue to live in a society with no exploitation and inequality. The irrational order we live in will be remembered as a sick short period of human history.

Humanity will continue to explore the secrets and will continue to move.

We know that and we are struggling to get out of this darkness with hope. Long live socialism! Long live the bright and long future of humanity!

Ankara, 8th of December, 2019

SOSYALİST GELECEK VE PLANLAMA SEMPOZYUMU 6-8 ARALIK 2019 TARİHLERİNDE ANKARA'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

soL Haber

Bilim ve Aydınlanma Akademisi (BAA) tarafından düzenlenen **Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu** 6-8 Aralık tarihlerinde Ankara'da, ODTÜ Mezunları Derneği Vişnelik Tesisleri'nde yapıldı. Sempozyum, ilk gününden itibaren yoğun katılım ve ilgiyle izlendi.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

BAA Yürütme Kurulu sekreteri Erhan Nalçacı yaptığı açılış konuşmasında, kapitalist ve emperyalist sistemin derin bir bunalım içinde olduğunu belirterek bu sistemde hâkim ideolojinin yaydığı karamsarlığa karşı bir araya gelmek ve geleceğe dair sözlerini söylemek için bu sempozyuma ihtiyaç duyulduğunu belirtti.

Nalçacı'nın açılış konuşmasının ardından Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri *Kemal Okuyan* kürsüye davet edildi. BAA'nın kurulduğu tarihten bu yana kısa zamanda çok iş başardığını söyleyen Okuyan, bilim emekçilerinin sosyalizme katkısının önemine değinerek sözlerini şöyle bitirdi: *"Bizim bu gibi durumlarla mücadele edebilmek için bugünden bir insan kaynağına sahip olmamız gerekiyor. Yarın iktidara gelecekmişçesine bakmak gerekiyor, hayata, Türkiye'ye ve dünyaya. Biz bir bilim insanının ihtiyaç duyacağı birikimi ve örgütlenmeyi hazır tutmak zorundayız. Bolşevikler Rusya'da iktidara geldiğinde bu salondakinin onda biri birikime sahip değildi. Buna rağmen büyük bir işe kalkıştılar ve başardılar da. Biz iktidara geldiğimizde Türkiye'nin en iyi mühendisleri, en iyi sanatçıları, en iyi bilim insanları Türkiye işçi sınıfının yanında duracak, buna inanıyoruz!"*

Hemen ardından bir diğer davetli konuşmacı Yunanistan Komünist Partisi Siyasi Büro üyesi *Makis Papadopoulos* konuşmasını gerçekleştirdi. Açılış gününün son davetli konuşmacısı Küba Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi *Luis Alberto Amoros Nunez* program yoğunluğu sebebiyle sempozyuma katılamasa da ilettiği mesaj kürsüden okundu.

SOSYALİST GELECEK VE BİLİM RESİM YARIŞMASI SONUÇLARI

Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu, tüm çalıştayları ve üç gün süren kapsamlı oturumlarının yanı sıra gençlerin ilgisi çeken bir yarışmaya imza attı. BAA bu kapsamda, liselileri, sempozyumun temalarını düşünerek *sosyalist gelecekte bilimin yeri* üzerine düşüncelerini yansıttıkları resimler yapmaya davet etti. Bir aylık süre sonunda davete katılım gösteren gençlerin resimleri *Olgu Ülkenciler, İrfan Ertel, Ömer Koçağ, Murat Turan, Zelal Özgür Durmuş* ve *Mesut Eren*'den oluşan jüri

Sempozyum oturumları yoğun ilgi gördü ve ilgiyle izlendi.

tarafından değerlendirildi.

Gönderilenler arasından on resim sergilenmeye değer bulunurken, üç resim başarılı bulundu ve bir resim de mansiyon derecesine uygun görüldü. 6 Aralık akşamı sempozyumun açılış gününde gerçekleştirilen törenle dereceye giren resimler açıklandı. İlk dört resmin sahibine Madde, Diyalektik ve Toplum Dergisi'nin ikinci cildi, sergilenmeye değer görülen resimlerin sahipleri ise ikinci baskısı yapılan *Bilimsel Verilerin Işığında Diyalektik Materyalizm* kitabı ödül olarak verildi.

Birincilik ödülü | **Başak Dinçer** [İstanbul]

İkincilik ödülü | **Alçın Irmak Toksun** [İstanbul]

Üçüncülük ödülü | **Deniz Uzunkaya** [İstanbul],

Mansiyon ödülü | **Tolga Metin** [İzmir]

Bu yarışma kanalıyla liseliler de sosyalist gelecek adına sözlerini, çizdikleriyle söylemiş oldular.

Sempozyum sırasında liseliler arası resim yarışmasına katılan eserler sergilendi.

BAA MOSKOVA GEZİSİ'NDEN KESİTLER

Bilim ve Aydınlanma Akademisi 2019 Eylül ayı başında Sovyet arşiv ve kütüphanelerini tanımak ve araştırma çalışmalarında değerlendirebilmek amacıyla bir Moskova gezisi gerçekleştirmişti. 15 kişilik bir heyetle yapılan geziye farklı çalışma alanlarından araştırmacılar ve akademisyenler katılmış, kimi yaşayan Sovyet bilimcileriyle söyleşiler gerçekleştirilmişti. Sempozyumda bu geziden kesitlerin ve kısa röportajların yer aldığı bir video gösterimi yapıldı. BAA'nın Moskova gezisi, Sovyetler Birliği ile ilgili bugüne dek yapılan karalama amaçlı yalan, yanlış haberler ve "akademik" çalışmalara, bilimsel ve tarih referanslı yanıtlar toplaması açısından kritik bir önem üstlenmiş oldu. Yapıcılar'ın konseri ile açılış günü programı tamamlandı.

İKİNCİ GÜN

Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu'nun ikinci günü 7 Aralık Cumartesi tarihinde 09.00 oturumu ile başladı. İlk günün ilk oturumu "Kapitalizm içinde planlamaya dönülemez" başlığıyla Kaya Güvenç başkanlığında yapıldı. Oturum içerisindeki başlıklar sırasıyla şöyleydi: Türkiye'de Planlama Geri Gelir mi? – Mesut Odman, Türkiye'de Sovyetler Birliği tarafından kurulan üretim birimleri – Özge Can, Günümüz Kapitalizminde sermaye, kent ve kriz: AKP'li yılların inşaat bilançosu – Melih Yeşilbaş.

İkinci oturum, İleri teknoloji ve Yapay Zekâ Başlığı ile Yavuz Köroğlu başkanlığında gerçekleştirildi. Oturumdaki iki başlık, Yapay zekâ önündeki engelleri kaldırmak- Anıl Çınar ve Sanayide saklı diyalektik: hem mezar kazıcı hem kurucu- Burçak Özoğlu şeklindeydi.

İkinci oturumun ardından Erhan Nalçacı'nın oturum başkanlığını üstlendiği konferans, "21. Yüzyılda sosyalizmin karakteri nasıl olacak?" başlığıyla Makis Papadopoulos (Yunanistan Komünist Partisi Siyasi Büro Üyesi) tarafından gerçekleştirildi.

Dördüncü oturum, Gözde Kök başkanlığında "Reel Sos-

yalist Deneyimler I" başlığında yapıldı. Sunumlar; Yugoslavya'da sosyalizmin kazanımları, hataları ve zorlukları- Mustafa Türkeş, Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) ve ülkeler arası planlama deneyimi- Ali Somel, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde kentleşme- Yavuz İrs, şeklindeydi.

İlk günün son oturumu ise, "Reel Sosyalist Deneyimler II" başlığı ile Mustafa Türkeş başkanlığında sürdü. Çok kültürlülük ve dil politikaları- Aysel Çelik Dinçel, Fırat Sözeri, Özgür Aydın, Eğitimin sosyalizmin kuruluşuna katkısına dair "olağanüstü" bir örnek: SSCB'de Binler Hareketi (1928-32)- Nazlı Somel, Sovyetler Birliği'nin uzay programı; temel ilkeler ışığında kuruluş ve öncülük- Emel Güneş sunumlarıyla oturum sonlandı.

ÜÇÜNCÜ GÜN

8 Aralık Pazar günü sempozyumun üçüncü gününde altıncı oturumun başlıkları şöyleydi; Küba'da biyoteknoloji- Nahide Özkan, Küba'da öğretmen yetiştirme- Derya Ünlü, Emperyalizm çağında spor, sosyalist prototipler ve yeni referanslar- İsmail Sarp Aykurt. "Reel Sosyalist Deneyimler III" başlığı ile gerçekleştirilen oturumun başkanlığını Burçak Özoğlu yaptı.

"Sosyalizm ve Tarım" başlığıyla İraz Akış başkanlığında yapılan yedinci oturumun başlıkları şu şekildeydi; Türkiye'nin genel tarım envanteri ve tarımının kapitalizm kaynaklı sorunları – Burhan Özalp, Sovyetler Birliği deneyimi ışığında tarımda küçük üreticilik, kooperatifçilik, kolektivizasyon ve kamusal üretim- Nevzat Evrim Önal, Türkiye tarımında devlet üreticiliği, mülkiyet yapısı ve sosyalist kuruluş için olanaklar- Özgür Selvi.

Sempozyum, Ovacık deneyimi üzerine, Tunceli Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu'nun yaptığı konuşma ve soru cevap bölümü ile sürdü.

Sekizinci oturum "Sosyalizm, Çevre ve Enerji" başlığıyla Engin Özkan başkanlığında gerçekleştirildi. Oturum alt başlıkları ise şöyleydi; Ormanlarımızı nasıl koruyacağız? - Yücel Çağlar, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde taşımacılık sistemleri ve ulaşım- Yavuz İrs, Sosyalist Türkiye enerjisini nasıl sağlamalı? - BAA Enerji Komisyonu.

Dokuzuncu ve sempozyumun son oturumun başlığı "Sağlığımızı Nasıl Koruyup Geliştireceğiz?" idi. Oturum Volkan Kavas'ın başkanlığında gerçekleştirilirken, sunumlar şu şekildeydi; Sosyalizm ve sağlık- Akif Akalın, Uyuşturucu sorunundan nasıl kurtulacağız? - Cem Taylan Erden, Kapitalizmin günlük hayatı istilası ve talanı- Tolga Binbay.

Sempozyum, kapanış bildirisinin okunmasıyla sona erdi. 2021 yılında yapılması planlanan ikinci sempozyumun hazırlıklarına şimdiden başlanacağını müjdesi verildi. Sempozyumda sunulan bildirilerin ve konferans metinlerinin geniş hallerine, yayınlanacak olan sempozyum kitabından ulaşılabilecek.

Üçüncü Enternasyonal Anıtı, bilinen diğer adıyla Tatlin Kulesi, 1917 Ekim Devrimi'nin ardından 1919 yılında Rus sanatçı ve mimar Vladimir Tatlin tarafından tasarlandı. Anıt, devrim niteliğinde bir tasarımdı. Bolşevik devrimini müjdeleyen, Rusya'daki Ekim Devrimi'nin üçüncü yıldönümü olan 8 Kasım 1920 tarihinde heykeltıraş Vladimir Tatlin, Petrograd'da 3. Enternasyonal için tasarladığı anıtın maketinin açılışını yaptı. Bitmiş haliyle Komintern'e ev sahipliği yapması planlanan yapı, Eyfel Kulesi'nden daha yüksek olmasının yanı sıra ayrı ayrı dönen yapılara sahip dört katmanıyla Sovyet sosyalizminin dinamizmini temsil edecektir.

DOSYA: SOVYET TARİHİNDEN BELGELER

MOSKOVA ARŞİV VE KÜTÜPHANE ÇALIŞMASI

Erhan Nalçacı

Dosya editörü, nalcaci@medicine.ankara.edu.tr

Bilim ve Aydınlanma Akademisi'nin (BAA) başlıca çalışma konularından birisini reel sosyalist ülkelerdeki bilimsel çalışmaların tarihi oluşturuyor. Bu tarih içinde 70 yıl süren deneyimi ile Sovyetler Birliği'ndeki bilimsel çalışmalar çok önemli bir yer tutuyor.

Bu öneme karşın Sovyetler Birliği bilim tarihini araştırmak hiç kolay değil. Bu zorluk sadece bütün disiplinleri kapsayan uçsuz bucaksız bir alan olmasından kaynaklanmıyor. Söz konusu tarih Batı emperyalizmi tarafından mümkün olduğu kadar görmezden gelinmiş, hatta karalanmış, en iyi niyetle anlaşılamamıştır. Bu durum Batı kökenli kaynakları güvenilmez veya eksikli kılıyor.

Öte yandan Sovyetler Birliği tarihi düz bir ilerleme tarihi değildir. Çok çetin sınıf mücadelelerine sahne olan bu tarih kendi içinde dönemlendirilmelidir. Oysa bu tarihin Marksist bir analizinin halen doyurucu olmadığını fark ediyoruz. Bu eksiklik de Sovyet bilim tarihi konusunda çalışmaları kısıtlamaktadır. Sonuçta verili dönemin siyasetinden bağımsız bir tarih anlayışına sahip değiliz.

Ayrıca kaynakların Rusça olması ve bu dile hâkim yeterli bilim tarihçisine sahip olmamamız da önemli bir sorun olarak duruyor. Madde, Diyalektik ve Toplum (MDT) dergisinde "Sovyetler Birliği'nde Bilim" hemen her sayıda açılan bir dosya olmasına rağmen, yapılan çalışmalar sınırlı sayıda İngilizceye çevrilmiş veya İngilizce yazılmış kitaplara, metinlere dayanıyor. Oysa Rusça olarak belgeler ve o dönem yazılmış kitap ve makaleler Rusya'da arşiv ve kütüphanelerde bulunuyor.

Bütün bu güçlükleri aşmak için BAA Moskova'da bir hafta süren bir arşiv ve kütüphane gezisi düzenledi. 2019'un Eylül ayının ilk haftası gerçekleştirilen çalışmada Rusya Bilimler Akademisi Arşivi (ARAN) ve Lenin Kütüphanesi olarak bilinen Rusya Devlet Kütüphanesi ziyaret edildi. Ayrıca sahaf ve ilgili müzeler gezildi.

On beş kişiden oluşan ekip farklı bilimsel disiplinlerden BAA üyelerinden oluşuyordu. Herkesin Rusçası yoktu veya yeterli değildi ancak dört Rusça bilen arkadaşımız çalışmaya eşlik etti. Çalışmada alanı tarih olan sadece bir kişi vardı. O da bilim tarihçisi değildi. Dolayısıyla bu mütevazı çalışma "meslek" olarak oldukça amatör bir ekip tarafından gerçekleştirildi.

Buna karşın BAA ekibinin profesyonel bilim tarihçile-

rine göre bazı avantajları vardı. Öncelikle siyasi olarak Sovyetler Birliği'nin oynadığı dünya tarihindeki devrimci role inanıyorlardı. Tarihi Marksist açıdan kavramaya ilişkin bir donanımla hareket ediyorlardı. Ayrıca üstlendikleri göreve inanıyor ve kolektif bir anlayışla kısa bir zamanda en iyisini yapmaya dönük bir motivasyonla çalışıyorlardı.

Rusya Bilimler Akademisi Arşivi'ne araştırılacak konularla ilgili olarak Moskova'ya gitmeden önce başvuruldu. Bir hafta süre içinde üç kez ziyaret edilerek ilgili belgelere ulaşılmaya çalışıldı. Arşiv çalışmasının hiç kolay bir iş olmadığı ortadaydı. Sadece evrakın çok kıymetli olmasından dolayı sağlam bir bürokrasi tarafından korunuyor olması nedeniyle değil, örneğin Rusça el yazısıyla yazılmış mektuplar ve diğer evraklar daha fazla profesyonelliği gerektiriyordu.

Buna karşılık Lenin Kütüphanesi'nin Sovyetler Birliği'ne dair eşsiz hazinesi sadece ilgilenmemizi bekliyordu. Ekip ağırlıklı olarak zamanının çoğunu kütüphanede geçirdi. Elde edilen belgeler Türkiye'ye üzerinde araştırmaların sürmesi için getirildi.

Bu şekilde BAA'nın Sovyet bilim tarihine ilişkin yaptığı çalışmalarda bir gömlek ileriye sıçranmış oldu. Orijinal belgelere dayalı bir tarih anlatısı geliştirme şansı doğdu.

MDT'nin bu sayısından itibaren bu belgeleri *Moskova Arşiv ve Kütüphane Çalışması* dosyası içinde sunmaya başlıyoruz. Dosyada yer alan her yazı başlı başına bir makale haline dönüşmemiş olabilir. Ancak elde edilen belgelerin kısmen ham halleriyle de bilimsel çevrelerle paylaşılmasına dönük bir etkinlik sürdüreceğiz.

Eğer olanak olursa BAA Sovyetler Birliği'nin kentlerinde sosyalist geçmişin izleri üzerinde bilgi, belge toplama çalışmasını ve ziyaretlerini sürdürecektir. Birkaç sene içinde oluşturduğumuz arşivin Türkiyeli araştırmacılar hatta uluslararası çevreler için önemli hale geleceğini tahmin ediyoruz.

DEVİRİMCİ BİR ANIT: TATLIN KULESİ

Meltem Çolak

e-posta: mltn55@gmail.com

ÖZET

Tatlin Kulesi, eğer inşa edilmiş olsaydı, spiral çelik iskeleti ve 400 metre yüksekliğiyle, o zamanın insan eliyle yapılmış en yüksek yapısı olan Eyfel Kulesi'nden daha yükseklerle uzanacaktı. Kapitalizmin simgesi sayılan, reklam ve eğlence amacıyla dikilen Eyfel Kulesi'ne karşılık, III. Enternasyonal Anıtı sosyalizmin simgesi haline gelecek olan yapı uluslararası sosyalizmin birliğine adanmıştı. 1920'de heykel sanatının geleneğinde yer alan taş, metal, ahşap gibi malzemeler ve teknikler, kültürel form anlayışı, heykelin konusu ve konumu değişime uğramıştır. Çağdaş yaşam, yeni teknoloji, malzemeler, boşluk, mekân ve hareketin yanı sıra inşa yöntemleriyle heykelde, anıt anlayışında yapısal bir değişik yaratmıştır.

Üçüncü Enternasyonal Anıtı, bilinen diğer adıyla Tatlin Kulesi, 1917 Ekim Devrimi'nin ardından 1919 yılında Rus sanatçı ve mimar Vladimir Tatlin tarafından tasarlandı. Anıt, devrim niteliğinde bir tasarımdı. Bolşevik devrimini müjdeleyen, Rusya'daki Ekim Devrimi'nin üçüncü yıldönümü olan 8 Kasım 1920 tarihinde heykeltıraş Vladimir Tatlin, Petrograd'da 3. Enternasyonal için tasarladığı anıtın maketinin açılışını yaptı. Bitmiş haliyle Komintern'e ev sahipliği yapması planlanan yapı, Eyfel Kulesi'nden daha yüksek olmasının yanı sıra ayrı ayrı dönen yapılara sahip dört katmanıyla Sovyet sosyalizminin dinamizmini temsil edecekti. Kulenin dönen kısımları Nikolay Punin'in deyişiyle, "...hareketle, istekle dolu ve süratli olacaktır; adeta yaratıcı bir iradeyle çekiç tutan bir kol gibi gergindir".

Tatlin Kulesi propaganda amaçlı bir binadır, hareketlidir; kültürel programlara, siyasal propaganda ve araçlarına ev sahipliği yapması öngörülmüştür. Kule hiçbir zaman inşa edilemedi ve fakat yapılması planlanan amaca bugün bile hizmet etmektedir. Sanatın devrim için nasıl kullanılabileceğine en iyi örneklerden biridir, Devrimin Anıtı.

Anahtar kelimeler: Tatlin Kulesi, Konstrüktivizm, 3. Enternasyonal, Kolektivizm

A REVOLUTIONARY MONUMENT: TATLIN TOWER

ABSTRACT

Tatlin's Tower, if had been constructed would hover further than the then highest man-made construction Eiffel Tower, with its 400 meter long spirral steel body. In a stark contrast with Eiffel Tower as the symbol of capitalism, a venue for advertisement and fun, the Monument for the 3rd International was to become a symbol of socialism and would be dedicated to the unity of international socialism. By 1920, the raw materials such as stone, metal, wood & techniques such as form of volume of traditional sculpture were in constant change. With the effects of modern life and new technologies, materials and construction techniques as well as emptiness, location and movement; the understanding of monument had changed considerably.

The Monument of the IIIrd International also known as Tatlin's Tower was designed by Russian artist and architect Vladimir Tatlin in 1919 after the October Revolution of 1917. It was a revolutionary design. The model of the monument designed for 3rd International was unveiled on the third anniversary of the October revolution which welcomed Bolshevik rule, on 8th November 1920 by Vladimir Tatlin himself at Petrograd. When completed, the tower, which was planned to host the Comintern would hover even higher than the Eiffel Tower and would symbolise the dynamism of Soviet socialism with seperate self-rotating four layers. As Nikolay Punin put, the rotating layers will be "full of movement, desire and speed as stiff as an arm holding a hammer with a creative will". Tatlin's Tower is a building with propaganda purposes, it was mobile and it was envisaged to host cultural programmes and political discussions. The tower was never built however it still serves the purpose it was meant to uphold. Tatlin Tower is one of the best examples of art in service of revolution, the Monument of the Revolution.

Keywords: Tatlin's Tower, Constructivism, 3rd International, Collectivism.

GİRİŞ

Tatlin'in makine estetiği, plastik sanatların *özellikle resmin artık işlevsiz olduğunu ve sona erdiğini* söyler: "Sanat öldü-Yaşasın Makinanın Sanatı. Yeni sanat dilinin grameri ve estetiği, sanatçıların ayrıca mekanik bir eğitmeden de geçmelerini ve kaçınılmaz müttefikleriyle,

yeni makinayla, daha sıkı ilişki kurmalarını gerektirmektedir (Lodder, 1985, s. 234)."

1917 Devrimi bir sınıf hareketi, bir proleter devrimi olduğuna göre avangardın¹ bu sınıfla nasıl bir ilgisi bulundu-

1 Avangart: Avangart terimi yenilikçi veya deneysel konuları veya eserleri

yordu? Maleviç ve Tatlin’le birlikte sanatın devrimci örgütlenmesinin liderlerinden olan Natan Altman bunu şöyle açıklıyor (Cooke, 1995):

Avangardi proletaryaya yaklaştıran, devrimci bir çöşku ya da eski formlara yönelik bir tiksinti değildir. Kolektivist olmalarıdır.

Çünkü üretim kolektiftir, aynı zamanda avangartlar da ortak bir hayat peşindedir ve konstrüktivistlerin gözünde “sanat bir üretimdir.”

Kolektivizm sanatçının eserinin tüm anlamını değiştirir ve ona yeni bir şeyler yaratmak için itki sağlar. Geleneksel sanatçı için eserinin özgünlüğü kendi “benliğinin” yüceliğinin ifade edilmesidir; avangartlar için ise özgünlük, kolektif deneyimin derin ve kapsamlı bir şekilde yaratılması ve geliştirmesi sürecinde sanatçının aktif bir şekilde yer almasıdır.

Kolektivizm, insanlar arasındaki ortak algıyı derinleştirerek duygusal bağlar kurulmasına ve kitleler içinde daha önce hiç görülmemiş ölçekte rastgele kolektivizmin gelişmesine olanak sağlar.

Tatlin kavramların ikonografisiyle⁽²⁾ değil malzemelerin ikonografisi ile ilgilenir ve uğraşır. Gündelik hayattaki malzemeler, döküntüler, malzeme artıkları onun için üretilmesi, hayata katılması gereken parçalardır. Tatlin’in evreni makinadır, formlarsa üretim araçlarıdır. Ona göre sanayi ve üretim kolektif bir çalışmadır. En geniş anlamda ise malzeme kültürünü aslında bir tasarım kültürüne evriltilir.

VLADİMİR TATLİN

Vladimir Tatlin 1885 yılında Moskova’da doğdu. Ukrayna’da büyüdü ve Kharkiv’de okudu. Babası bir demiryolu mühendisi ve annesi bir şairdi. Tatlin, genç yaşta çalışmak için evden ayrıldı. Türkiye, Mısır, Yunanistan, İtalya ve Bulgaristan gibi yerlere seyahat ederek, 1915’lere kadar aralıklarla gemilerde çalışmayı sürdürdü.

1913 yılında Berlin ve Paris’i ziyaret etti. Bu ziyaretleri sırasında ona ilham veren isimlerden birisi olan Pablo

veya bunları oluşturan kişileri tanımlar. Örneğin kübizmin gelişimi konusunda yaptığı katkılarla var olan sınırları değiştiren ve öteleyen Pablo Picasso erken dönem 20. yüzyıl sanatının avangartlarındandır.

Fransızcada avangart kelimesi “öncü” veya “ileri unsur” anlamındadır, döneminin ötesindeki fikir veya insanlar için kullanılır. Genellikle sanatta Dadaizm gibi hareketler için kullanılır. Avangart aynı zamanda “en son olanı içeren” anlamında bir terim olarak da kullanılabilir. Örneğin son dönemde birbirlerine kremalı turta atan dansçıların dansları avangart olarak nitelendirilebilir. (Vocabulary, 2019)

2 İkonografi: 1. resim, heykel ve diğer plastik sanatların meydana getirdikleri tasvirleri inceleyen bilim. 2. ünlü kişilerin portrelerinden meydana gelen koleksiyon. 3. belli bir konu ile ilgili tasvirlerin tamamı. ikonografi birincil olarak formu da dikkate alarak yapının içeriğiyle, ikonoloji ise görüntüsüyle ilgilenir.

Picasso ile görüştü. Picasso’nun atölyesini ziyaret eden Tatlin, sanatçının üç boyutlu karışık materyallerden oluşan eserleri sayesinde Kübist form analiziyle tanıştı. Bu kolaj ve montaj çalışmalarının etkisi Tatlin’in Picasso ziyaretinden hemen sonra yapmaya başladığı ve özellikle cam, metal, alçı ve ahşap gibi farklı endüstriyel malzemelerinden oluşan işlerinde/yapıtlarında ortaya çıkmaktadır.

Görsel 1. Vladimir Tatlin’in Nikolay Punin tarafından çekilen anıt önündeki fotoğrafı, 1920. Kaynak: www.monoskop.org/Vladimir_Tatlin

Gelenekseli yıkarak yeni bir ütöpik toplumu kurma arayışına girseler de, Tatlin ve Rus avangart sanatçıları 1917 Ekim Devrimi öncesine kadar çoğunlukla apolitiktiler. Ancak devrimle beraber Tatlin’in sanatsal odak noktası değişti ve eserleri sosyalizmin sorunlarına yöneldi. Tatlin günlük yaşam için tasarlanmış yeni formlar ve faydacı çalışmalarla toplumsal değişimi gerçekleştirmeye girişti (Bowl, 2017).

ÖNEMLİ OLAN GEREKLİ OLANDIR

“Önemli olan ne eski ne yenidir, asıl gerekli olanıdır.”
V. Tatlin

Rus avangardı, Batı’yla kurduğu formalist olmayan, yeni sentezlerle oluşturulan akımları “devrimcileştirmiştir.” Devrim plastik sanattaki formları değiştiremez ve fakat bu değişimi sağlayacak argümanları ve gerekli altyapıyı getirir.

Plastikteki Rönesans gelenekleri, kapitalist devletlerin

feodal burjuva kökleri yok oluncaya kadar modern görünebilir. Rönesans yıkıldı ancak şu anda Avrupa'nın çatışmaları ortadan kalkıyor. Doğru olan, komünist hükümetler bir süre için Greko-İtalyan klasisizminin figüratif anıtlarını anıtsal bir propaganda aracı olarak kullanacaklar çünkü Ekim Devrimi, Çarlık Rusya'sından devir aldığı sanatçı potansiyeli ile kısa bir dönem çalışmak durumunda kalmıştır. Figüratif anıtlar (Yunan-İtalyan) iki yönden/açıdan çağdaş gerçeklikle çelişiyor. Bireysel kahramanlık mitlerini besleyerek tarihle ters düşüyorlar/çelişiyorlar: kahramanların (ve tanrıların) gövdeleri ve başları ("torsos and heads") tarihin çağdaş yorumuyla bağdaşmıyor (Punin, 1920, s. 312).

Tatlin'in, Enternasyonal'e yönelik anıt projesi olan Tatlin Kulesi malzeme, yapı ve hacim üzerine yeni bir anıtsal yaratıcılık ortaya koyarken aynı zamanda çökmekte olan sanatın yerine yeni bir yaratıcılık ve tasarım ekserinde bir atılım gerçekleştirmiştir.

Görse 2. Birinci Dada Festivali'nde (1920) Almanca bir pankart: "Sanat öldü. Yaşasın Tatlin'in yeni makina sanatı." Kaynak: www.monoskop.org/Vladimir_Tatlin

TATLIN KULESİ

Tatlin tarafından tasarlanan Üçüncü Enternasyonal Anıtı çelik, cam ve mühendisliğin modernliğe ve işlevi olmayan yapılara bir cevap olarak tasarlandı. Hiçbir zaman inşa edilememiş de olsa Komünist Enternasyo-

nal⁽³⁾ ve evrensel özgürlüğün bir sembolü olduğu kadar devrimin tüm dünya ülkelerine ulaşması için de stratejik bir yaklaşımdı.

Tatlin, sanatın toplumu değiştirecek güce sahip olduğunu savunuyordu. Bu yüzden kuleyi Komintern'in merkezi olarak planlanmıştır. Aynı zamanda da mühendislik ürünlerinden soyut bir biçimsel dil oluşturarak, akademik klasisizmle bağlarını koparan, heykelin küteselliğinden, ve işlevsizliğinden uzaklaştırıp halkın inşa edilecek bu anıtlarla bağ kurmasını sağlamayı planlamıştır.

Tatlin, Moskova ve Petrograd'da sanat eğitimi alanında önemli değişiklikler yapmış, Moskova Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğü'ne (IZO)⁽⁴⁾ atanmıştır. IZO Narkompros'un Petrograd şubesinin başında bulunan, Tatlin'in yakın arkadaşı, sanat tarihçisi Nikolay Punin, Mart 1919'da yazdığı bir makalede Anıtsal Propaganda Planı'nın devrimle alakası olmadığını, planın tam bir hayal kırıklığıyla sonuçlandığını anlatıyordu. Zaten "bireysel kahramanlık anıtları" komünist rejimle bağdaşmıyordu. Bunun üzerine Tatlin, kendisi Devrim'e bir anıt tasarlamaya girişti, devrimci bir anıt (Murtinho, 2017, s. 20).

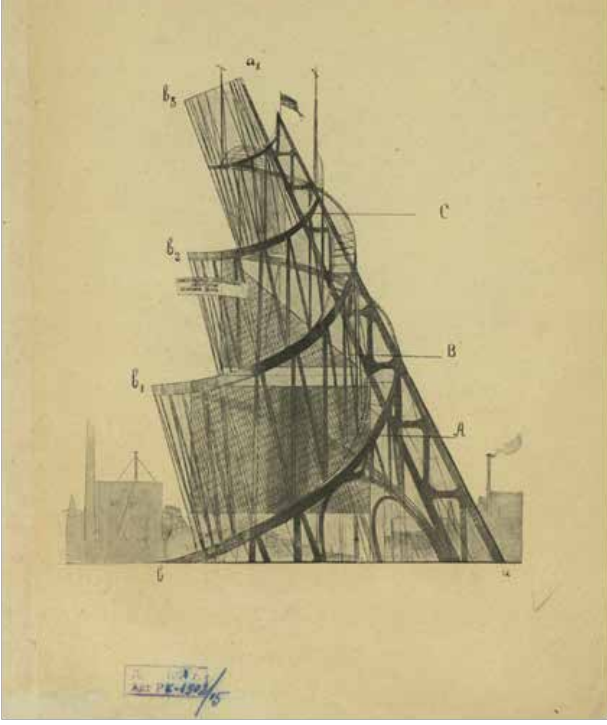
Anıtın maketinin inşa edilmesine katılan Punin, tasarım hakkında bir de kitapçık yazdı. 1920 yazında yayınlanan bu kitapçıkta, IZO Narkompros'un 1919 yılında Tatlin'e Üçüncü Enternasyonal Anıtı tasarımını sipariş ettiğini anlatıyordu. Aynı zamanda, V. E. Tatlin, Üçüncü Enternasyonal için tasarladığı anıtın taslağını geliştirmeye başladı ve projeyi tamamladı. Daha sonra "Yaratıcı Ekip" olarak adlandırılan sanatçılar V. E. Tatlin, I. A. Meerson, M.P. Vinogradov ve T.M. Shapiro projeyi detaylı olarak geliştirdi ve bir model geliştirmeye başladılar (Punin, 1920, s. 311).

Yayın merkezi olarak düşünülen bu anıtın şekli, maketin inşasına başlanmasıyla değişmiş, sırasıyla yerleştirilen küp, piramit ve silindirik kütlelerden oluşan kulenin Enternasyonal'in yasama, yürütme ve propaganda işlevlerini gerçekleştirmesi düşünülmüştür.

Amaç, yaratıcı bir formla fonksiyonelliği birleştirip yeni bir yaklaşımla anıtsal bir yapı oluşturmaktır. Anıtın tasarımı dikey çubuk ve spirallerden oluşan üç büyük cam kütlelerden oluşmaktadır. Anıt, maddenin/malzemenin ve teknolojinin neredeyse şiirleştiği bir mimari tasarım olarak tarihte yerine almıştır. Bu cam odalar birbiri ardına yerleşmiştir ve bu bölmelerin özel bir mekanizma ile değişik hızlarda hareket etmeleri planlanmıştır.

3 Komünist Enternasyonal, Komintern veya 3. Enternasyonal (Rusça aslı: Коммунистический интернационал (Коминтерн, III Интернационал) Marksizmin kurucuları Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından dünya çapında devrimci örgütlenme için kurulan Enternasyonal örgütünün Ekim Devrimiyle beraber yeniden devrimci esaslara göre örgütlenmesini ve dünya devrimini amaçlayan örgüt.

4 IZO: Güzel Sanatlar Departmanı Moskova dairesinin başına V. Tatlin vardı, üyeler arasında Maleviç, Kandisky, Rozanova gibi avangart sanatçılar vardı. (Günay, 2017)

Görsel 3. Tatlin Kulesi çizimi. Kaynak: The Monument to the Third International (St. Petersburg, 1920).

Şeklini bir küpten alan alt oda (A), yılda bir devir hızında kendi eksenini boyunca hareket eder ve yasama amaçlıdır. Enternasyonal konferansları, uluslararası kongre toplantıları ve diğer geniş kapsamlı meclis toplantıları burada gerçekleştirilebilir (Punin, 1920, s. 311).

Bir piramit biçiminde olan sonraki oda (B), bir ay boyunca tam bir dönüş hızında eksen boyunca döner ve yürütme amaçlıdır (Enternasyonal, Sekretarya ve diğer idari ve yürütme organları) (Punin, 1920, s. 311).

Son olarak, günde bir devir hızında dönen üst silindir (C), bilgi merkezleri anlamına gelir: bir bilgi bürosu, bir gazete, ilanların yayınlanması, broşürler ve manifestolar, bir deyişle uluslararası proletaryaya dair geniş çaplı farkındalık, özellikle telgraf, küresel bir segmentin eksenlerine uyan büyük bir ekranda projeksiyon lambaları ve direklerinin proje detaylarının geniş olasılıklarının anıtın üzerinde yükselmediğini göstermeye gerek duymayan bir radyo (Punin, 1920, ss. 311-312).

N. Punin anıtı aşağıdaki gibi tasvir etmiştir:

Tüm form, çelik bir yılan gibi, tüm parçaların genel bir hareketi ile zeminde yükselmek üzere ölçülüp düzenlenir. Maddeyi yenmek için, yerçekimi kuvveti form ister; direncin gücü büyük ve ağırdır, kasları zorlayan form, dünyanın spirallerde bildiği en elastik ve koşu bandındaki gibi bir çıkış yolu arar.... Yerçekimi ve durgun suyun etkileşimi, statik durumun en saf (klasik) şeklidir; klasik dinamik formu bir sarmaldır. Sınıf ilişkileri toplumları toprağın mülkiyeti için savaştırdı, hareket çizgileri yatay; kurtarılmış insanlığın çizgileri

ise sarmaldır. Spiral, kurtuluşun kusursuz ifadesidir; dünyayı ele geçirir ve gerçek hayatta da olduğu gibi, tüm hayvanların, dünyevi varlıkların ve sürüngenlerin çıkarlarından feragat edildiğinin bir işareti olur.

Burjuva toplumları, hayvan dünyasında olduğu gibi, hayatı yer düzleminde kurdular; mağazalar, pasajlar, bankalar inşa ettiler. Burjuva hayatı kent meydanlarına odaklanır; seyre açık bir gösteridir, gösteriş için yaşanır. Hayvan dünyasında yaratıcı insanlık kaybolur, iş birliğinin ürünleri görülmez....

Bu durum, malzemenin (camın) yanı sıra girişimlerin saflığını, onların malzeme çekişinden özgürlüğünü, ideallliğini gösterir. Yaratıcı idealizmden yoksun, tam olarak sezginin içeriğinedir sanat, saf olmayan ritimler sanatıdır. ... Ritimlerin saflığı ve tamlığı, üstün zekalılık derecesini belirler, ancak Tatlin'in çalışmalarındaki paradigmadan daha saf ve eksiksiz ritimler bilmiyorum. ... Temel olarak, bir ritim birimi için camın nitelikleri ile demirin nitelikleri arasında bir dalga kesimi alıyoruz. ... Bir tür sertlik ve basitlik, ateşin aynı yaşam kaynağı olduğu bu en basit iki malzemenin karşılaştırılmasında gizlenir. Bu malzemeler modern sanatın unsurlarıdır. Karşılaştırmalarıyla belirlenen form o kadar geniş ve güçlü bir salınıma sahiptir ki, ritimlerinin okyanusta doğmuş gibi görünmesini sağlar. Bu formu gerçekleştirmek, statik piramidin somutlaştırıldığı aynı eşsiz ihtişamla dinamikleri somutlaştırmak anlamına gelir. Biz şunu teyit ediyoruz: Sadece milyonlarca dolarlık bir proleter bilincin gücüyle doldurmanın formları olabilir; dünyaya bu anıtın fikrini atmakla, dünyadaki uluslararası işçi sendikasının saf ve yaratıcı formuna dair ideal, canlı ve klasik bir ifadeye sahip olduğumuzun fark edilmesi gerekiyor.

Tatlin'in kulesi cam, demir ve devrimden yapılmış bir makinedir. Punin'in bahsettiği spiral aslında hayattaki en dinamik formlardan biri olan vidadır. Hegel ve Marx da tarihin hareketinin sarmal olarak ilerlediğini ifade ederler. Punin de spiralın "özgürleşmenin ideal ifadesi" olduğunu söyler. Lissitzki'ye göre, kulenin konstrüksiyonunu oluşturan "demir, proletaryanın ifadesinin gücünü, cam da vicdanının temizliğini" simgeler (Artun, 2016, s. 91). "Tatlin'in anıtı, devrimcidir, çünkü matematik ve mimari bir kesinlikle örgütlenmiş olan zaman ve mekân içindeki toplumsal armoninin modelini oluşturur.

Tatlin Kulesi, savaşın yol açtığı düşmanlıkları, emperyalizmin yarattığı açlığı ve karşı karşıya gelişi ortadan kaldırmak ve uluslararası sosyalizmi temsil etmek için özgün bir yapıt olarak ortaya çıkmıştır. Batı emperyalizminin kulesi Eyfel'e bir yanıtıdır; Tatlin Kulesi. Kule tüm dünya işçilerinin birliğine adanmış ve dünyanın her köşesine sosyalizmin bilgisini yayması amaçlanmıştır.

Sanatsal üretim ve bakış açısının değişme süreci git-gelleri olan uzun ve zorlu bir süreci içerir. Ancak kararlı-

lık, sanatsal dönüşüm ve iyimserlikte ısrarın yanı sıra daha güzel ve umut dolu bir geleceğe olan inancı içerir. Bu sürekli değişen durumda Tatlin'in gibi bir anıt, bir şehrin çehresini bariz bir şekilde değiştirecek, genelde yüksek olmayan kentsel örgüye çarpıcı ve belirgin bir girdi yapacaktı. Eğer Truva Atı kentteki yurttaşları teslim almak için hazırlanmış olan bir savaş aygıtıysa, Tatlin Kulesi de dünyanın her bir köşesine sosyalizmin bilgisini yayacaktı. Kule aslında o zamana kadar baskı altında tutulmuş ve hakkı yenmiş emekçi halklara daha güzel bir hayatın gerçekleşmekte olduğunu bildirmekteydi. Silah zoruyla bir modeli benimsetmektense, kent manevi olarak hayatı bu şekilde değiştiren felsefeyi benimsemekteydi (Murtinho, 2017, ss. 20-21).

Görsel 4. Leonardo da Vinci'nin Chambord Kalesi Kaynak: <https://twitter.com/tuhafamagercek/status/1083234536828424193>

Anıtın yüksekliği 400 metredir ve konik dış kabuğa sahip eğik bir eksene sahip hacimden meydana gelmekteydi. Yapı sarmal ve dış form çelikten bir yılanı andıran çift burgulu yapıdan oluşmaktaydı. Bu çifte spiral Leonardo da Vinci'nin Chambord Kalesi'ndeki benzer silindirik tasarımına benzemektedir (Murhinto, 2017, s. 22).

Tarihsel olarak bu döneme kadar burgusal formlar neredeyse hiç kullanılmamıştır. Ancak Tatlin' e bu fikri vermiş olabilecek az sayıda da olsa örnekler mevcuttur. Leonardo bunlardan biridir, diğeri ise Irak Samara'daki Ulu Caminin minaresidir. Bu minare konik bir spiral şeklindedir; müezzinin merdiven basamakları olmadan dönerek yukarı çıkmasını sağlayan bir yapısı vardır (Murtinho, 2017, s. 22).

Görsel 5. Samara'daki Ulu Cami'nin minaresi. Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Samarra_Ulu_Camii

Komintern Anıtı'ndaki iki spiral de benzer tasarıma sahiptir, sadece sabit noktaları farklıdır, yapının tabanındaki en dış hat birleştirildiğinde bir çember meydana gelir. Yapının içindeyse en dış tarafta iki yay mevcuttur, sanki bir nehrin iki yakasını kapsamaktadır. Spiral yapının içinde birbirinden ayrı ama aynı mekanik yapıtından enerji alan üç kinetik hacim vardır, küp, piramit ve silindir, yukarıdan aşağıya doğru hiyerarşik şekilde dizilmiştir (Murhinto, 2017, s. 22).

SONUÇ

Tatlin'in özgün ve devrimci anıtı olan Tatlin Kulesi inşa edilmemiş olsa bile sosyalizmin propagandasını hala yapmaktadır ve bu yüzden her zaman "Devrimci bir anıt" olarak anılacaktır. Hem mühendislik olarak hem de siyasal olarak...

KAYNAKLAR

- Artun, A. (2016). Sanatın iktidarı 197 Devrimi, Avangard sanat ve Müzecilik.
- Bowl, J.E. (2017). Russian Art of the Avant-Gard Theory & Criticism, Thames & Hudson.
- Cooke, C. (1995). *Russian Avant-Garde*, Academy Editions.
- Günay, Y. (2017). 100. Yılında Büyük Ekim Devrimi, Yazılama.
- Lodder, C. (1985). *Russian Constructivism*, Yale University Press.
- Murtinho Prof. V. (2017). A revolutionary Monument: the Tatlin Tower, *metálica internacional* 2.

Punin, N. (1920). *The Monument to the Third International*, Çeviren: Christina Lodder; *Art in Theory 1900-2000, An Anthology of Changing Ideas*, ed. Charles Harrison & Paul Wood içinde (Oxford: Blackwell, 2003) [ilk yayınlanışı 1920].

Vocabulary.com Dictionary (2019) Erişim tarihi 22.12.2019, <https://www.vocabulary.com/dictionary/avant-garde>

OTİZMİN TOPRAK ALTINDA KALAN TARİHÇESİ VE ADANMIŞLIK ÖRNEĞİ BİR BİLİM KADINI: GRUNYA EFIMOVNA SUKHAREVA (ГРУНЯ ЕФИМОВНА СУХАРЕВА)

Nevin Eracar

Dr., Klinik Psikolog ve Psikoterapist, Öğretim Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Psikoloji Bölümü, nevineracar@gmail.com

ÖZET

Bu yazıda otizmin toprak altında kalmış tarihçesi ve Sovyet bilim kadını Grunya Efimovna Sukhareva'nın ruhsal sağlık alanına duyarlılığı, bilime katkıları ve insan yetiştirmeye adanmışlıkla geçen yaşamını öne çıkaran bir tanıtım yapılmaya çalışıldı. Sukhareva'nın özellikle devrim sonrasında yaptığı çalışmalarının, kapsamlı araştırmalara olanak sağlayan bir sistem kurulması ile bağlantılarına değinildi. Bilim ve Aydınlanma Akademisi topluluğu ile çıkılan Moskova gezisinde ve sonrasında Sukhareva'nın bazı kitaplarına ulaşıldı ve çeviriler için çalışmalara başlandı.

Sukhareva yaşamı boyunca klinisyen bir hekim, uygulamacı, araştırmacı, eğitimci olarak çalışmış ve pek çok eser vermiştir. Sukhareva, çocuklukta başlayan ve gelişimsel bir bozukluk olan otizm tablosunu bugünkü sınıflandırmalara en uygun şekilde 1925'te ilk kez tanımlayan kişidir. Özellikle "sınır durum" olarak tanımladığı ve çocukluktan başlayarak ilerleyen gelişimsel bozuklukların tanı ve sağaltımı üzerine önemli bulguları ve uygulamaları vardır.

Ulaşabildiğimiz bilgiler ayrıca Sovyetler Birliği'nde ruh sağlığı çalışmalarının nasıl düzenlenmiş olduğunu anlayacağımız veriler içeriyor. Özellikle devrimle birlikte geçirilmiş savaşların toplumda ve çocuklarda yarattığı hasar özenle dikkate alınmış. Ayrıntılı bilimsel araştırma sistemleri kurulmuş. Hastalık sınırında olan çocukların kurtarılması ve toplumla kaynaşması önem verilen kapsamlı bir program olarak sağlık sisteminde yer almış. Bu kurulumda Sukhareva'nın araştırma, değerlendirme, tanı ve sağaltım yöntemleri geliştirmesiyle önemli bir yer aldığı anlaşıyor.

Anahtar sözcükler: Sosyalist geçiş süreci, reel sosyalizm, kriz, planlama

UNEARTHING THE HIDDEN HISTORY OF AUTISM AND A DEVOTED FEMALE SCIENTIST: GRUNYA EFIMOVNA SUKHAREVA (ГРУНЯ ЕФИМОВНА СУХАРЕВА)

ABSTRACT

The aim of this article is to promote the hidden history of autism and the life of a Soviet scientist; Grunya Efimovna Sukhareva; who dedicated her life to raise human beings and contributed science; and has sensitivity towards psychological health field. It is mentioned in this article that her works, especially after the revolution, influenced the establishment of a system with comprehensive researches. Some of her publications are found after the Moscow tour of the Academy of Science and Enlightenment, and started the researches to translate her works.

Throughout her life, Sukhareva worked as a clinician, researcher, trainer and made a lot of publications. Sukhareva is the first person to define autism as a developmental disorder that starts at early childhood; her definition in 1925, is the most fitting to today's classifications'. There are studies especially about the diagnosis and treatment of developmental disorders that starts from early childhood which is also described as "borderline".

Reached sources include the information about the design of psychiatric services in USSR. War related damages among the society and children considered seriously after the revolution. Detailed scientific research systems were established. Treatment of the high-risk children and their societal integration were covered by the health care system as an extensive program. Sukhareva played an important role of this by her methods about research, evaluation, diagnosis and treatment.

Keywords: Sukhareva, autism, child psychiatry

GİRİŞ

Bu yazıda Sovyet bilim dünyasına, çocuk ve toplum ruh sağlığına büyük katkılar sağlamış bir bilim kadını, çağına ve toplumuna ışık olmuş duyarlı bir insan tanıtılmaya çalışılmaktadır. Dr. Cem Taylan Erden'in rastlayıp ilettiği ve birçok bilgiye ulaşmayı sağlayan bir makale ile (Zeldovich, 2018) başlayan merak, Moskova'da arşiv, kütüphane ve sahafları dolaşırken aramalara yön veren isim; Grunya Efimovna Sukhareva'ya ait izleri sürmeye

yol açtı. Sukhareva'nın bilimsel kimliği üzerine temellenen arayış ve derleme sırasında Sovyet dönemi ruh sağlığı çalışma sisteminin önleyici ve koruyucu nitelikli bir yapılanma ile toplum temelli ve kapsayıcı yapısı hakkında ipuçları edinildi. Sukhareva'nın kendi kitaplarından ulaşılacak bilgiler; gelişimsel sorunları olan çocukların gerektiği gibi anlaşılması, yetiştirilmesi ve ruhsal gelişimleri için sistemli oluşumların düzenlenmesinde bilimsel bir kaynak olmaktadır. Kaynak, psikiyatrik değerlendirme, psikopatolojik oluşumlar, özellikle sınır

durumlar olarak işaret ettiği, (ruhsal gelişim açısından patolojik tanılara tam olarak uymayan ancak psiko sosyal açıdan sağlıklı bireyler olarak kabul edilemeyecek davranış örüntüleri gösteren) çocuk ve gençlerle çalışma yol ve yöntemlerini geliştirmek için hayli ısk tuta- cak nitelikte.

Görsel 1. Sukhareva anıyazıtı, Moskova Sukhareva Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Merkezi (<http://m.wikidata.org/wiki/Q514110>)

Bu bağlamda; Sukhareva'nın yazılarından edinilecek bilgiler Sovyetlerde devrim ve savaş sonrası yeni toplumda yeni insanı yetiştirme yönünde geliştirdiği yöntemlerin, kurulmuş olan sisteme katkılarını anlamak açısından değer taşımaktadır. Bilgiler aynı zamanda umut edilen sosyalist düzen için yeni insanı hayal etme, çocukların yetiştirilmesi, çocuklarla çalışanların yetiştirilmesi yönünde kurulacak sistemlere maya olacak kaynaklara ulaşma açısından zengin deneyim bilgilerine ulaşmayı sağlayacaktır. Ayrıca; otizm ve benzeri gelişimsel bozuklukların biyolojik, psikolojik açıdan ve sosyal gelişim açısından bütünsel bir şekilde çalışarak ele alınması, bilim ve sanat alanlarının bütünleştiği bağ- lam içinde çalışarak gelişimsel yönde desteklenmeleri gerekliliği hakkında çeşitli yazılarda tarafımızdan ifade edilmiş olan gerçeklikle böyle bir karşılaşma etkileyici- dir. (Eracar, 2013, 2018, 2019).

OTİZM İLK OLARAK BÖYLE FARK EDİLDİ

1924 yılında Moskova kliniğine 12 yaşında bir çocuk getirilmiştir. Tüm özellikleriyle yaştlarından farklı olan bu çocuk, diğer insanlarla pek ilgili olmayan, daha çok yetişkinlerle temasa yatkın davranışlar içinde bir çocuktur. Okuma ve yazmayı beş yaşında kendi kendine öğrenmiş, günlerini okuma ile geçirmiş ve oyun oynamamıştır. İnce yapılı, sık sık karın ağrısı çeken, yavaş ve beceriksizce hareket eden, endişeli bir çocuk olarak tanımlanmıştır.

Klinikte, yetenekli bir genç doktor olan Grunya Efimo- vna Sukhareva, çocuğu görmüş, dikkatli, özenli ve "son derece akıllı" olduğunu ve felsefi tartışmalara katılmayı sevdiğini belirterek, keskin bir gözle onu gözlemlemiştir. Tanı olarak onu; "kendine özgü bir otizm eğilimi olan

içe dönük bir tür" olarak nitelendirmiştir. "Otizm", o sırada psikiyatride oldukça yeni bir sıfattır. Yaklaşık on yıl önce, İsviçreli psikiyatr Eugen Bleuler, şizofreni hasta- larında sıkça görülen sosyal içe çekilme ve gerçeklikten kopma kavramını "otizm" olarak tanımlamıştır. Sukha- reva bu çocukları tanımlarken Bleuler'in içine kapalı in- sanlar için kullandığı "otizm" terimini kullanmış ancak bu özelliği taşıyan diğer çocukları görmeye başladığın- da, tabloyu daha iyi karakterize etmek için çalışmıştır (Zeldovich, 2018).

Sukhareva, 11 Kasım 1891 Kiev doğumludur. 26 Nisan 1981'de hayatını kaybetmiştir. Sovyetler Birliği'nde otizm üzerine yazılarıyla bilinmektedir. Çocuk psikiyat- risti ve çocuk hekimidir.

Sukhareva, çocuk psikiyatrisi ve otizm alanında adı en çok bilinen Leo Kanner ve Hans Asperger'den 25 yıl önce otizm terimini bu özellikteki çocuklar için ilk kullanan ve çağın en önemli psikiyatrik sorunlarından biri olan otizm tablosunu ilk tanımlayan bilim kadınıdır. Sovyetlerin en ünlü çocuk psikiyatristi olarak bilinmek- tedir. Kitapları o yıllarda Avusturya bağlantılı olarak Almancaya çevrilmiştir (Silberman, 2015). Bazı yayın- ları ise ancak 1996'da Sula Wolf tarafından İngilizceye çevrilmiştir.

KANNER, ASPERGER VE SUKHAREVA

Viyana kökenli iki çocuk psikiyatristi Leo Kanner ve Hans Asperger büyük olasılıkla onun Almancaya çev- rilmiş yayınlarından haberdar olmalarına rağmen, bu tanımlamayı ilk kez kendileri yapmış gibi görünürler bilim sahnesinde. Kanner'in Amerika'ya göç edişinden hemen sonra 1943'de tanımladığı otizm tablosu, "buz- dolabı anne" betimlemesi ile ifade edilir. Bu bakış açısı, otizmin tümüyle çevresel etkilere dayandırıldığı uzunca bir dönemde geçerli olmuştur. Kanner'in tanımlamasın- dan yaklaşık bir yıl sonra Asperger'in benzer özellik- lerdeki çocukları tanımladığı yayınları bulunmaktadır. Sukhareva'nın tanımlama ve sınıflandırması onlardan yaklaşık 20 yıl öncedir. Çeşitli kaynaklardan anladığımıza göre Leo Kanner ve Hans Asperger, Avusturya kökenli hekimler olarak, bazı yayınları Almancaya çev- rilmiş olan Suchareva'nın ilk olarak 1925'de yayınladı- ğı bu ayrıntılı incelemelerinden ve tanımlamalarından haberdar olmuşlardır. Ancak Asperger'in Nazi partisi ile anlaşma içinde bu tür çocukları tedavi ve rehabilite et- mek yerine, imha için topladığı ve teslim ettiği yönünde bir olasılıktan söz edilmektedir (Silberman,2015). As- perger'in tanımlamasında Kanner'in anneleri travma- tize eden, otistik bozukluğu anne ilgisizliği ve uzaklığı ile bağlantılandıran "buzdolabı anne" tanımlamasın- dan uzaklaştığı ve otizmin biyolojik temellerine vurgu yaptığı da bilinmektedir. Bu farklı boyutun, biyolojik temelde gelişen otistik yapılanmanın ifade edilmesi Sukhareva'nın, atıf yapılmayan etkisi olarak yorumlana- bilir. Sukhareva otizm tanımlamasını biyo-psiko-sosyal

çerçevede ve tedavi uygulamalarını da bu sistem içinde geliştirmiştir. Sukhareva, “Psikonörolojik” terimi ile ifade ettiği çocuk psikopatolojik durumları için tıbbi müdahale yanında, eğitim ve sanatsal etkinliklerin de yer aldığı özel tedavi yöntemlerinin uygulandığı koruyucu ve önleyici yeni sistemlerin kurulmasından söz etmektedir (Suchareva, 1926, 1959).

Görsel 2. Grunya Efimovna Sukhareva

(<https://images.ctfassets.net/cnu0m8re1exe/2LxFP4LQacRwAQq3w-3Dpmj/91f16979ce81cf4d908066ca424070d1/sukhareva.png>)

SUKHAREVA OTİZMİ GÜNÜMÜZDEKİ SPEKTRUMA EN UYGUN ŞEKİLDE TANIMLAMIŞTIR

Stokholm’de klinisyen bir psikiyatrist olarak çalışmakta olan *Irina Manouilenko*, Sukhareva’nın orijinal açıklamalarını 2013 yılında Rusça’dan İngilizceye çevirmiş ve bunları DSM-5’de tanımlanan tanı ölçütleriyle karşılaştırmıştır. Manouilenko saptadığı benzerlikler için; “Hepsine sistematik olarak bakmaya başladığınızda, çok etkileyici” nitelemesini kullanmaktadır (akt. Zeldovich, 2018). Manouilenko’nun saptamalarına göre;

Sukhareva’nın 1925’te, yayınlarında tanımladığı otizm kriterleri ruh sağlığı alanında temel tanı ve sınıflandırma kaynağı olan DSM-5’te yer alan tanı kriterlerini tümüyle karşılamaktadır. Sukhareva’nın yayınlarında otizm olarak tanımladığı tablo; “düzleşmiş duygusal bir yaşam”, “yüz ifadesi ve etkileyici hareketlerin eksikliği” ve “akranlarından uzak durma”, “tekrarlayan davranışlar”, “kısıtlı ihtiyaçlar”, “duygusal hassasiyetler”, yalnızca klişeleşmiş yöntemlerle konuşmak, “sadece kendi il-

gileri yönünde dikkat” ve “belirli sesler veya kokulara duyarlılıklar” ile açıklanıyor. “Otizm” terimi ilk olarak Eugen Bleuler tarafından 1915’te psikotik hastaların içe dönük halini tanımlamak üzere kullanılmıştır. İçe dönüklük özelliği bakımından Sukhareva’nın otizm terimini Bleuler’den esinlenerek kullanmış olabileceği tahmin edilebilir. Bugün “otizm spektrum bozukluğu” olarak tanımlanan ve geniş bir yelpazede farklı özelliklerle karakterize olan gelişimsel bozukluk; “Otistik Tablo” nun tanımının ilk olarak 1925’de Sukhareva tarafından yapıldığı anlaşıyor.

Tarihçiler, yıllarca süren tartışmaların ardından 2013’te yayınlanan DSM-5’in Sukhareva listesine çok yakın bir şeye geri dönmesinin neden bir yüzyıl kadar sürdüğünü düşünmeye başlamışlardır. Bu zamansal mesafeyi sadece Rusçanın anlaşılmasına bağlamak kolay değil, zira Sukhareva’nın bazı kitapları Almanca’ya çevrilmişti (Sukhareva, 1926). Moskova Ruh Sağlığı Araştırma Merkezi’nde çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümünde baş araştırmacı, *Nöroloji ve Psikiyatri Dergisi* yönetici editörü *Alexander Goryunov*, onun için Rusya’da “çocuk psikiyatrisinin en iyi bilinen adı” nitelemesini yapmaktadır. Sukhareva 2011 yılında, doğumunun 120. yıldönümünde Goryunov tarafından anılmış ve alana geniş kapsamlı katkıları gözden geçirilmiştir. Bu incelemelerde Sukhareva’nın, zihinsel engellilik, şizofreni ve çoklu kişilik bozukluğu gibi çeşitli konularda 150’den fazla makale, altı monografi ve birkaç ders kitabı yayınladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yetenekli bir öğretmendir; doktora öğrencileriyle çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Goryunov, Sukhareva’yı “çok yönlü bir uzman” olarak nitelendirmiştir (Zeldovich, 2018).

SOVYETLER BİRLİĞİNDE GELİŞİMSSEL PROBLEMLER İÇİN KURULAN SİSTEM VE SUKHAREVA’NIN KATKILARI

Sukhareva, 1915’te Kiev’deki tıp fakültesinden mezun olduktan sonra Ukrayna’da ensefalit ve diğer bulaşıcı hastalıkların salgınlarından etkilenen bölgelere seyahat eden bir epidemiyologlar ekibine katılmıştır. İki yıl sonra Sovyet devrimi gerçekleştiğinde birçok tıp uzmanı ülkeden kaçmış veya ölmüştür. Sukhareva ise devrimle birlikte Kiev’in psikiyatri hastanesinde görev almıştır. Ülke çok sayıda doktor sıkıntısı çekiyorken Sukhareva gibi nitelikli doktorlar ve sağlık görevlileri ihtiyaç duyulan yerlere sevk edilmiş ve görevlendirilmişler.

Wikipedia, The free encyclopedia (ty) kaynaklarında şu bilgilere ulaşıyor: 1921 yılında Sukhareva, Moskova’daki Beden Eğitimi ve Tıbbi Pedoloji (pedagoji, psikoloji ve tıbbın bir kombinasyonu için kullanılan bir Rusça terim) Enstitüsü’nün Psiko-Nörolojik ve Pedagogik Sanatoryum Okulu’nda görev yapmıştır. Hükümet, ülkenin I. Dünya Savaşı, devrim, ardından gelen iç savaş nedeniyle yetim kalmış, yerinden yurdundan olmuş veya travmatize edilmiş, o sırada salgın olan ölümcül İspanyol gribine yakalanmış birçok çocuğa yardım et-

mek için kapsamlı işlerin yapıldığı bir sanatoryum açmıştır. Bu kurum sıradan bir klinik değildir. Sukhareva bu klinikte çalışmış ve çocuk gelişimini anlamak için o zamanlar diğer kliniklerde alışılmış olan yöntemlerden farklı ve daha bilimsel bir yaklaşım izlemiştir. Sukhareva'nın kendi kitabından; özellikle biyolojik, psikolojik ve sosyal yapılanmayı bütünlük içinde düşündüğünü, bunu tanımlamak için çaba sarf ettiğini anlıyoruz. Kitabında evrim teorisinden ve İvan Pavlov'un deneysel çalışma verilerinden yararlandığı anlaşılmaktadır (Sukhareva, 1959). Ciddi sorunları olan çocuklar sanatoryumda iki ila üç yıl yaşamışlar, bu süre zarfında sosyal ve motor beceri eğitimi almışlardır. Jimnastik, resim ve ahşap işleri üzerine dersler, takım oyunları ile çalıştırılmışlardır. Hayvanat bahçeleri ve diğer halka açık yerlerde grup gezilerine çıkmışlar, yoğun tedavi ve rehabilitasyon programları sonunda, birçok çocuk ve genç, normal okullara veya müzik okullarına, konservatuarlara katılmaya hak kazanmışlardır. Sukhareva özellikle bugün "bio-psiko-sosyal" nitelemesi ile tanımlamakta olduğumuz psikiyatrik yaklaşımı içeren bir sistemle çalışmayı o döneme ilişkin bir yenilik olarak geliştirmiş ve uygulamalarına yansıtmıştır. Sukhareva ayrıca, çocuklarda saptadığı ve "sınır durum" olarak ifade ettiği patolojik özelliklerin biyolojik temelde, çevresel etkenlerle belirginleştiğini keşfetmiş ve tanımlamıştır (Sukhareva, 1959). Sovyet hükümeti bu yoğun müdahalenin tüm masraflarını karşılamıştır. Anlaşıyor ki; Sovyetler'de çocuk yetiştirmek toplumun refahı için gerekli ve önemli görülmekteydi. Klinisyenler, sanatoryuma gelen ve çok çeşitli özellikler gösteren bu çocukları gözlemlemişler, güçlü ve zayıf yönlerini inceleyerek değerlendirebilecekleri geniş bir çalışma alanı bulmuşlardır.

Sukhareva bu klinikte çalışmış ve kliniğe gelen beş çocuğun gelişimsel özelliklerini ayrıntılı bir şekilde tanımlamıştır. Kliniğin geniş araştırma ve çalışma olanaklarının otistik özellikleri keşfetmesine ve tanımlamasına fırsat ve olanaklar sunan bir ortam sağladığı anlaşılmaktadır. Değerlendirmeleri olağanüstü ayrıntılar taşımaktadır. Çocukların fiziksel sağlıklarını, hemoglobin sayısını, kas tonusunu, mide sağlığını, cilt yapılarını ayrıntılarıyla araştırmış ve tanımlamıştır. Bu çocukların davranışlarında gülümsemelerin olmaması, aşırı hareketler, nazal ses tonu gibi minimal özelliklerden sinir krizlerine kadar tüm özellikler ayrıntılarıyla tanımlanmıştır. İzlediği bir cenaze töreninde bazı atipik davranışların ailelerde de olduğunu gözlemleyerek birçok aile üyesiyle; ebeveynleri, büyükanne ve büyükbabaları, teyzeleri ve amcaları ile konuşmuştur. Bu gözlem ve değerlendirmeler otistik özellikleri doğru bir şekilde tanımlamasını sağlamıştır (Silberman, 2015).

Sukhareva otistik çocuklar için çeşitli etkinliklerle tedavilerin sağlandığı okulların açılmasında etkili olmuş, 1935'de Tıp Bilimleri Enstitüsü'nde Pediatrik Psikiyatri Yüksek Lisans ve Doktora Programları'nı kurmuştur. 1938'de Tarım ve Gıda Bakanlığı sorumluluğu altında bulunan çocuk psikozları kliniğini yönetmiştir. Çok

uzun yıllar konsültan ve yönetici olarak Moskova'da bulunan Kashchenko Psikiyatri Hastanesi'nde çalışmıştır.

Notlarında çoğunlukla çocuğun bakım sayesinde nasıl fiziksel olarak daha güçlü, daha az karamsar, daha sosyal ya da daha az endişeli hale geldiğini anlatmış ve bunlarla neredeyse bir anne gibi gururlanmıştır. Bir çocuğu anlatırken öncelikle onun becerilerinden bahsetmiştir (Silberman, 2015). Anlaşıyor ki Sukhareva çocukların gelişimini, onların yetkinlikleri ve sağlıklı tarafları üzerine inşa etmiştir. Çocukların davranışsal zorlukları olmakla birlikte bazılarının "müzikal olarak yetenekli" veya "bilim ve teknolojiye yetenekli" ya da "anamlı şiirler" yazabildiklerini belirtmiş, gelişimlerinin desteklenmesinde bu yetilerden yararlanmıştır.

Görülüyor ki, psikiyatride zor alanlardan biri olan gelişimsel aksamaların sistematik olarak çalışılması esas olarak Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nden sonra başlamıştır. Devrimle başlayan sürecin başında, Sovyet psikiyatrisi ruhsal bozuklukların önlenmesi alanındaki çalışmaları önemli ölçüde genişletmiştir. Hastane bakımının yeniden inşası ile birlikte, toplum temelli bir ağın ve nöropsikiyatrik sanatoryumların konuşlandırılması başlamıştır. 1928'de nöropsikiyatrik hastalıkları önleme amacıyla özel bir bilimsel Araştırma Enstitüsü kurulmuş ve çocuk psikiyatrisinde yeni bir bölüm oluşturulmuştur.

Sukhareva, Sovyet psikiyatrisinde önleyici sistemlerin gelişmesine paralel olarak, araştırma faaliyetlerinin doğasının değiştiğini kapsamlı şekilde anlatmaktadır. Tanımlayıcı, koruyucu ve önleyici çalışmaların Sovyetlerdeki gelişimine ayrıntılı tanımlar getirmiştir. Belirttiğine göre; zihinsel hastalığın sınır formları, psikopati sorununa ilgi alanında P. B. Gannushkin, E. K. Krasnushkin, M. O. Gurevich, V. P. Osipov, psikojenik reaksiyonlar üzerine Yu. V. Cannabikh, A. N. Buneev, P. M. Zinoviev gibi araştırmacı ve uygulamacıların isimleri öne çıkmaktadır. Psikoz kliniği çalışmalarında, dikkat esas olarak daha hafif silik formlara ve akıl hastalığının erken evrelerine yönelmiştir. V. A. Gilyarovskiy, P. B. Gannushkin, L. M. Rosenstein bu alanda beliren isimlerdir. Enfeksiyonların, yaralanmaların ve sinir sisteminin zehirlenmelerinin neden olduğu zihinsel bozuklukların eksojen formları daha yoğun olarak incelenmiş ve önleyici tedbirler en etkili yöntem olarak önem kazanmıştır (Sukhareva, 1959).

Sovyet psikiyatrisinin teori ve pratiğinin tamamen yeni bir bölümü gelişmiştir: Psiko-hijyen ve Psikoprofilaksi. L.M. Rosenstein, liderliğindeki Nöropsikiyatrik Önleme Enstitüsü personeli ile birlikte I. A. Berger, T. I. Goldovskaya, S. I. Goldenberg, B. R. Gurvich, E. N. Kameneva, I. G. Ravkin, A. A. Chernukha psiko-hijyenik ve psiko-önleyici çalışmaların teorik temellerini geliştirmişlerdir (Sukhareva, 1959).

Ruhsal bozuklukların sınır biçimlerinin incelenmesi,

özellikle Sovyet psikiyatrisinin yeni bir bölümünde yoğun bir şekilde gelişmiştir. Bu gelişimde çocuk psikiyatrisi alanındaki keşiflerin rolü olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklarda psikojenik reaksiyonlar, nevroz ve psikopatik durumların koşulları ve klinik özelliklerinin ayrıntılı sınıflandırılması, koruyucu ve önleyici hizmetlerin kurgulanıp uygulanabilmesi için zemin oluşturmaktadır. Sovyet döneminde çocuk psikiyatrisi alanındaki araştırma çalışmasının karakteristik özelliği, klinik ve örgütsel çalışmanın birliği ve bölünmezliği temelinde inşa edilmesidir. Sınır kişilik yapılanmalarının ayrıntılı biçimlerinin klinik sorunlarının araştırılmasına paralel olarak, bu tür çocuklar için özel bir kurum ağı da inşa edilmiştir. Bu bağlamda, çocuklara yönelik psiko-nörolojik bakım organizasyonu için sistematik pek çok uygulama yapılmıştır.

Bu çalışmalara Sukhareva'nın muhtemelen Sovyet yayıtlımı nedeniyle batı yazınına değmemiş olan adı ve eserleri, Sovyet dünyasında çok geniş bir çalışma alanı olarak yapılmış olan koruyucu ve önleyici ruh sağlığı çalışmalarının kuruluşunda büyük bir yere sahiptir.

SUKHAREVA, İNSANA VE BİLİME ADANMIŞLIK ÖRNEĞİDİ

Yararlandığımız kaynakların pek çoğunda, orijinal Rusçadaki yazılarının bilimsel olduğu kadar sıcak ve samimi olduğu belirtilmekte, klinikte kalan çocuklara ne kadar değer verdiği vurgulanmaktadır. Sukhareva bir aileye sahip olmamıştır, ama gereken durumlarda, çocukları kendi aile üyeleri gibi sahiplenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sukhareva çalıştığı çocuklar için adeta anne-babaları gibi, yaşamsal hedefler belirlemiştir. Çocukların gerçek hayatla, akış ve eylemlerle bağlantıda kalmalarını sağlamak yönünde çalıştığı ve emek verdiği anlaşılmaktadır. Klinisyen olarak duyarlılığı ve sezgisi göz önüne alındığında, Batıdaki araştırma topluluğunun onunla bağlantısının olmamasını talihsizlik olarak görebiliriz. Manouilenko, hayatı boyunca geliştirdiği fikirler için; "tüm bunları nasıl başardığı etkileyicidir" demiştir (Akt: Zeldovich 2018).

SON NOT

Sovyet dönemine ilişkin ulaşabildiğimiz kaynaklarda, sınır psikiyatrik durumların, çocuk ve ergenlerde karşılaşılan gelişimsel bozuklukların savaş koşulları ve toplumsal travmalardan etkilenilen bir dönemde nasıl ele alındığı ve insanın nasıl korunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum çağımızda genel olarak batılı toplumlarda ve ülkemizde de savaş, göç ve kapitalist emperyalist sistemin sürekli tahrip ettiği ruhsal dünyamızın, öncelikli ve ağırlıklı olarak ilaç endüstrisine teslim edilmiş olduğu gerçeğini bir kez daha düşündürmektedir. Sınır (borderline) kişilik örgütlenmesi olan insanlar ve hatta bazı psikotik hastalar aslında çok erken dönemlerde açık belirtiler vermektedirler. Otizm ve benzeri

gelişimsel bozuklukların artış göstermesi, travmanın nesilden nesile aktarılması (Schützenberger, 2011) ile psikotik süreçlerin tetiklendiği gerçeğini hatırlatmaktadır. Okul başarısızlığı, çocukluk ve ergenlik çağı depresyonları, hiperaktivite, antisosyal davranış yatkınlığı, otizm spektrum bozukluğu gibi özellikler oldukça yaygın biçimde görülmektedir. Yaygın olan tıbbi kültürde bu durumlar ağırlıklı ve öncelikli olarak sinir sistemi problemlerine bağlanmakta, çoğunlukla kimyasal müdahalelerle ve davranış biçimlendirme gibi edimsel koşullama yollarıyla davranışı değiştirme gibi yüzeysel çalışmalarla yetinilmektedir. Çocuklarda ve ergenlerde gelişimsel bozukluğun sadece yapısal yönü öne çıkarılarak, ruhsal ve sosyal gelişimi uyarıcı yönde desteklenmesi ihmal edilmektedir (Eracar, 1999). Gerek örgün eğitim dediğimiz okul eğitim programlarında gerekse toplumsal yaygın eğitim alanlarında, koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetleri ne yazık ki, ya hiç yer almakta, ya da çoğunlukla işlevsiz kurumsal formaliteler olarak yürümektedir.

KAYNAKLAR

- Eracar, N. (1999). *Biraz yer açar mısınız /normaller için kitap: otizm*. İstanbul: Beyaz yayınları
- Eracar, N. (2013). *Sözden öte: Sanatla terapi ve yaratıcılık*, İstanbul:3P yayıncılık.
- Eracar, N. (2018). Farklı gelişen çocuklar ile sanatla çalışmalar. Kulaksızoğlu, A. (Ed) *Farklı Gelişen Çocuklar*, 3. Baskı, İstanbul: Nobel Akademik Yayınlar.
- Eracar, N. (2019). Erken çocukluk dönemi özel eğitiminde sanatsal çalışmalar. Fazlıoğlu, Y., Şengül Erdem, H. (Ed) *Özel gereksinimli çocuklar erken çocuklukta gelişim ve eğitim*. Ankara: Vize yayıncılık
- https://en.wikipedia.org/wiki/Grunya_Sukhareva, (Son erişim tarihi 12.10.2019)
- Schützenberger, A. A. (2011). *Soy Sendromu*. (Doğaner, İ. Çev.) İzmir: Duvar Yayınları.
- Silberman, S. (2015). *Neurotribes: The legacy of autism and how to think smarter about people who think differently*. Pp 544. <https://www.perlego.com/publisher/50/atlantic-books>
- Sukhareva, G.E.(1959). *Clinical lectures psychiatric children* (ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО МЕДИЦИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ МЕДГИЗ – 1959)
- Sucharewa, G.E. (1926). Die schizoiden psychopathien im kindesalter. *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie* 60: 235-26.
- Zeldovich, L. (2018). How history forgot the woman who defined autism. www.spectrumnews.org/features/deep-dive/history-forgot-woman-defined-autism/

G.E. Sukhareva'nın Ulaşılabilir Yayınları

- Sukhareva GE, Analysis of children's fantasies as a method of studying the emotional life of a child. Kiev 1921.
- Sukhareva GE, Schizoidpsychopathy in childhood. In the book: Questions of pedology and child psychoneurology, issue 2. M 1925; 157-187.
- Ssuharewa GE, Die schizoiden Psychopathien im Kindesalter. Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie 60: 235-261, 1926.
- Sukhareva GE, To the problem of the structure and dynamics of children's constitutional psychopathies (schizoid forms). Journal of Neuropathology and Psychiatry 1930; 6
- Sukhareva GE, Features of the structure of the defect in various forms of the course of schizophrenia (on children's and adolescent material). Neuropathology, Psychiatry, Mental Hygiene 1935; IV: II: 57-62.
- Sukhareva GE, Schizophrenia clinic in children and adolescents. Part I. Kharkov: Gosmedizdat of the USSR 1937; 107.
- Sukhareva GE, Clinic of epilepsy in children and adolescents. Problems of Theoretical and Practical Medicine. M 1938; 234-261.
- Sukhareva GE, Psychogenic types of wartime reactions. Neuropathology and Psychiatry 1943; 12: 2: 3-10
- Sukhareva GE, Clinical lectures on children's psychiatry. T. 1. M: Medgiz 1955; 459.
- Sukhareva GE, Clinical lectures on children's psychiatry. T. II, Part 2. M: Medicine 1959; 406.
- Sukhareva GE, Lapidus M. I. About the work of the psycho-neurological cabinet for children and teen agers at the psycho-neurological dispensary and children's clinic. M 1959.
- Sukhareva GE, Yusevich L. S. Psychogenic pathological reactions (neuroses). In the book: A multivolume guide to pediatrics, t. 8. M 1965.
- Sukhareva GE, Clinical lectures on children's psychiatry. T. 3. M: Medicine 1965; 270
- Sukhareva GE, The role of the age factor in the clinic of children's psychoses. Journal of Neuropathology and Psychiatry 1970; 70: 10: 1514-1520.
- Sukhareva GE, Lectures on children's psychiatry (Selected Chapters). M: Medicine 1974; 320.

İKİ SOVYET TARİHÇİ VE SOVYET TARİHÇİLİĞİNDE İKİ DÖNEME İLİŞKİN BELGELER | SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV VE VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV

Erhan Nalçacı

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı, Ankara
e-posta: nalcaci@medicine.ankara.edu.tr

Yasin Çalış

Rus Dili ve Edebiyatı mezunu

ÖZET

Bu makalede Türkçeye çevrilmiş İlkçağ Tarihi'nin Türkiye'de hemen hiç tanınmayan yazarları olan Sergey İvanoviç Kovalyov (1886-1960) ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov (1882-1958)'a ait üç belge sunulmaktadır. Bunlardan ikisi her iki yazarın yaşamını anlatan Rusça metinlerdir. İki tarihçi de Ekim Devrimi sürecinde bulunmuş ve antik tarihin Marksist yorumuna dayanan çok sayıda eser vermişlerdir.

Üçüncü belge ise Kovalyov'un Ekim Devrimi'nden sonra 1925 yılında basılan kitabıdır. Tümünü henüz çevirmediğimiz bu Rusça kitabın içerik bölümü sunulmuştur. Bu kitabın içeriği ile 1962'de ikinci baskısı yapılan ve Türkçeye çevrilen İlkçağ Tarihi'nin içeriği tarihin dönemlendirilmesi açısından karşılaştırılmıştır. Her iki kitapta oldukça farklı dönemlendirmeler görülmüş ve kısaca olası nedenleri irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *S. İ. Kovalyov, V. N. Dyakov, İlkçağ tarihinin dönemlendirilmesi, Sovyet tarihçiler, Sovyet ta-*

TWO SOVIET HISTORIANS AND DOCUMENTS ABOUT TWO PERIODS IN SOVIET HISTORIOGRAPHY | SERGEY IVANOVICH KOVALYOV AND VLADIMIR NIKOLAYEVICH DYAKOV

ABSTRACT

In this article, three documents are presented by Sergey Ivanovich Kovalev (1886-1960) and Vladimir Nikolaevich Dyakov (1882-1958) of *The History of Antiquity* which was translated into Turkish who are the authors hardly ever recognized in Turkey. Two of them are Russian texts describing the life of both authors. Both historians were experienced the process of the October Revolution and they produced a number of works based on the Marxist interpretation of ancient history.

The third document is Kovalev's book published in 1925 after the October Revolution. The content section of this Russian book is presented, which we have not completely translated yet. The content of this book was compared with the content of *The History of Antiquity*, of which the second edition was published in 1962 and translated into Turkish. In both books, quite different periodizations of history were seen and their possible causes were examined briefly.

Key words: *S. I. Kovalev, V. N. Diakov, Periodization of the ancient history; Soviet historians; Soviet history books; Precapitalist societies*

GİRİŞ

Bilim ve Aydınlanma Akademisi Moskova Arşiv ve Kütüphane Gezisi öncesinde dikkatimizi İlkçağ Tarihi yazarları olarak gözüken V. Diakov ve S. Kovalev⁽¹⁾ hakkında hemen hiçbir bilgiye ulaşamaması çekti (Diakov ve Kovalev, 2008). Türkçe veya İngilizce terimlerle arama motorlarından yardım istendiğinde bu iki yazarın ön isimlerine dahi ulaşmak çok zordu.

Kitabın çevirmeni olan değerli aydın Özdemir İnce'nin bilgisine başvurmak üzere kendisiyle yazıştık. Sayın İnce bu kitabın çevirisinin ilk kez 1970'li yıllarda Konuk Yayınevi tarafından gündeme getirildiğini ancak kitabın basılmadığını yazdı. Sonrasında İnce'nin çevirmiş olduğu kitabın V Yayınları tarafından 1987'de ilk

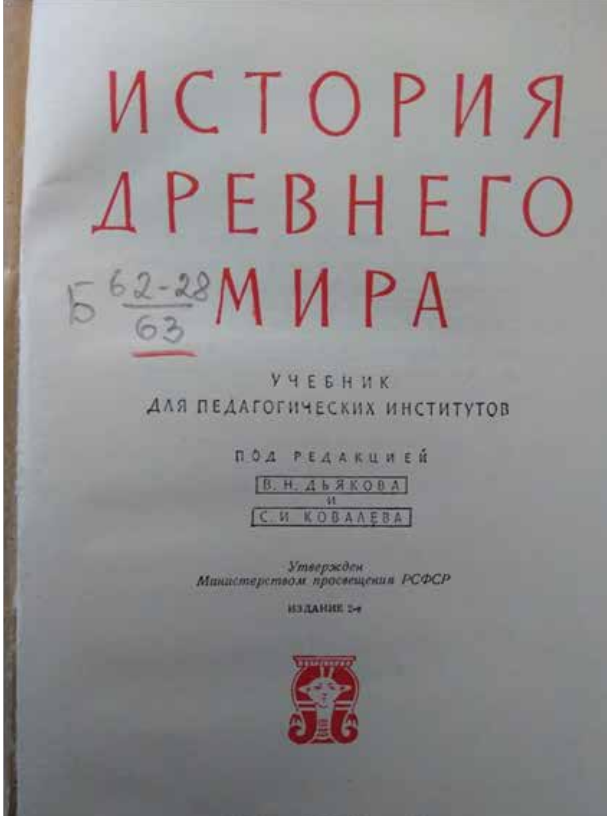
cildi, 2008'de ise Yordam Kitap tarafından her iki cildi basılıyor. İnce çeviriyi Fransızcadan yaptığını ve kitabın Fransızcasında yazarların biyografisine ilişkin bilgi olmadığını, olsaydı mutlaka çevireceğini belirtti.

Bunun üzerine iki yazarın yaşam öykülerine ve tarihçi olarak yaptıkları çalışmalara ilişkin bir araştırma yapmanın yararlı olacağına karar verdik.

Eriştığımız Rusça belgelere dayanarak yaşam hikâyeleri ve eserlerine ilişkin bir ilk derlemeyi oluşturduk. Ayrıca Ekim Devrimi'nin başlangıcında, 1925 yılında Kovalyov tarafından yazılmış olan *Genel Tarih Dersleri 2. Cilt* kitabı ile 1962 yılı baskısından (Dyakov ve Kovalyov, 1962) Türkçeye çevrilen İlkçağ Tarihi'ni tarihin dönemlendirilmesi, başka bir deyiş ile üretim tarzlarının birbirini izlemesi açısından karşılaştırdık.

1 Sergey İvanoviç Kovalyov ve Vladimir Nikolayeviç Dyakov. (Rusça özel adların Türkçe'ye aktarılmasındaki kural gereği isimlerinin bu şekilde yazılması gerekiyor).

Her iki yazarın da henüz Türkçeye çevrilmemiş ve çevrilmesi durumunda materyalist tarih anlayışını geliştirecek çok sayıda eseriyle karşılaştık. Bu kitapların bazılarının henüz Rusya'da da basılmamış olduğunu fark ediyoruz. Bundan sonra araştırmayı bu yöne doğru geliştireceğimizi umuyoruz.

Resim 1: Özdemir İnce tarafından çevrilen İlkçağ Tarihi kitabının 1962 orijinal Rusça baskısının Rusya Devlet Kütüphanesi'nde fotoğrafını çektiğimiz kapağı. Kapaktaki yazıların tercümesi: V.N. Dyakov ve S.İ. Kovalyov'un Redaktörlüğünde *Antik Dünya Tarihi Pedagoji Enstitüleri İçin Ders Kitabı*, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. 2. Baskı, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı Devlet Eğitim-Pedagoji Yayınevi Moskova 1962.

SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV (1886-1950)

Kovalyov'un yaşamına ilişkin bir belgenin Rusçadan tam çevirisini ekte sunuyoruz (spbiiiran.nw.ru/kovalyov_s_i, 2020). Daha ayrıntılı bilgi için Ek 1'deki metnin tercümesine bakılabilir.

1880'li yıllarda doğan birçok kişi gibi Kovalyov'u da fırtınalı bir yaşam beklemektedir. 1886 yılında Ufa'nın bir köyünde doğan Kovalyov orta öğrenimi esnasında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Bolşevik kanadına dâhil olur ve 1905 1 Mayıs'ına katıldığı için Ufa Erkek Lisesi'nden atılır. Sürüldüğü Samara'da Bolşeviklerin örgütlenme çalışmalarına devam eder.

Liseyi dışarıdan bitiren Kovalyov 1910'da St. Petersburg Üniversitesi Tarih ve Filoloji Fakültesi'nde okur. 1915'te astsubay olarak orduya alınır. Dâhil olduğu

Petrograd kentindeki Piyade Alayı Ekim Devrimi'nde ilk ayaklanan askeri birliktir. 1938'e kadar Kızıl Ordu içinde akademik faaliyetlerini sürdürür, Kızıl Ordu Üniversitesi'nin kuruluşunda ve geliştirilmesinde önemli görevler üstlenir, 1920'de Üniversite başkanı seçilir.

1930 ve 36 yılları arasında Devlet Maddi Kültür Tarihi Akademisi'nde bölüm başkanı ve sonra Antik Dünya Tarihi Enstitüsü Müdürü olarak çalışır, bu Enstitü Sovyetler Birliği'nde antik dünya çalışmalarının merkezi haline gelir. Antik dünyaya ilişkin çok sayıda eser ve ders kitabının oluşturulmasına birinci dereceden emeği geçer.

Enstitü'deyken görevinden alınan Kovalyov 1938'de tutuklanır ve 1940'a kadar iki yıl tutuklu kalır. Araştırmamıza rağmen bu tutukluluğun nedenini öğrenemedik. Bu nokta bir arşiv çalışması gerektiriyor.

1940'da Leningrad'da Tarih Enstitüsü'nde görevine dönen Kovalyov, 1956 yılında SSCB Bilimler Akademisi Dinler Tarihi ve Ateizm Müzesi başkanlık görevine atanır, müzenin yeni bir anlayış ile geliştirilmesine önemli bir katkı yapar.

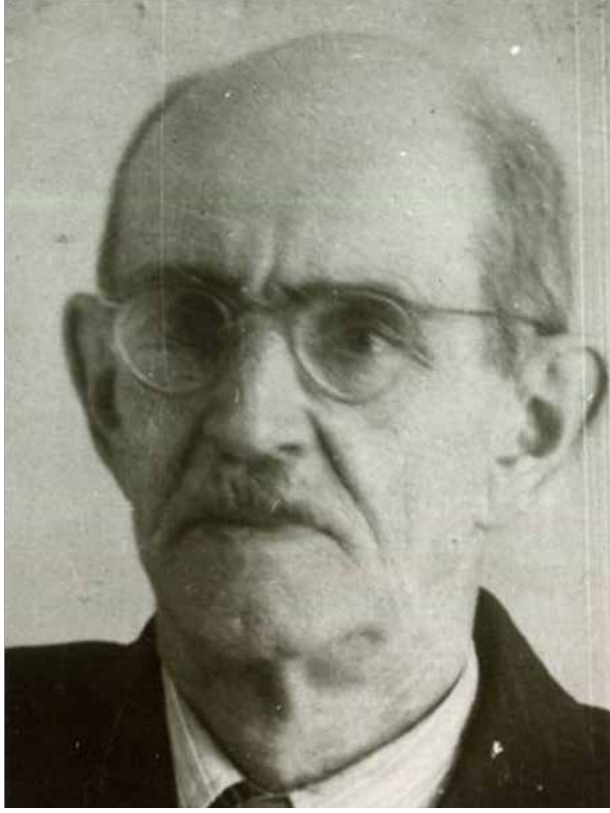
Resim 2: Sergey İvanoviç Kovalyov

1960 yılında Kovalyov Leningrad'da yaşama veda eder. Geride çok sayıda eser bırakır, bazıları aşağıda listelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Antik Dünya'da kölelik düzeni hakkındaki eserleri incelenmeyi hak ediyor.

VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV (1882-1958)

Dyakov ile ilgili olarak ulaştığımız belge Dyakov'un 75. doğum yıldönümü anısına *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*'nde henüz hayattayken 1957 yılında basılmıştır

(<http://Annales.info/sbo/person/djakov.htm>, 2020). Ek 2’de bu metnin Rusçadan yapılan tam tercümesi sunulmuştur. Bu makalenin yayınlamasından bir yıl sonra Dyakov 1958 yılında Moskova’da hayatını kaybetmiştir.

Resim 3. Vladimir Nikolayevich Dyakov

1882 yılında Moskova’da doğan Dyakov Moskova Üniversitesi Tarih ve Filoloji’yi bitirdikten sonra aynı üniversitede ve daha sonra Almanya Freiburg Üniversite-si’nde tarih üzerine çalıştı.

Moskova’ya dönmesinin ardından 1911’de Çarlık Rusyası tarafından üniversitedeki görevine son verildi. 1911’de üniversitelerdeki grevler ve siyasi gösteriler nedeniyle Çarlık yüzden fazla profesörü üniversiteden uzaklaştırmıştı (Graham, 1993, s.81).

Ekim Devrimi’nden sonra Dyakov üniversiteye geri döner; Smolensk ve Belarus Üniversiteleri’nde 1918 ve 1924 yılları arası çalışır. 1925 yılından sonra Moskova’daki İşçi Okulları’nda ve Güzel Sanatlar Müzesi’nde görev alır. 1935’te K. Liebknecht Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü’nde antik dünya tarihi profesörü olur. Özellikle Antik Roma tarihi uzmanı olan Dyakov 1958 Moskova’da yaşamını yitirir.

SOVYETLER BİRLİĞİ’NDE TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİNE İKİ FARKLI YAKLAŞIM

Bu araştırma esnasında önemli bir belgeye ulaştık. Yukarıda Kovalyov’un eserleri listesinde geçen 1925’de basılan *Genel Tarih Dersleri*’nin 2. cildinin Rusça orijinal

baskısına Lenin Kütüphanesi’nden ulaşma ve kütüphane tarafından taratılan nüshasını alma şansımız oldu.

Bu kitabın incelenmesini ayrıntılı bir şekilde yapma imkânımız olmadı ancak içeriğindeki bütün başlıkları çevirdik ve Ek 3’te listeledik. Bu liste daha sonra elimizde çevrili olarak bulunan Dyakov ve Kovalyov’un 1954’de basılan *İlkçağ Tarihi* ile karşılaştırma şansı verdi.

Karşılaştırmayı sosyalizm öncesi sınıflı toplumlar tarihinin dönemlendirilmesi konusuyla sınırlandırdık.

Ek 3’teki içerikte görüleceği gibi, yazar MÖ. 3000’lerden MÖ. 400’lere kadar olan dönemde Ege coğrafyasındaki sınıflı toplumları inceliyor. Girit’te yeşeren Minos uygarlığından Atina Şehir Devleti’nin yükselişine kadar antik tarihi dönemlendiriyor. Fark edileceği gibi, soylu toprak sahiplerinin egemenliğine dayanan bir feodal düzen tarif ediliyor, ancak sonrasında ticari sermaye yükseliyor ve monarşileri yıkan bir sınıfsal mücadele başlıyor. Atina’da örneğin bir ticari cumhuriyetin kuruluşu ve bu cumhuriyetin önderliğinde Ege’de şehir devletleri arasında birliğin sağlanmasından bahsediliyor. Dolayısı ile Antik çağda birbirini takip eden iki farklı üretim tarzı tanımlanıyor.

Oysa, 1962 tarihli Dyakov ile birlikte yazılan *İlkçağ Tarihi*’nin ikinci baskısında bu yönetime ve ilkçağ tarihçilerine polemik açılıyor. Bunlardan kendi çağdaşları olan Alman tarihçi Eduart Meyer (1885-1930) Avrupa merkezli tarih anlayışının dışına çıkan bir genel tarih kuramı geliştirmiştir. Antik Yunan ve Roma tarihine Mezopotamya, İran ve Önsaya’yı eklemiştir (Acar, 2017). Meyer İlkçağ tarihinde şöyle eleştiriliyor: “Yazar, İlkçağ uluslarının tek evrim yolunu göstermek için kendisine evrensel tarih bakış açısını seçmiştir. Ama yazarın anlayışı yanlıştır, çünkü eski tarihi çağcılaştırmakta, bu toplumların köleci özelliklerini atmakta ve bunları ilk aşamada feodal ve ikinci aşamada da kapitalist olarak göstermektedir.” (Dyakov ve Kovalev, 2008, s.85).

Muhtemelen Kovalyov 1920’lerin başında Meyer’den etkilenmişti, fakat sonra, en azından 1950’li yıllarda farklı bir tarihsel dönemlendirme kullanmaya başlamış. Bu sadece Kovalyov ve Dyakov’a özel bir yöntem değildi, 1930’lardan sonra Sovyet tarihsel dönemlendirmesi antagonistik sınıflı toplumları üç başlıkta sınıflandırıyor: Köleci, feodal ve kapitalist. Özellikle, bu sınıflandırma Stalin tarafından 1938’de yazılan *Diyalektik Materyalizm* kitabında Sovyetler Birliği’nin resmi görüşü haline gelmişti. “Tarihte beş temel üretim ilişkisi tipi bilinmektedir: ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist” (Stalin, 1989, s.42).

Oysa Marx’ın eserlerinde çok iyi işlenmemiş olmakla birlikte, ilkel komünal toplum ve sosyalizm arası dönemde en az dört üretim tarzından bahsedilir. Örneğin, Marx’ın *Ekonomi Politik’in Eleştirisine Katkı*’nın ünlü önsözünde asyatik, antik, feodal ve modern burjuva üre-

tim tarzlarını tanımlamıştır (1859). Marx *Formen*'de ise mülkiyet biçimlerini daha da çeşitlendirmiş, asyatik, slavik, antik ve cermenik biçimleri tanımlamıştır (1997).

Hobsbawm *Formen* için yazdığı önsözde Marx ve Engels'in Antik Yunan'ı çok iyi bildiklerini ancak henüz Mısır ve Mezopotamya arkeolojisinin 1800'lerin sonuna doğru ortaya çıkan bulgularına aşina olmadıklarını yazıyor (1978). Buna rağmen Marx kapitalizm öncesi dönem için kölecilik ve feodalizmden daha fazla mülkiyet ve artı-değere el koyuş biçimini sezmiş ve incelemiş gözüküyor.

Ancak kuramsal/bilimsel bir araştırma konusu olan kapitalizm öncesi üretim tarzları konusu Sovyetler Birliği'nin kuruluşu ise tamamen siyasi bir konu haline gelmiştir. Marx, ölümünden 35 yıl kadar sonra kurulan ve tezlerinin en önemli sağlamasını yapan dünyanın ilk işçi sınıfı devletine "Asyatik Üretim Tarzı" diye saldırılacağını aklına bile getiremezdi.

Sovyetler Birliği özellikle 1933'te Nazilerin Almanya'da iktidara gelmesiyle sadece büyük bir fiziksel saldırı tehdidiyle karşı karşıya kalmadı, aynı zamanda emperyalist kurumların tezgâhından geçmiş rafine bilim insanlarının ve ideologlarının ideolojik saldırısı ile de karşılaştı.

Bu çok yönlü saldırılardan başlıcası Sovyetler Birliği'nin sosyalizmi değil, asyatik üretim tarzını inşa ettiği yolundaki iddialardı. Despotik ve değişime dirençli, kolektif mülkiyete dayalı bir Sovyet İmparatorluğu... Bu iddialar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da ideolojik saldırının araçlarından biri olmaya devam etti. Örneğin, Wittfogel'in 1957'de yazdığı *Oriental Despotism* kitabı bu saldırının en kuramsal hale getirilmiş hallerinden biri olarak karşımıza çıkıyor (Hindness ve Hirst, 1975).

Sovyetler Birliği İkinci Dünya Savaşı öncesi, yaklaşan saldırıyı önlemek için kuramsal olanı tartışma zenginliğinden çıkarıp en güvenli limanlara çekmiş oldu.

Muhtemelen Dyakov ve Kovalyov İlkçağ Tarihi kitabında bu nedenle ortaçağ feodalizmine kadar olan sınıflı toplumların binlerce yılını "Kölecilik Üretim Tarzı" altında inceliyorlar ve bu tez için kanıt topluyorlar. Örneğin, şöyle yazmışlar: "Mezopotamya, eski Yunan ve Roma ülkelerinin toplumsal ve siyasal düzlemlerinin sanıldığından daha çok benzerlikleri olduğunu kanıtlayan I. Diakov'un yapıtları çok önemli bir rol oynadı" (Diakov ve Kovalyev, 2008, s. 87).

Dyakov ve Kovalyov, söz konusu kitapta ilk toplumların soya dayalı yapılarının maddi nedenlerle nasıl parçalandığını ve sınıflı toplumlara dönüştüğünü, köleleşmenin mekanizmalarını çok iyi tanımlıyorlar. Ancak soya dayalı çoban bir kavmin toprağa yerleşik tarımla uğraşan bir topluluğun üzerine çöreklenmesini ve bu şekilde oluşan sınıflı toplumların mekanizmasına değinmiyorlar.

Sovyetler Birliği'nde ilk toplum araştırmaları bir süre sonra antik çağlara ilişkin biriken veri yığınına açıklamakta zorluk çekmeye başladı. 1970'li yıllarda bu güçlükleri aşmaya dönük önemli bilimsel makaleler yayınlandı. Bunlardan en tanınmışı Danilova'nın *Kapitalizm Öncesi Topluluk Kuramında Çelişkili Problemler* başlıklı makalesidir (1971). Ancak bu sefer de Sovyetler Birliği'ni çözümlüşe götürecek siyasi dinamikler birikmeye başlamıştır.

Bu konuların tartışılması için bazı veriler sunmuş olduk. Buna karşılık her veri aslında daha ne kadar çok araştırma yapmaya ihtiyacımız olduğunu gösteriyor.

Marksizmin kuramsal gücünün bütünü açıklamaktan kaynaklandığını düşünürsek bu çabaların sınıf mücadelesinde bir yeri olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, G. (2017). Avrupa merkezçiliği kapsamında Türkiye eskiçağ tarihçiliğinin gelişim süreci. Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Danilova, L. V. (1971). Controversial problems of the theory of precapitalist societies. *Soviet Anthropology and Archeology*, 9:4, 269-328.
- Diakov, V. ve Kovalev, S. (2008). *İlkçağ Tarihi – Cilt 1*, (Ö. İnce, Çev.) İstanbul: Yordam Yayınları.
- Dyakov, V.N. ve Kovalyov, S.İ. (1962). *Antik Dünya Tarihi: Pedagoji enstitüsü için ders kitabı*, 2. Baskı, Moskova: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Eğitim Bakanlığı Devlet Eğitim-Pedagoji Yayınevi.
- Hindness, B. ve Hirst P.Q. (1975). *Pre-capitalist Modes of Production*. Londra ve Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Hobsbawm, E. (1978). Introduction. Marx, K. *Pre-capitalist Economic Formation*. Londra: Lawrence & Wishart.
- Graham, L. R. (1993). *Science in Russia and the Soviet Union, A short history*, New York: Cambridge University Press.
- <http://Annales.info/sbo/person/djakov.htm> Erişim: 16.01.2020 (Profesör Vladimir Nikolayevich Dyakov'un 75. Doğum Yılı Dönümü Anısına, *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*, 1957, No.4, 200-201.)
- http://www.spbiiran.nw.ru/kovalev_s_i/ (Санкт-Петербургский Институт истории (Дом Н. П. Лихачева) Российской Академии наук. Rusya Bilimler Akademisi St. Petersburg Tarih Enstitüsü (Lihaçyov Evi) sayfasından) Erişim: 16.01.2020
- Marx, K. (1859). Preface. A Contribution to the Critique of Political Economy, <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/preface.htm> (Son erişim. 02.02.20)
- Marx, K. (1997). *Formen*, (Erdost, M. İ. sorumluluğunda yayın kurulu Çev.). Ankara: Sol yayınları.
- Stalin, J. (1989). *Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm*, (Z. Seyhan, Çev.), Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.

EK 1: SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV'UN (1886-1960) YAŞAM ÖYKÜSÜ VE AKADEMİK ÇALIŞMALARI⁽²⁾

Sergey İvanoviç Kovalyov, Ufa ilinin Bolşoy Kuganak köyünde doğar. Astrahan ili köylülerinden babası, toprak soylusu unvanına layık görülerek Ufa ilinde büyük toprak sahibi Lyahova'nın mülkünde yönetici olarak görev yapmıştır. 1889 yılında, babası hizmetten dolayı başka topraklara nakledilince ailece Penza eyaletine taşınmıştır.

1895 yılından itibaren Sergey İvanoviç, büyükannesiyle birlikte Ufa'da yaşadı ve burada Ufa Lisesinin hazırlık sınıfını kazandı. Tatil döneminde Sergey İvanoviç ailesi yanına giderdi. 1898'de Sergey İvanoviç'in annesi, 1904'te ise babası vefat etti. Ailenin üç çocuğu daha vardı. Sergey İvanoviç'in amcası, erkek kardeşin ve iki küçük kız kardeşin bakımını üstlendi.

Sergey İvanoviç, Ufa Erkek Lisesinde eğitim gördüğü sırada yedinci sınıftan itibaren özel ders vermeye başladı. Okul çağında Sergey İvanoviç Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevik) Ufa örgütüne katılmıştır. Parti örgütlerinde faaliyet gösteriyor, partinin duyuru ve bildirilerini yayınlıyordu. 1905 1 Mayıs Günü gösteriye ve yürüyüşe katıldığı için Sergey İvanoviç tutuklanmış ve Ufa Erkek Lisesi'nin sekizinci sınıfından atılmıştır. Mayıs ayının sonunda, polis gözetimi altında Samara'da yaşayan amcasının yanına gönderilmiştir. Orada Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevik) Samara örgütünde çalışmaya devam eder. 1906 yılı sonbaharında St. Petersburg'a gelen Sergey İvanoviç, Profesör P.F. Lesgaft'in öncülüğünde kurulan Yüksek Okulu kazanır. Aynı zamanda dışarıdan derslerle Ufa Lisesi'nden mezun olur.

1908 yılında Sergey İvanoviç, St. Peterburg Üniversitesi Fizik - Matematik Bölümüne girer. 1910 yılında Tarih ve Filoloji Fakültesine yatay geçiş yaparak N.O. Losskiy, M.İ. Rostovtsev, İ.İ. Lapşin adlı profesörlerin seminerlerine katılmıştır. Sergey İvanoviç üniversite eğitimi ile birlikte özel öğretmenlik dersleri vermeye başladı.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi nedeniyle üniversitede eğitime ara vermek zorunda kalır. 1915 yılı yaz aylarında Sergey İvanoviç orduya alınır. Aynı yılın Eylül ayında Vladimir Askeri Okulunda hızlandırılmış kurslara dâhil edilmiş, ardından asteğmen rütbesini almıştır. 1 Ocak 1916'da Petrograd şehrinde 1. Piyade Rezervi Alayında eğitim ekibinin ast subayı olarak atanmıştır. Bu alay, 1917 yılı Şubat ayında isyan edenlerin tarafına ilk geçen olmuştur ve Sergey İvanoviç, askerler tarafından eğitim ekibinin başkanı olarak seçilmiştir.

Sergey İvanoviç, üniversite eğitimine, 1918 yılının Ocak ayında gerçekleşen demobilizasyondan sonra devam

edebilmiştir. O sırada Bizans Tarihçisi Profesör A.A. Vasilyev'in seminerlerine katılmıştı. Aynı zamanda işçi okullarında, Petrograd Askeri Birliği Siyaset Bölümünde ders verdi.

Ağustos 1919'da Sergey İvanoviç tekrar orduya seferber edilir. Kızıl Ordu içinde aldığı görevi 1938 yılına kadar sürdürmüştür. İlk başlarda, Sergey İvanoviç ders verdiği Siyaset Bölümünde görev yapmış, konferans bürosu başkanlığı yaparak politik eğitim çalışmaları yürütmüştür. (İleride V.İ. Lenin Askeri - Siyasi Akademisi olarak adlandırılacak olan) N.G. Tolmaçev Kızıl Ordu Üniversitesi kuruluşunda Sergey İvanoviç, fakültelerden birinde dekan ve 1920 yazında ise üniversitenin başkanı olarak seçilmiştir. Askeri Siyaset Akademisi'nde (1938'e kadar) yürüttüğü çalışmalarla birlikte Sergey İvanoviç, K.E. Voronşilov Askeri-Denizcilik Akademisi'nde ve F. Engels Askeri-Siyaset Okulu'nda ders vermeye devam etti. 1921 yılı baharında Kızıl Ordu'da propaganda bölümü başkanlığına atanmıştır.

1920'de Sergey İvanoviç Tüm Birlikler Komünist Partisi'nin (Bolşevik) üyesi olmuştu, ancak 1921 yılı sonbaharında yeniden kayıtlara katılmadığı için partiden çıkartıldı.⁽³⁾

1922'de final sınavlarını vererek Sergey İvanoviç, Petrograd Üniversitesi'nden mezuniyet diplomasını almıştır.

1924 sonbaharından itibaren, *Genel Tarih Dersleri*'nin ilk cildinin yazarı olarak Sergey İvanoviç Leningrad şehrinde çeşitli üniversitelerin bünyesinde ders vermeye başlamıştı: Leningrad Devlet Üniversitesi (1924-1958), A.İ. Gertsen Pedagoji Enstitüsü (1924-1956), İ.V. Stalin Komünist Üniversitesi, G. Zinovyev Komünist Üniversitesi. 1928 ile 1930 yılları arasında Marksizm Leninizm Araştırma Enstitüsü'nde Eski Çağ Tarihi Araştırma grubuna başkanlık yapmıştır. 1930'dan 1936'ya kadar Devlet Maddi Kültür Tarihi Akademisi'nde önce bölüm başkanı olarak, daha sonra Antik Dünya Tarihi Enstitüsü müdürü olarak çalışmıştır. O dönemde Sergey İvanoviç'in başkanlığında faaliyet gösteren Enstitü, Antik Arkeoloji ve Antik Dünya Tarihi alanındaki bilimsel çalışmaların merkezi haline gelmişti. 1934 yılından itibaren Sergey İvanoviç Leningrad Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesinde kendi çabalarıyla oluşturduğu Antik Yunan ve Roma Tarihi bölümünde başkanlık görevini üstlenmiştir.

Bu yıllar boyunca Sergey İvanoviç, Yunanistan ve Roma tarihi konusunda bir ders kitabının oluşturulması ile ilgili büyük bir çalışma yürüttü. Bu kitap üniversite ortamında yaygın olarak bilinen *Antik Toplum Tarihi: Yunanistan. Helenizm. Roma* (1936) adlı iki ciltlik ders kitabının temelini oluşturmuştu. Kovalyov, *Antik Dünya Tarihi: Ortaokul 5. - 6. Sınıfları İçin Ders Kitabı* olarak

2 Санкт-Петербургский Институт истории (Дом Н. П. Лихачева) Российской Академии наук. Rusya Bilimler Akademisi St. Peterburg Tarih Enstitüsü (Lihacıyov Evi) sayfasından yararlanılmıştır. Erişim: 16.01.2020. http://www.spbiiran.nw.ru/kovalev_s_i/

3 Neden partiden ayrıldığını araştırıyoruz, henüz bir belgeye ulaşamadık.

adlandırılan Antik dünya tarihi konusundaki ilk Sovyet ders kitabının oluşturulmasında yer almıştır (Moskova, 1954).

1934 yılında V.İ. Lenin Askeri-Siyaset Akademisi, Sergey İvanoviç'in başarılı çalışmasını ödüllendirerek altın saat hediye etti.

1 Mayıs 1936 tarihinde Sergey İvanoviç SSCB Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünde Kıdemli Araştırmacı olarak göreve başladı. Akademi üyesi olan V.V. Struve ile birlikte Sergey İvanoviç, *Dünya Tarihi* için Eski Çağ Tarihi ciltleri (1-6) ile ilgili taslak planın hazırlanmasına katılmış ve bu yayının 4. cildinin hazırlanmasında yer alan bilim grubuna dâhil edilmiştir.

Leningrad Devlet Üniversitesi teklifi üzerine Sergey İvanoviç, 11 Mart 1938 tarihli Yüksek Komisyonun kararıyla tez savunması olmadan Tarih Bilimleri Doktoru derecesini kazanmış oldu.

1938 yılının Haziran ayında Sergey İvanoviç tutuklanarak enstitüsündeki görevinden alınmıştı.⁽⁴⁾ 10 Haziran 1938 ile 25 Ocak 1940 tarihler arasında Leningrad Bölgesi İçişleri Halk Komiserliği Hapishanesinde tutuldu. 1940 yılı Ocak ayında Sergey İvanoviç serbest bırakılarak yeniden Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünde göreve başladı.

Daha sonra Sergey İvanoviç, "Dünya Tarihi" bölümleri üzerinde bilimsel çalışmalara devam etti. "Kent'in Kuruluşundan M.Ö. 287 yılına kadar Roma'nın İç Tarihi" ve "M.Ö. 65-44 yılları arasında Roma'nın İç Tarihi" bölümleri ile IV. ve V. ciltlerini hazırlamıştır. 1941 yılı Şubat ayında antik dünya konusunda oluşturulan araştırma grubu toplantısında, onun tarafından tasarlanan ve yazımı başlatılan "III. Yüzyılın Roma İmparatorluğundaki sosyal kriz" adlı monografi planı görüşülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk aylarında Sergey İvanoviç Halk Milislerine gönüllü olarak kaydolmuştu, ancak sağlık nedenleriyle tıbbi komisyonun kararıyla askeri hizmetine devam edememiştir. Kuşatma sırasında, Sergey İvanoviç, Enstitüde birlikte çalıştığı diğer pek çok meslektaşı gibi, Kızıl Ordu saflarında, hastanelerde ve donanmanın gemilerinde kapsamlı konferanslar gerçekleştirdi. Kuşatmada, Leningrad Üniversitesi'nin tahliyesinden sonra, SSCB Bilimler Akademisi Beşeri Enstitüler Bilim Kurulu'na başkanlık etmiştir. 19 Ocak 1942'de, SSCB Bilimler Akademisi'ne bağlı Leningrad Bölgesi Kurumları Komisyonunun kararıyla Sergey İvanoviç Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü'nün Müdür Vekili olarak atandı.

1942 yılının Temmuz ayında Sergey İvanoviç, Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü araştırmacılar grubu üyesi olarak Yelabuga şehrine gönderildi. Yelabuga şehrinde

yeterli bilimsel kaynakların bulunmamasından dolayı "Dünya Tarihi" serisi için IV. ve V. Ciltlerin hazırlanmasına ilişkin çalışmalar durdu. Aynı dönemde, "Antik Dönem ve Avrupa Kültürü" çalışmasının giriş bölümü olarak tasarlanan makaleyi ve "Antik Dönem ve Fransız Devrimi" bölümünü yazarak bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. 1942-1944 yıllarında Yelabuga Öğretmen Enstitüsü'nde genel tarih dersi verdi ve o dönemde Yelabuga şehrinde bulunan Voronej Üniversitesi bünyesinde Tarih Bölümünde de dersler vermiş ve Tüm Birlikler Komünist Partisi'nin (Bolşevik) şehir komitesinde eğitmen olarak çalışmıştır.

Sergey İvanoviç devlet tarafından "Leningrad Savunması", "1941-1945 Büyük Anayurt Savaşı'ndaki Yiğitlik" madalyaları ile onurlandırılmıştır.

Sergey İvanoviç 15 Haziran 1945 tarihinde Leningrad Devlet Üniversitesi'nde ve Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümü'nde Kıdemli Araştırmacı olarak göreve devam etmiştir. Sergey İvanoviç, Antik Dünya tarihi grubuna başkanlık ederek *Roma Tarihi*'nin "Cumhuriyet" başlıklı 1. cildinin yazılmasına ilişkin hazırlık çalışmalarına vakit kaybetmeksizin başlamıştır.

1946 yılında Sergey İvanoviç, *Aristokratlar ve Plebler* monografisi üzerine çalışmaya başladı. Enstitünün yıldönümü oturumunda *Aristokratlar ve Pleblerin Oluşum Sorunu* başlıklı raporda ifade edilen *Aristokratlar ve Pleblerin Oluşumu* hakkındaki "kapsamlı" teoriyi kanıtlamaya çalışmıştı. Fakat söz konusu monografi tamamlanamadı.

1948'de Sergey İvanoviç'in abluka ve göç yılları boyunca yaptığı çalışmaların neticesinde ortaya çıkan *Roma Tarihi*'ni yayımlandı. Ders kitabının temelini Roma tarihinin çeşitli dönemlerini kapsayan hem genel hem de özel dersleri oluşturmuştur. *Roma Tarihi*'nin İtalyanca çevirisi, 1953 ve 1955 yıllarında yayınlanmıştır.

31 Mayıs 1950 tarihinde Sergey İvanoviç Kovalyov kendi isteği üzerine Tarih Enstitüsü Leningrad Bölümünden istifa etti. Öğretim çalışmalarına Leningrad Devlet Üniversitesi'nde devam etti.

1940'lı yıllardan itibaren Sergey İvanoviç, Hristiyanlık tarihi ile ilgili ciddi araştırmalar yaparak bu konuda çok sayıda bilimsel çalışma yürüttü. Ateist bilgilerin propagandası üzerine Ateizm Bölüm Bürosu ve Ateizme Yönelik Bilimsel ve Metodolojik Konsey Başkanı olarak görev yapmış ve Hristiyanlık tarihi hakkında genel kitlelere ders vermişti.

1956 yılı Mayıs ayında Sergey İvanoviç, SSCB Bilimler Akademisi Dinler Tarihi ve Ateizm Müzesinde Başkanlık görevine atandı. Araştırmacılara ve müze rehberlerine yönelik, Sergey İvanoviç tarafından Erken dönem Hristiyanlık tarihi hakkında düzenli olarak ders verildi. Müzenin anlayışı onun inisiyatifiyle değiştirildi. Müze-

4 Belge ve bilgi araştırmamız bu dönemi de kapsamaktadır.

nin tüm bölümlerini mantıklı bir şekilde birbirine bağlayan yeni müze-sergi alanında, dünya dinlerinin tarihi ve ateizmin ortaya çıkışı ve gelişimi sunuldu.

Sergey İvanoviç Kovalyov 12 Kasım 1960 tarihinde Leningrad şehrinde vefat etti.

Sergey İvanoviç Kovalyov'un, Rusya Bilimler Akademisi St. Peterburg Tarih Enstitüsü Arşivi'nde yayına hazırlanan fakat henüz yayınlanmamış aşağıdaki çalışmaları bulunmaktadır:

"Kölelik düzeni araştırmalarına Leninist bakış", "Olbia'nın ekonomisi ve yerli nüfus üzerindeki etkisi", "Eski Çağ tarihçileri Sovyet okulunun oluşumu", "Roma tarihçisi olarak Rostovtsev'in metodolojisi."

BİLİMSEL ÇALIŞMALARI

Eğitim Literatürü

Genel Tarih Dersleri. 1. Cilt, 1923.

Genel Tarih Dersleri. 2. Cilt, 1925.

Yalın Bir Dille Genel Tarih. Kendi Kendine Öğrenme İçin. 1. Bölüm. Antik Dünya. Leningrad, 1925

Antik Dünya Tarihi ve Orta Çağlar. Ders kitabı. Leningrad, 1934.

Antik Toplum Tarihi. Yunanistan. Leningrad, 1936.

Antik Toplum Tarihi. Helenizm. Roma. Leningrad, 1936.

Antik Toplum Tarihi. Leningrad Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi'nde 1934/35 Yıllarında Verilen Dersler. Leningrad, 1936.

Roma Tarihi. Leningrad, 1948.

Antik Dünya Tarihi. 5.-6. Sınıflar İçin Ders Kitabı. Moskova, 1954.

Antik Roma Üzerine Notlar. Öğretmenler İçin Ders Kitabı. Moskova, 1956.

Seçme Eserleri

Yafetik Teori ve Marksizm / Marksizmin Sorunları. Makaleler ve Araştırmalar. Leningrad, 1928.

İskender'in Ordusu'ndaki Makedon Muhalefeti. Leningrad, 1930.

Antik Toplum / Kapitalist Toplum Öncesi Tarihe Dair Kısa Bir Değerlendirme Leningrad, 1931.

Marks ve Engels'in Antik Üretim Modeli Doktrini. Leningrad, 1932.

Köleci Gelişimin Temel Sorunları Üzerine. Leningrad, 1933.

Sınıf Mücadelesi ve Antik Toplumun Yıkımı. Leningrad, 1933.

Antik Toplumda Sosyal Devrim Sorunu. Leningrad, 1933.

Roma'da M.Ö II. ve I. Yy'larda Büyük Köle İsyanları. 1934.

Antik Toplumun Ekonomisi. 1934.

Antik Kültür. 1934.

Antik Toplum Çalışmalarında F. Engels'in "Ailenin Kökeni" Eserinin Önemi. 1935.

Makedonya'nın Yükselişi ve Asya'nın Fethi. 1936.

Gelişme Döneminde Yunan Felsefesi ve Sanatı. 1936.

Büyük İskender. 1937.

Darius'un İskender'le Olan Görüşmeleri ve Makedon Muhalefeti. 1946.

Roma Tarihi'nin İki Problemi. 1947.

Aristokratlar ve Pleblerin Doğuşundaki Soruna Dair. 1948.

İskender, Filotas ve Parmenion. 1949.

Marcus Tullius Cicero. 1949.

Büyük İskender'in Monarşisi. 1949.

Hristiyanlığın Doğuşu ve Sınıfsal Özü. 1951.

Antik Dünya Tarihi. Öğretmen Enstitüleri İçin Ders Kitabı. 1952.

III. ve V. Yy'larda Batı Roma İmparatorluğu'nda Sosyal Devrimin Karakterine Dair. 1954.

Roma Tarihi'ni Dönemlendirme Deneyimi. 1955.

Spartaküs İsyanı'nın Başlangıcının Tarihlendirilmesine Dair. 1956.

Hristiyanlığın Doğuşundaki Temel Meseleler. 1958.

Hristiyanlığın Eleştirisi Tarihinden. 1959.

EK 2: VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ DYAKOV (1882-1958)⁽⁵⁾

Aralık 1957'de Profesör Vladimir Nikolayeviç Dyakov, doğumunun 75. ve bilimsel pedagojik faaliyetlerinin 50. yılını kutluyor olacak.

V.N. Dyakov 1 Aralık 1882 yılında Moskova'da doğdu. Klasik liseyi ve Moskova Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesi'ni bitirmesinin ardından Profesör R. Y. Vipper tarafından Üniversitenin Genel Tarih bölümüne yönlendirildi. Daha sonrasında Freiburg Üniversitesi'ne (Baden) ileri bilimsel araştırmalar için yollandı.

Moskova'ya dönüşünde Dyakov'un Moskova Üniversitesi'yle bağı kopartılır. 1911'de Eğitim Bakanı Kasso'nun göreve gelmesiyle üniversitedeki pek çok bilim insanının görevine son verilmiştir. Ortaokul öğretmenliğine başlar.

Devrimden sonra Dyakov üniversitelerdeki çalışmalarına geri döner. İlk olarak Smolensk ve Belarus Üniversitelerinde (1918 – 1924) çalışır. 1925'ten itibaren ise bir yandan Moskova'daki rabfaklarda (işçi okulları), diğer yandan Alupka ve Moskova'daki Güzel Sanatlar Müzelerinde araştırma görevlisi olarak çalışır. 1935 yılında tarih fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte Dyakov, K. Liebknecht Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü'nde antik dünya tarihi bölümünde profesör olur. 1948 ve 1956 yılları arasında Dyakov, Sovyet Bilimler Akademisi'nde kıdemli bilim insanı sıfatıyla çalışmalarına devam etmiştir.

Bir tarihçi olarak Dyakov'un karakteristik özelliği, tarihsel gerçekliği son derece somut ve hissedilebilir bir biçimde algılama yeteneğidir. Şematizmden uzaklığı, halkın maddi ve manevi yaşamının bütünlüğünü hissetmesi ve tarihte kitlelerin yaratıcı etkinliğine olan ya-

5 Bu kısım ulaştığımız şu belgenin Rusçadan tercüme edilmesine dayanmaktadır: Profesör Vladimir Nikolayeviç Dyakov'un 75. Doğum Yılı Dönümü Anısına, *Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi*, 1957, No.4, 200-201. Erişim: 16.01.2020. <http://annales.info/sbo/person/djakov.htm>

kından ilgisi onun bilimsel ve pedagojik işlerinde kendini canlı bir biçimde gösterir. Bununla birlikte ifade edilmek istenen meselenin var olan problemlerini gizlemeyen, tersine onun daha net anlaşılmasına katkıda bulunan renkli ve somut yorumu da onun karakteristik bir özelliğidir. Devrim öncesinde yazdığı henüz ilk makalelerinde ("Eski Atina'daki emekçiler arasında", "Eski Roma'nın fabrikaları ve işliklerinde"), halk kitlelerinin yaşamına olan sürekli ilgisi kendini göstermiştir.

Yaratıcı fikirlerinin enginliğiyle fark yaratması sonraki dönem bilimsel çalışmalarının da büyük ölçüde karakteristik özelliğidir. 1920'lerde Kırım'ın arkeolojik kalıntıları üzerinde derinlemesine bir çalışma yürüttü, Ai-Todor Antikitesi ve Kırım Tarihi ve arkeolojisi üzerine makaleler yazdı ve yayımladı.

Özel bir öneme sahip olan doktora tezi "Roma işgali döneminde Tavrika (Tavriya)"yı (V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları, c.48, Moskova, 1942) 1943 yılında savundu. Vladimir Nikolayeviç Sovyet bilim tarihindeki öncü çalışmalardan biri olan bu eseriyle dikkatleri Pontus tarihine çekti ve Sovyet tarihçilerinin ilgisini anayurdun tarihine yönlendirdi. Bu yıllarda Eski Çağ Tarihi Habercisi Dergisi'nde Tavrika tarihi hakkında bir dizi makalesi yayımlandı.

Dyakov'un Karadeniz bölgesinin antik tarihine olan derin ilgisi, onun inisiyatifi ve liderliğinde yayımlanan "Antik Çağda Karadeniz Havzası" başlıklı yazılarda da gördüğümüz üzere Sovyet tarihçilerinin çeşitli çalışmalarında karşılığını bulmuştur. Günümüze kadar 9 sayısı yayımlanan bu çalışmalar, zamanında büyük Rus bilim insanı V.V. Latışev'in başlattığı antik Pontus tarihi üzerine çalışmaların devamı niteliğinde olmuştur.

1940'lardan itibaren Profesör Dyakov "Antik Çağda Roma Halkının Tarihi" olarak kurguladığı antik Roma tarihi üzerindeki çalışmalarını yoğunlaştırdı. Bu çalışmanın ilk bölümü Eski Roma'da devlet ve toplumsal sınıfların doğuşuna ayrılmıştır. (V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları, c.46, s.2, Moskova, 1947) Bu araştırmanın yeni bölümleri yayıma hazırlandı ve baskıya gönderildi. Roma İmparatorluğu dönemine ayrılan son bölüm şu anda "V.İ. Lenin Moskova Devlet Pedagoji Enstitüsü Bilim Yayınları"nda bir dizi makale olarak yayımlanmaktadır.

Aynı zamanda Dyakov, antik dünya tarihi hakkında bir ders kitabı üzerinde büyük bir çalışma yürütüyor. 1952 yılında, Vladimir Nikolayeviç tarafından tüm antik Roma tarihi kısmı yazılan ve redaktörlüğü V.N. Dyakov ve N.M. Nikolskiy tarafından yapılan *Antik Dünya Tarihi Ders Kitabı* yayımlandı. 1956 yılında bu kitabın önemli ölçüde revize edilen ve geliştirilen ikinci baskısı yayımlandı ve pedagoji enstitülerinde ders kitabı olarak kullanıldı. Bu ders kitabı yurtdışındaki tarih biliminin de ilgisini çekti. İlk versiyonu Bulgarca ve Macarcaya çevrildi, ikinci baskısı ise Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde

Almancaya çevrildi.

Şunun da altını çizmemiz gerekir ki; Dyakov'un bilimsel ve pedagojik faaliyetlerinin bir çıktısı da, genç bilim insanları yetiştirmesidir. Dyakov'un yetiştirdiği öğrenci sayısı her yıl artmaktadır; onun bilimsel görüşleri altın da tezlerini savunan genç bilim insanı sayısı şimdiden 20'yi aştı. Dyakov, tamamıyla genç Antik Dünya tarihçilerinden oluşan bir okul yarattı.

"Büyük bilgin, oldukça değerli bilimsel yayınlara imza atmış, prensipli ve düşünceli bir araştırmacı, büyük sorumluluk ve duyarlılık sahibi dikkatli bir bilim lideri, parlak bir öğretmen, kelimelerin ustası", Sovyet bilim tarihi Dyakov'u böyle tanımlıyor ve değerlendiriyor.

EK 3: SERGEY İVANOVIÇ KOVALYOV'UN GENEL TARİH DERSLERİ. 2. CİLT, 1925 KİTABININ İÇERİĞİ

Beşinci Kısım - Ege Denizi Havzası

1. Bölüm - Girit - Miken Kültürü

- Ege havzasının coğrafik koşulları
- Schliemann'ın kazıları
- Evans ve diğer arkeologların kazıları
- Girit-Miken kültürünün sorunu
- Evans'ın periyotlara ayırması
- Girit Neolitiği
- Erken Minos dönemi
- Orta Minos dönemi
- Girit sarayları
- Orta Minos döneminde Ege havzasının kuzey bölümü
- Geç Minos dönemi
- Geç ve Orta Minos dönemi
- Girit-Miken Kültürünün gelişim döneminde Ege havzasında iktisadi hayat
- Tarım
- Zanaat
- Ticaret
- Toplumsal gelişim
- Feodal düzen
- Feodalizmin yıkılışı
- Girit Mutlak Monarşisi'nin sorunu
- Kuzeyle sosyo-politik ilişkiler
- Dinsel yaşam
- Girit-Miken kültürünün yıkılışı

2. Bölüm - Erken Yunan Feodalizmi

- Miken kültürünün barbarlığı
- Erken Yunan feodalizm döneminin başlıca kaynağı olarak destan
- Homeros'un poemaları
- Wolf'un Teorisi
- Homeros poemalarının ortaya çıkışı
- Erken feodalizm
- Yerleşik tarım
- Hayvancılık ve avcılık
- Tarım teknikleri
- Zanaat
- Doğal ticaret
- Erken feodal dönem ticareti
- Homeros toplumun sosyal yapısı

- Kabile döneminin kalıntıları
- Halk toplantısı ve yaşlılar konseyi
- Homeros toplumunda sınıfsal ayrışma
- Knez iktidarı
- Sömürgelerle ilişkiler
- Köylülük
- Şehir hayatı
- Topluluk ve toprak köleliği hukuku sorunu
- Tarımda ücretli emek
- Köleler
- Demokratik muhalefetin izleri
- Homeros'un adaleti
- Yazılı eserler
- Homeros dini

3. Bölüm – Feodalizmin Gelişimi

- Tekniklerin gelişimi
- Tarım
- Para ekonomisinin gelişimi
- Yunan kolonizasyonu
- Ölçü ve ağırlık sistemi ve madeni para
- “İlahi Barış”
- Amfiktionin
- Şehirlerin doğuşu
- Feodal şehirlerin iki tipi
- Sinokizm / Synoecism
- Yunan şehirlerinin karakteri
- Şehir feodalizmi
- Şehir feodal topluluğunun gelişimi
- Çar iktidarının yıkılışı
- Feodalizmin gelişimi döneminde şehir topluluklarının sosyo-politik yapısı
- Köylülerin durumu
- Köleliğin gelişimi
- Feodal dönem dini
- Ahlaki düşünceler
- Sanat
- Yazılı eserler

4. Bölüm – Feodalizmin Yıkılışı

- Zanaatın gelişimi
- Kolonizasyonun büyümesi
- Köle ithalatının artması
- Feodal-tarım aristokrasisinin başkalaşımı
- Demosun sınıfsal-politik ayrışması
- Ticari sermaye
- Köylülerin durumu
- 7. Ve 6. yy'da devrimci hareket
- Kodifikasyon
- Solon
- Tiranlık
- Peisistratos
- Atina'da tiranlığın yıkılışı
- Ege havzasının diğer bölgelerinde tiranlık
- Kleistenes
- Feodal görüşün yıkılışı
- Politik lirikler
- Din
- Teorik bilimlerin doğuşu
- Felsefe
- Dramanın ortaya çıkışı
- Aşk lirikleri

- Mimari ve güzel sanatlar
- Sparta

5. Bölüm – Atina Ticaret Cumhuriyeti ve Ege Havzasını Birleştirme Girişimi

- Küçük Asyalı Yunanların isyanı
- Yunan-Pers Savaşı
- Maraton
- 80'li yıllarda Atina'da sınıf savaşı
- Themistokles
- Kserkses (Sehas) savaşı
- Themistokles grubunun bozgunu
- Doğuya olan askeri hamlelerin genişlemesi
- Atina deniz birliği
- Atina devletine dönüşümü
- Kimon'un düşüşü
- Efiatles ve Perikles'in reformları
- Atina Ticaret Cumhuriyeti Anayasası
- Perikles'in iktidarı
- Burjuva-demokratik cumhuriyeti monarşiye dönüştürme eğilimleri
- Ticari sermayenin artışı
- Atina dış ticareti
- İç ticaret
- Atina devlet finansı
- Bankacılık ve tefecilik işleri
- Antik ekonominin genel karakteri
- Özgür emek
- Köle emeği
- Büyük üretim
- Kölelik endüstrisi kapitali
- Küçük özgür zanaatkâr
- Sosyo-ekonomik açıdan antik kölelik
- Antik proletarya
- 5. yy'da Dini kültür
- Felsefe. Heraklitos
- Parmenides
- Dualistik sistemler. Empedokles
- Anaksagoras
- Materyalizmin belirmesi. Leukippos
- Sofistler
- Protagoras
- Felsefi idealizmin ilk temsilcileri olarak Pisagorcular
- Bilim
- Tarih bilimi. Heredot

6. Bölüm – Hegemonyaya ve Mutlakiyet Hazırlığına Karşı Mücadele

- Perikles'e muhalefet
- Peloponez Savaşı. Genel karakteristik
- Savaşın nedenleri
- Perikles'in savaştaki politikası
- Perikles'in savaştaki stratejisi
- Savaşın başlaması
- Atina'da veba
- Perikles'in ölümü
- Radikal-demokrat parti
- Taktikleri
- Korfu'da iç savaş
- Radikallerin etkisinin artması
- Radikal-demokrat parti iktidarı. Kleon
- Atinalıların başarısızlığı
- Brasidas ve Kleon

SOVYET UZAY BİYOLOJİSİ VE İLK İNSANLI UZAY UÇUŞUNA GİDEN YOL

Emel Güneş

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı, Ankara
e-posta: emelgunes@ankara.edu.tr

ÖZET

Uzay araştırmalarında öncü rol oynayan Sovyetler Birliği'nde, insanın güvenli bir şekilde uzay yolculuğu yapabilmesi için son derece titiz bir plan doğrultusunda çalışmalar yürütülür. Uzay biyolojisi de bu konuya odaklanan yeni bir bilim alanı olarak ortaya çıkar.

1948 yılında uzaydaki koşulların ve uygun araçlarla yolculuğun canlı organizmaları nasıl etkilediğini araştırmak ve belirlenen faktörlere çözüm bulmak üzere araştırmalara başlanır. Mevcut birikim gözden geçirilerek çözüm aranacak öncelikli konular belirlenir. 1951 ile 1957 yılları arasında başta köpekler olmak üzere 29 jeofizik roket üzerinde çeşitli canlıların yeryüzünden 450 km'ye çıktıkları kısa süreli uçuşlar gerçekleştirilir. Roketlerin fırlatılışı ve iniş sırasındaki dinamik faktörlerin ve kısa süreli yerçekimi yokluğunun canlıların fizyolojik parametrelerinde hayatı tehdit edecek bir sapmaya yol açmadığı açığa çıkartılır. Sovyetler Birliği'nin Dünya yörüngesine ilk uyduyu göndermeyi başararak birliktir uzay biyolojisinin ele aldığı konuları incelemek için yeni olanaklar doğar.

3 Kasım 1957'de köpek Layka ikinci uydu Sputnik-2'de yer aldığı, bilim insanları uzay yolculuğunda bir canlının ihtiyaç duyacağı yaşam destek ünitesini ve çeşitli fizyolojik parametrelerin yeryüzünden izlenebilmesi için telemetrik sistemi geliştirmiş bulunuyorlardı. Bu uçuşla ilk defa bir canlı Dünya'nın yörüngesinde uzay yolculuğu yapar. Mevcut ekipmanın geliştirilmesinin ardından 1960'da Belka ve Strelka isimli köpekler Dünya etrafında 17 turluk yolculuklarını tamamlayarak sağlıklı bir şekilde geri dönerler. Bu uzay yolculuğu, insanın da yakında uzaya gidebileceğinin habercisi olur. Ancak insan hayatı söz konusu olduğunda en ince ayrıntısına kadar plan yapma gereksinimi Sovyet uzay bilimcilerinin temel ilkelerinden biridir.

Takvimler 12 Nisan 1961'i gösterirken insanlığın büyük rüyası gerçekleşir; Sovyet bilim insanlarının yoğun emeği sonucunda kozmonot Yuri Gagarin, Vostok uzay aracında Dünya etrafında bir tur atarak 108 dakikalık yolculuğunu başarılı bir şekilde tamamlar.

Anahtar kelimeler: *Sovyetler Birliği uzay araştırmaları, uzay biyolojisi, Layka, yörünge uçuşları, ilk insanlı uzay uçuşu*

SOVIET SPACE BIOLOGY AND THE PATH TO THE FIRST MANNED SPACE FLIGHT

ABSTRACT

Soviet scientists have played a leading role in the exploration of space and conducted an extremely detailed plan to ensure the safety of manned flights. Space biology has become a new field of science focusing on this issue.

In 1948 researchers began to research how conditions in space and spaceflight travel affect living organisms trying to find answers to specific problems. The first tests with geophysical rockets were carried out between 1951 and 1957. Animals, mostly dogs, were launched for a short duration in 29 vertical experimental flights to heights of up to 450 km. The information thus obtained on the effect of dynamic factors of vertical flights and short-time weightlessness provided insight that the physiological parameters of living creatures couldn't be affected fatally. When the Soviet Union sent the first satellite to Earth orbit, new possibilities emerged to study issues addressed by space biology.

On November 3, 1957, the dog Layka traveled in the second satellite Sputnik-2. Before this flight, scientists had developed the life support unit that a creature would need in space travel and the telemetric system to monitor various physiological parameters continually on the earth. Layka was the first living creature to make a true orbital spaceflight. Then, in 1960, the spaceflights of dogs named Belka and Strelka raised hope that people could go to space soon. But when it comes to human life, the need to plan all details was one of the basic principles of Soviet space scientists.

The big dream of humanity came true when the calendars showed April 12, 1961. As a result of the intensive work of Soviet scientists, cosmonaut Yuri Gagarin successfully completed a 108-minute long space travel by taking a tour around the Earth in the Vostok spacecraft.

Key words: *Space research of the Soviet Union, space biology, Laika, orbital flights, first manned space flight*

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin uzay çalışmaları konusunda attığı adımlar tarih boyunca hem bilim çevreleri hem de dünya halkları tarafından son derece büyük ilgiyle izlenmiş ve hayranlık uyandırmıştır. İlk yapay uydunun gönderildiği tarih olan 4 Ekim 1957 yılı uzay çağına başlangıcı için bir milat olarak kabul edilir. Dünya'nın ilk yapay uydusu "Sputnik", Sovyet insanının aklını ve emeğini cisimleştiren bir simgeydi. Her ne kadar dönemin ABD başkanı Eisenhower'ın danışmanı gibileri (Smolders, 1974) hafife alıp alay etmeye çalışmış olsa da 50 cm çapındaki bu "sıradan balon" ile dünyanın gözü bir kez daha hayranlık ve merakla Sovyetler Birliği'ne çevrilmiş oldu. Ve tabii ki uzaya! Bilim sayesinde artık insan bilimkurdu dışında uzay ile ilgili çok daha fazla elle tutulur hayaller kurmaya başladı. Bu hayallerin en büyüğü tabii ki bizzat insanın uzaya gidebilmesiydi. Sadece üç buçuk yıl sonra Sovyetler Birliği'nde bilim insanlarının emeği ile insanlığın bu hayali de elle tutulur hale gelmiş oldu. Takvimler 12 Nisan 1961'i gösterirken ilk insanlı uzay uçuşu gerçekleşti. Bu iki olayın, uzaycılık tarihinde özel bir yeri bulunmaktadır. Aradaki kısa süre zarfında iyi odaklanmış, planlı ve özverili çalışmalar beklenen sonucu vermiş oldu (Grigoryev, 2011).

Bu yazıda insanın uzay yolculuğu hazırlıklarında uzay biyolojisi ve uzay tıbbi disiplinlerinin rolü üzerinde durulacak ve aynı zamanda Sovyet uzay programının uçuş güvenliği konusundaki planlı ve multidisipliner yaklaşımını incelenecektir.

YENİ BİR DİSİPLİN OLARAK UZAY BİYOLOJİSİ

Uzay biyolojisi, bilimsel ilerlemenin ürünü olarak uzay araştırmalarını ilgilendiren fizik, kimya, astronomi, jeofizik, aerodinamik vb. bilim alanlarının "birleşim noktasında" ortaya çıkmış bir disiplindir. Bu disiplin, canlı organizmaların fizyolojik kapasitesi başta olmak üzere uzay uçuşunun biyolojik yapılar üzerindeki etkisini inceleyen özel bir alan olarak Sovyetler Birliği'nde önemli bir yer edinmiştir (Sisyakin, 1962). Uzay biyolojisi ve tıbbi programının geliştirilmesine öncülük eden kişi olarak, 1940'lı yıllarda Havacılık Tıbbi Enstitüsü'nde çalışan Vladimir İvanoviç Yazdovskiy kabul edilir. Roket yapımında çığır açan başmühendis Sergey Pavloviç Korolyov'un bizzat kendisinin Yazdovskiy'nin bu alana yönelmesini teşvik ettiği bilinmektedir. 1948 yılında o dönemki Sovyetler Birliği Bilim Akademisi başkanı olan Sergey İvanoviç Vavilov'un da desteği ile Yazdovskiy'nin sorumluluğunda uzay uçuşlarında deney hayvanları araştırmaları yapabilecek multidisipliner bir ekip kurulmuştur (Yazdovskiy, 1966).

Uzay programının geliştirilmesi bu yeni alanın çalışmalarıyla yakından ilişkilidir. Örneğin mühendisler, uzay uçuşunun güvenliğini garanti altına alabilmek için canlıların uzayda bulunduğu yerde gözlemlenmesi ve dene-

timinde kullanılacak sistemleri geliştirirken fizyolojik gereksinimleri hesaba katmalıdır. Doğa bilimcilerini uzay biyolojisi alanının farklı bir yönü heyecanlandırmış, canlılığın uzay koşullarındaki özelliklerinin anlaşılması sayesinde Dünya dışı yaşamın varlığına ilişkin bilgiler edinilmesine gözlerini çevirmişlerdir (Sisyakin, 1962). Bu yönleriyle, uzay biyolojisinin köklü biyolojik disiplinlerden farklılaştığı, doğa ve teknik bilimlerinin diğer alanlarıyla iç içe geçerek bütünleşik bir hal aldığı görülür. Bu bütünleşik yapının gereksinimi pratikte de uzay uçuşlarının başlaması ve özellikle insanlı uçuşlarla birlikte kendisini dayatmıştır.

Bu disiplinin temelleri atılırken başlıca üç sorunun ele alındığı göze çarpar (Sisyakin, 1962):

1. Dünya koşullarına adaptasyon geçirerek evrimleşmiş olan canlı organizmalar üzerinde uzaydaki ekstrem faktörlerin etkisinin incelenmesi,
2. Uzay uçuşları sırasında ve farklı gezegenlerde yaşamın devam ettirilebilmesi için temel biyolojik gereksinimlerin incelenmesi,
3. Dünya dışındaki olası canlıların ve yaşam biçimlerinin araştırılması.

Sovyetler Birliği'nde uzay biyolojisi alanının başlangıç çalışmaları beş döneme ayrılabilir.

Birinci dönem, bir bilim alanı olarak araştırma konularının tespiti, teorik birikimin bu disiplin doğrultusunda gözden geçirilmesi ve çalışma planının oluşturulmasını kapsar. Ellili yıllara gelindiğinde vertikal roketler kullanılarak çalışmalara başlanabilmesi için gerekli altyapı bu etapta oluşturulmuştur.

İkinci dönem, balistik roketler ve yer laboratuvarları aracılığıyla uzay koşullarına olabildiğince yakın koşullarda araştırmaların yapıldığı dönemdir.

Üçüncü dönem, yapay uyduların dünya yörüngesi etrafına yerleştirilerek araştırmaların yapıldığı evredir.

Dördüncü dönem, bizzat uzay uçuşlarına dâhil olan ve tekrar dünyaya geri dönen canlılar üzerinde ayrıntılı incelemeler yapılan çalışmaları içerir.

Beşinci dönem, insanlı uzay uçuşlarının başladığı dönemdir.

Canlı organizmaları etkileyebilecek uzay uçuşunun faktörleri esas olarak *üç başlık altında* incelenmeye başlanmıştır:

- 1) Uzay uçuşunun dinamikleri ile ilişkili faktörler (aşırı yük binmesi, titreşim, motor gürültüsü, yer çekiminin

ortadan kalkması vb.),

2) Uzayın canlı organizmalar için bir habitat olarak nitelenmesini sağlayan faktörler (ultraviyole ve kızılötesi ışınlar, iyonlaştırıcı radyasyon, gaz konsantrasyonu vb.),

3) Uzay aracının yapay koşullarında organizmanın belli bir süre bulunması ile ilişkili faktörler (izolasyon, mekânsal kısıtlamalar, mikro iklim, beslenme, biyoritm vb.).

Bunların arasından araştırmaların temel odak noktasını, uzayda yer çekimi ve atmosferin yokluğu ile yüksek düzey radyasyonun varlığı oluşturduğu söylenebilir.

TSIOLKOVSKIY'NİN TEORİK ÜRETİMİ

Sovyetler Birliğindeki uzay araştırmaları alanına eşsiz katkılar sunmuş ve “uzaycılığın babası” sıfatını hak etmiş olan Konstantin Tsiolkovskiy (1857 – 1935)'nin derinlikli teorik çalışmaları arasında uzay biyolojisini ilgilendiren önemli katkılar bulunmaktadır (Gagarin ve Lebedev, 1984).

Çarlık Rusyası'nda havacılık araştırmaları için ancak sıcak hava balonunun desteklenmeye değer görüldüğü bir dönemde Tsiolkovskiy'nin kendi imkânlarıyla yürüttüğü çalışmalar, insanın uzaya gidebilmesi başlığında çok geniş kapsamlı önermeler içermektedir. Bunların arasında yer çekimini yenecek bir roketi ve böyle bir roketin taşıyacağı uzay aracının yapısı gibi teknik başlıklar olduğu gibi, değişen koşullardan insan organizmasının en az etkilenmesini sağlayacak önerileri de bulunmaktadır. Hatta uzay aracı serasının tasarımıyla bir biyosistemin oluşturulması gibi, dönemine göre son derece ileri fikirleri kaleme almıştır. Çalışmaları büyük ölçüde teorik düzeyde kalmış olsa da, kısıtlı imkânlarla sahip olan bir ev laboratuvarı kurarak bu konudaki görüşlerini belli ölçüde test edebileceği bir ortam yaratmayı da ihmal etmemiştir. Tsiolkovskiy'nin tüm bu birikimi Ekim Devrimi sonrasında en iyi şekilde değerlendirilmiş, kendisi Moskova Bilimler Akademisi üyeliğine kabul edilerek çalışmaları desteklenmiştir (Kosmodemyanskiy, 2014).

Uzay biyolojisinin ayrı bir disiplin olarak tanımlanmasından önce ilk yörünge altı biyolojik deneyleri stratosfer balonu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 1935'te Moskova'daki Deneysel Biyoloji Enstitüsü'nde çalışan Genel Genetik Bölümü araştırmacısı olan G. G. Friesen, meyve sineği *Drosophila melanogaster* türünün stratosferden dönüşü sonrasında nasıl etkilendiğini, sonraki nesillere aktaracağı bir mutasyonun oluşup oluşmadığını incelemiştir (Dubinin, 1978).

Deney, “SSCB-1-bis” adlı stratosferik balon ile 26 Haziran 1935 yılında gerçekleştirilir. Yaklaşık 3000 erkek meyve sineği *Drosophila melanogaster* 15.900 m yük-

seklikte iki saat tutulur. Organizmanın erken gelişim evrelerinde bu koşullarda radyasyonun X kromozomu üzerinde mutasyon oluşturu bir etkisi olup olmadığı araştırılır. İki saatlik bu uçuşta drosophila sineklerinin aldığı radyasyon, yeryüzünde 5,5 – 8,3 günde aldıklarına eşittir. Deney grubu sineklerinin yavruları ile kontrol grubunun yavrularında ortaya çıkan mutasyon oranları sırasıyla % 0,294 + 0,104 ve % 0,409 + 0,129 olup, aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Frizen'in deneyi ile o irtifadaki kozmik radyasyonun spontan mutasyon oluşturu etkisinin bulunmadığı yönünde sonuç elde edilmiştir. Ancak bu sonuçların elde edildiği yüksekliğin, kozmik radyasyonun ciddi düzeyde arttığı 23 km'yi geçmemesi nedeniyle bu aşamada sonuçlar eksikli kabul edilmiş ve uzay uçuşu koşulları sağlanıncaya kadar tekrarlanmamıştır (Glembotskiy, 1962).

YÖRÜNGE ALTI UÇUŞLAR, DİKEY BALİSTİK ROKET UÇUŞLARI VE YER LİBORATUVARI

Uzay biyolojisinin bir bilim alanı olarak gelişkin çalışmaları önüne koyması esas olarak 1950'li yıllarda olmuştur. Yazdovskiy'nin öncülüğündeki kurucu ekibin 1948-1952 döneminde çok yüksek bir motivasyonla bu alanın temellerini attığı anlaşılmaktadır (Yazdovskiy, 1966).

Yer laboratuvarları

Vertikal roketler ile deneylere başlamadan önce kurulan ve sonradan geliştirilmiş olan bu laboratuvarlarda fizyolojik etkileri çok benzer olan kalkıştaki hızlanmanın ve inişteki yavaşlamanın deney hayvanları (köpek, tavşan, sıçan vb.) üzerindeki etkileri incelenmiştir (Smolders, 1974). Bahsi geçen koşulların taklit edilebilmesi için “santrifüj” cihazı önerisine yine çok daha erken, Tsiolkovskiy'nin çalışmalarında rastlanır. Deney hayvanı santrifüj aracılığıyla kendi ağırlığının 10 katı kadar üzerinde ağırlık (10 g^u) hissedecek şekilde döndürülür. Yapılan deneyler, hayvanların hızlanmadan kaynaklı yük artışını tolere edebildiğini göstermiştir. Ayrıca bu etkinin en aza indirilebilmesi için en uygun koşulun hızlanma kuvvetlerinin omurgasına dik açıyla geldiği yatar pozisyon olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak yer laboratuvarında roketin fırlatılışı sırasındaki vibrasyon ve gürültünün test edildiği koşullar denenmiştir.

Yer çekiminin ortadan kalktığı uzay koşullarını da belli ölçüde yine taklit etmek üzere vakum-kabini oluşturulmuştur. Burada ayrıca uzay giysilerinin prototiplerinin denenmesi sağlanmış, vücuda uygulanan atmosfer basıncını taklit eden ve kan dolaşımıyla ilişkili komplikasyonları önleyici bir yapıda kıyafetler geliştirilmiştir. Atmosfer basıncının azalması ile kan dolaşımında hava kabarcıkları oluşma riskinin yanı sıra, basıncın azalmasıyla kanın kaynama noktasının düşmesi ve teorik olarak 15 km'lik irtifada vücut sıcaklığında kaynama dere-

1 g: Yer çekimi birimi olarak (Gravity)

cesine ulaşması sorununu beraberinde getirmektedir.

Dikey balistik roketlerin kullanımı

1951 yılı itibarıyla deney hayvanlarının dikey veya parabolik balistik roketlerle uçuş denemeleri başlatılmıştır. Bu etapta deney hayvanı olarak esasen köpekler kullanılmıştır. Rusya'da köpeklerin normal fizyolojisinin oldukça detaylı çalışılmış olması uzay biyolojisi için bir avantaj olmuştur. Köpeklerde diğer birçok hayvanın aksine, temel fizyolojik fonksiyonların (solunum, kan dolaşımı gibi) düzenlenmesi, insanlardakine yakındır. Ayrıca sinir sistemlerinin gelişkinliği sayesinde köpeklerin kolay eğitilebilir oluşları, dış uyaranlardan izole edilen küçük bir kabinde kalmaya alışabilmeleri ve hareket kısıtına rağmen oldukça sakin davranabilmeleri onları bu deneyler için uygun aday haline getirmiştir.

Bu aşamada toplam 41 köpeğin yer aldığı 29 uçuş deneyi gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 15'i 100 – 110 km, 11'i 212 km ve 3'ü 450 – 473 km'ye çıkmıştır; deney sırasında yer çekiminin olmadığı koşulun (0g) süreleri sırasıyla 3-4, 6 ve 10 dakika olmuştur (Uşakov ve ark. 2001).

Yapılan çalışmalarla roketin ateşlenmesi sonrasında hızlı ivme kazanımı ve yer çekiminden kurtulabilecek hızda giden rokette canlı organizmanın maruz kaldığı aşırı yükün (overload – g artışı), kısa süreli yer çekimsizliğin ve tekrar inişteki ağırlık artışının ve paraşüt ile inişin fizyolojik etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çoğu deneme uzay giysisi içinde ve roketin uç kısmında yer alan özel kabin bölmesinde iki köpek yerleştirilerek yapılmıştır. Kabine yerleştirilen otomatik kamera aracılığıyla deneyin tüm aşamaları kayıt altına alınmıştır. Bu evrede kabinde sıçan ve farelerin bulunduğu uçuşlar da gerçekleştirilmiştir. Bu deneylerde uçuşla birlikte kabindeki hayvanların son derece kontrolsüz ve koordinasyonsuz hareket etmeye başladığı ve bu durumun ancak yer çekiminin kaybolduğu zaman ortadan kalktığı görülmüştür.

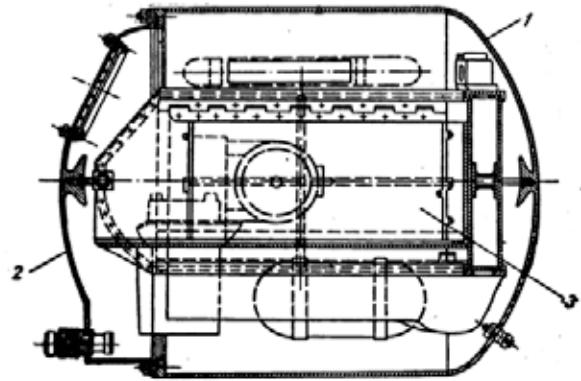
Ancak ister vertikal, ister eğimli fırlatılan roketler olsun bu uçuşlardaki biyolojik faktörlerin detaylı incelenmesi için süre kısıtlıdır. Yer laboratuvarlarında santrifüj ile test edilen uzaya çıkış ve iniş sırasındaki dinamik faktörlerin gerçekçi bir ortamda sınanması bu evrede önemli bir kazanım olmuş, yer çekiminin olmadığı ortamın etkilerine dair ise sınırlı da olsa bazı veriler elde edilmiştir.

Sonuç olarak; uçuş öncesi, sırası ve sonrası dönemlerde elde edilen veriler, canlıların fizyolojik sınırlar dışına çıkan bazı değişimlere maruz kaldığı, ancak bunların geçici olduğu ve canlı organizmanın bir roket ile uzaya uçuşuna engel oluşturacak ciddi bir risk taşımadığı anlaşılmıştır (Vasilyev ve Gold, 2001).

Uydularda yapılan araştırmalar

Bu dönemin tarihsel önemi, yüksek düzey bir hayvanın yer çekiminin olmadığı koşullarda Dünya yörüngesindeki uzay uçuşunu tolere edebildiğinin ortaya konulmuş olmasıdır. Böyle bir deneyimle ayrıca uydudaki normal yaşam koşullarını sağlamak için kullanılan yöntem ve araçların amaca hizmet edip etmedikleri de test edilmiştir (Balahovskiy ve ark. 1962).

Uydu üzerinde yapılan biyolojik araştırmalar esas olarak iki temel konuya eğilmiştir. Birincisi, uzay uçuş faktörleri ve biyolojik etkileridir. İkincisi ise deney hayvanına uçuşunun tüm aşamalarında tatmin edici yaşam koşulları sağlayacak ekipman ve kontrol sistemlerinin geliştirilmesidir. Öte yandan uydularda yapılacak deneyler önemli metodolojik zorluklar barındırır. Yüksek irtifa roketleri deneylerinde olduğu gibi, biyolojik materyal, araç gereçler ve enerji sağlayıcı ekipmanın ağırlığından ve boyutlarından sıkı tasarruf edilmesi gereklidir. Basınç ayarlı bir kabin (Şekil 1) ve yaşam destek ünitesinin dışında uyduya yerleştirilmek üzere ayrıca iki radyo vericisi, radyo-telemetrik sistem, yaşamsal parametreleri ölçüm ve kayıt cihazları, kozmik ve Güneş ışınlarını ölçüm cihazları hazırlanmıştır (Gluško, 1987; Bahramov ve Yazdovskiy, 1962).

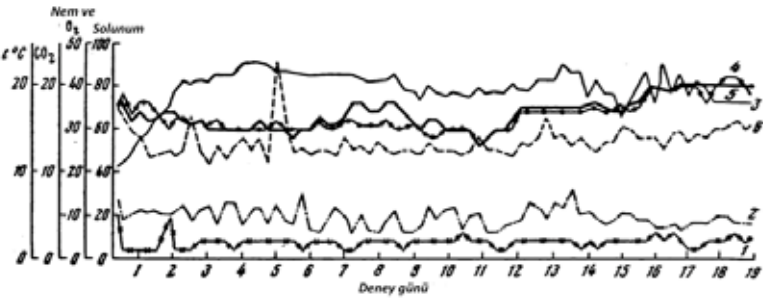
Şekil 1. Basınç ayarlı kabinin şeması. 1-Dış çeper; 2-Açılabilen kapak; 3- İç ekipman (Kaynak: Bahramov ve Yazdovskiy, 1962)

Yapay uydu içindeki kabinde bulunan deney hayvanının temel fizyolojik fonksiyonlarının seyrine ilişkin değerlendirmeye yapılmasına imkan tanıyan bir sistem geliştirilmiştir. Örneğin, vücut sıcaklığı, solunum fonksiyonlarına dair bilgiler, solunumun frekansı, genliği ve ritmi, solunan havanın miktarı ve bileşimi üzerinden tahmin edilebilmesi; kardiyovasküler sistemin işlevi - nabızın frekansı ve dolgunluğu, maksimum ve minimum arteriyel basınç, venöz basınç, EKG vb. parametreler monitörize edilmiştir. Ayrıca hayvanın istirahatte veya yoğun hareket halinde olup olmadığı hakkında bilgiler, yer çekiminin yokluğunda hareketlerin koordinasyonuna dair veriler EEG aracılığıyla değerlendirilebilmiştir (Gazenko ve ark. 1962).

Hayvanın fizyolojik fonksiyonları hakkında elde edilen verilerin doğru bir değerlendirmesi için, öncelikle

basınç, kimyasal bileşim ve ortam sıcaklığı, kabin duvarlarının sıcaklığı, roket fırlatma sırasında vücut üzerinde artan ve yörünge uçuşu sırasında pratik olarak bulunmayan yük, kozmik radyasyon, X-ışını ve Güneş'in ultraviyole radyasyonu vb. koşulların dikkate alınması gerekmiştir. Buna ek olarak, hayvanın yaşamsal gereksinimlerini sağlayan otomatik ekipmanın çalışması hakkında belirli bir zamanda ve doğru miktarda su ve yiyecek verilmesi, hayvanlar için su ve yiyecek alımı, kabindeki fanların çalışması, kayıt ekipmanlarının ve otomasyonun güç kaynaklarının voltaj seviyesine dair de titizlikle testler gerçekleştirilmiştir.

Bu ekipman ile uçuş öncesinde yer laboratuvarındaki biyolojik çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Ön çalışmalarda uçuşa hazırlanan deney hayvanının uydunun çevresel koşulları denetlenen basınç ayarlı kabinin içinde bulunmaya adapte olması sağlanmıştır. Uçuşun simüle edildiği ön çalışmalarda canlıda oluşan fizyolojik değişiklikler ve bunlara verdiği tepkiler değerlendirildikten sonra hazırlıklar tamamlanmıştır. Şekil 2'de yer laboratuvarında yapılan deneyde Layka'ya ait test sonuçları görülmektedir. Sonuç olarak yer laboratuvarında yapılan testler, basınç ayarlı kabinin bir yaşam destek ünitesi olarak temel gereksinimleri karşıladığını ve planlanan biyolojik deney için uygun olacağını göstermiştir (Gazenko ve Georgievskiy, 1962).

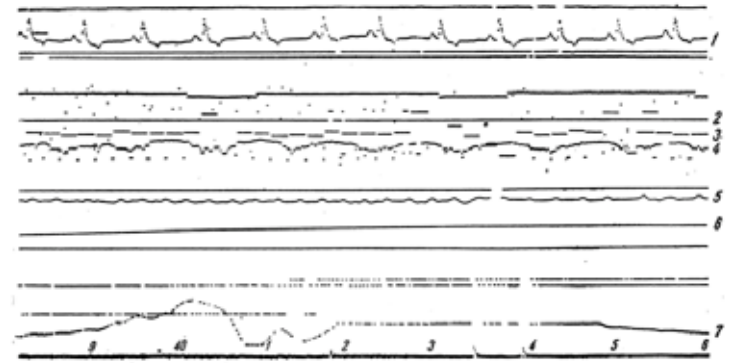
Şekil 2. Yaşam destek ünitesinin yer laboratuvarında test edilmesinde kaydedilen parametreler (köpek Layka, deney 128). 1- CO₂ miktarı (%), 2- Solunum frekansı; 3- O₂ miktarı (%); 4- Oda sıcaklığı; 5- Kabin içi sıcaklık; 6- Göreceli nem oranı (%) (Kaynak: Gazenko ve ark. 1962).

Ekim 1957'de resmi adı PS-1⁽²⁾ olan ve Sputnik-1 adıyla bilinen ilk yapay uydunun başarılı bir şekilde Dünya'nın yörüngesine yerleştirilmesinin ardından Kasım ayında ikinci uydusu Sputnik-2 fırlatılmış ve başarılı bir şekilde yörüngeye konumlandırılmıştır. Deney hayvanı olarak Layka isimli köpeğin yer aldığı ve ilk biyolojik uydusu olarak kabul edilen bu ikinci yapay uydusu ile yörünge uçuşunda canlı organizmanın verdiği tepkilerin araştırılması hedeflenmiştir. Bu uydunun gelişkin cihazlarla donatılmış olması ve buna bağlı olarak 83,6 kg'lık ilk uyduya göre daha ağır olması (508,3 kg kadar) önemli bir farklılıktır (Gluško, 1987).

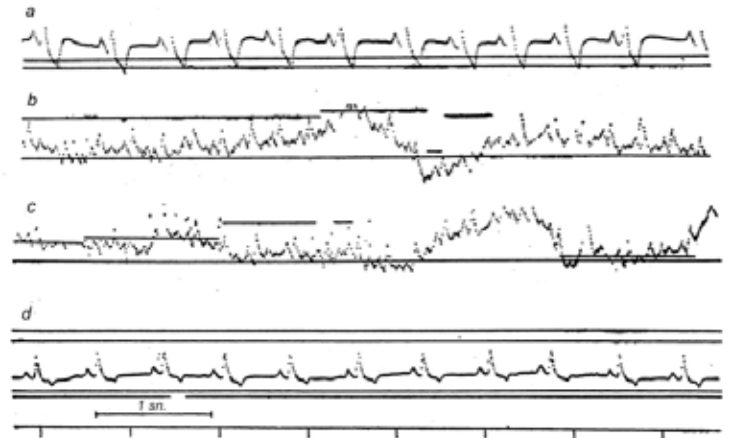

Şekil 3. Dünya'nın yörüngesinde uzay uçuşu gerçekleştiren ilk canlı olan köpek Layka, Sputnik-2'nin kabini içinde (Kaynak: <https://petstory.ru>)

Geliştirilen donanım sayesinde Layka uçuş boyunca monitörize edilmiştir. Telemetrik sistem aracılığıyla elektrokardiyografik kayıtları (göğüs derivasyonlarından), kan basıncı değerleri, solunum frekansı ve motor aktivitesi fizyolojik parametreleri dünyadan izlenebilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Böylece önceki evrede çok kısa süreli araştırılabilmiş olan yer çekimsiz ortamın etkisine dair çok daha detaylı bilgi edinilmesi mümkün olmuştur (Gazenko ve Georgievskiy, 1962).

Şekil 4. Layka'nın uçuşu sırasında kaydedilen parametreleri. 1-EKG; 2- Kabin içindeki hava basıncı; 3- Kabinin farklı noktalarındaki sıcaklık ölçümleri; 4- Solunum frekansı; 5- Karotis arteri osilasyonları; 6- Kan basıncı ölçümü sırasında manşon basıncı; 7- Hayvanın hareketleri (aktogram). X eksen: saniye cinsinden zaman (Kaynak: Balahovskiy ve ark., 1962).

Şekil 5. Layka'nın EKG kaydı. a- Uçuş öncesinde; b- Aktif uçuşun başlangıcında; c- Aktif uçuşun son aşamasında; d- Yörünge uçuşunda yer çekimi ortadan kalktığı anda (eksendeki bariz oynamalar hareket artefaktıdır) (Balahovskiy ve ark., 1962).

² En basit Uydusu-1'in Rusça kısaltması

Bu aşamadan sonra ele alınan konu, deney hayvanlarının bir uzay gemisinde belli süreliğine Dünya'nın yörüngesinde bulunduktan sonra yere dönüşünün sağlanması ve uzay koşullarında ortaya çıkan fizyolojik değişimlerin tekrar yeryüzüne döndüğünde organizmanın adaptasyonu ile ilgili çalışmaların yapılmasıdır. Ayrıca uzay radyasyonunun hayvanların üzerindeki etkisinin daha geniş kapsamlı olarak incelenmesi ancak hayvanların Dünya'ya dönebildiği donanım geliştirildikten sonra mümkün olacağı için ayrı bir önem taşıyordu.

1959 yılına gelindiğinde, Yazdovskiy'nin uzay araştırmaları biyomedikal araştırma ekibi üç alt araştırma departmanına ayrılır; O.G. Gazenko'nun başkanlığında Fizyoloji Departmanı, A.M. Genin başkanlığında Yaşam Destek Sistemlerinin Geliştirilmesi Departmanı ve N.N. Gurovskiy'nin başkanlığında Kozmonotların Seçimi ve Eğitimi Departmanı (Vasilyev ve Gold, 2001).

Dünya yörüngesine gidiş – gelişin mümkün kılınması

Güvenli bir geri dönüş sürecinin hayata geçirilmesi o dönemde uzay uçuşunun en zor aşaması olarak kabul edilir. Bu soruna insanlı uçuştan önce en ince detaylarına kadar mutlaka çözüm bulunması amacı ile hareket edilmiştir (Smolders, 1974).

Geri dönüş kapsülü olan uzay uçuşunun hazırlıkları 1960 yılında tamamlanır ve 15 Mayıs 1960'ta ilk uydu-uzay aracı olan Sputnik-uzay gemisi-1 fırlatılır. Bu defa uzay gemisinin ağırlığı 4540 kg olarak ilan edildiğinde bir kez daha hayretle karşılanır (roketin gücünü göstermesi açısından). Bu fırlatışta ilk defa Vostok tipi roket kullanılmıştır. Bu sistemin ilk denemesi sadece geliştirilen teknolojinin sınındığı, biyolojik bir deney içermeyen bir uçuşta gerçekleştirilmiş olup, geri dönüş aşaması başarısız olmuştur (Gluško, 1987).

Üzerinde bir süre daha çalıştıktan sonra aynı yılın 19 Ağustos'unda bu türden ikinci bir uydu-uzay gemisi yörüngeye yerleştirilir. Bu defa başta Belka ve Strelka adındaki daha önceki uçuş deneylerinde hiç yer almamış iki köpek olmak üzere belirli bir toplam ağırlık sınırları içerisinde pekçok canlı türü (geri dönüş modülü içinde 12 fare, böcekler, bitkiler, mantarlar, mısır tohumları, buğday, bezelye, soğan, mikroorganizmalar ile ek olarak kabinde 28 fare ve 2 beyaz sıçan) uçuşun biyolojik araştırmasına dâhil edilmiştir (Gazenko ve ark. 1962). Güçlü elektromanyetik radyasyona maruz kaldığında depigmentasyon gözlenmesi nedeniyle bu uçuştaki farelerin bir kısmı özellikle koyu renkli seçilerek deney tasarımı oluşturulmuştur (Smolders, 1974).

Deney hayvanlarının uçuş boyunca durumu, kabin içinde ve araç-gereç bölmesindeki fiziksel koşullar, kabin içi ekipmanının çalışması hakkında bilgi, telsiz radyotelemetrik sistemleri kullanılarak Dünya'ya iletilmiştir. Ayrıca televizyon ekipmanı da kullanılarak kabin içindeki görüntü de takip edilebilmiştir. Dünya etrafında 17 tam turu 25 saat kadar bir sürede tamamladıktan sonra geri

dönüş modülü başarılı bir şekilde çalışmıştır (Sheldon, 1968).

Uçuş öncesinde ve sonrasında hayvanların biyokimyasal parametreleri değerlendirilmiş; Belka ve Strelka'nın Dünya'ya dönüşünden sonra gözlenen alfa-globülinlerin konsantrasyonundaki kısa süreli artış hafif bir "stres" göstergesi olarak kabul edilmiştir. Total protein miktarında ise artış eğilimi belirlenmiştir. Biyokimyasal parametrelerde uçuş sonrasında saptanan tüm değişiklikler 13-23 günde kaybolmuştur. Farelerde de uçuş sonrasındaki 5. günde albüminde azalma ve globulinlerde artış gibi serum proteinlerinde bazı değişiklikler tespit edilmiş ancak 9. günde kontrol grubu ile aralarındaki fark ortadan kalkmıştır (Gyurdjiyan ve ark., 1962).

Uzay aracı kabininde özel kafes içinde bulunan iki sıçan ile kontrol grubunda yer alan beş sıçanın yaşamsal parametreleri dönüşte detaylı bir şekilde incelenmiştir. Dönüşün 4. gününden itibaren başlayan ve 8 ay sürecek bir çalışma yürütülmüştür. Sıçanların uçuşu iyi tolere ettikleri, kafeslerindeki yemi yeterince tükettikleri ve uçuş öncesi ağırlıklarını korudukları, ayrıca hareketliliklerini sürdürdükleri görülmüştür. Periferik kan ölçümleri açısından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Uçuşa katılan sıçanlarda hafif bir lenfosit artışı görülmüş olsa da bu değer de anlamlı bir fark oluşturmadığı saptanmıştır. Aynı uçuşta genetik araştırmaları da yapılmıştır. SSCB Bilimler Akademisi Genel Genetik Enstitüsü'nün uzay genetiği laboratuvarında Drosophila meyve sinekleri üzerindeki çalışmaları devam etmiştir (Dubinin, 1978).

Aralık 1960'ta Sputnik-uzay gemisi-3 ile bir kez daha tüm işlemlerin denenmesi planlanır. Pçvolka ve Muška isimli köpeklerin yer aldığı bu uçuş sırasında telemetri kanalları aracılığıyla elde edilen bilgilerin analizinde iki köpeğin de uzay uçuşunda verdikleri reaksiyonlarının bir önceki uçuşta yer alan Belka ve Strelka'ninkilere çok benzer olduğu görülmüştür. Ne yazık ki bu denemede, 17. yörünge turunun ardından dönüşe geçildiğinde başarısız olunmuştur (Vasilyev ve Gold, 2001).

İnsanlı uçuş için ilk kozmonot takımının çalışmaları sona yaklaşırken, ilk uçuş programının Dünya etrafında bir tur ile sınırlandırılmasına karar verilmiştir. İlk insanlı uçuşun bu açıdan tam anlamıyla öncülü ve pek çok teknik yönüyle de analoğu olarak Mart 1961'de kabinde birer köpeğin yer aldığı arka arkaya iki uzay aracı daha Dünya yörüngesinde yolculuk yapmıştır. Bu deneylerin amacı, uzay giysisi, fırlatma koltuğu ve yaşam destek sistemlerinin sahip olduğu tam otomasyon sisteminin test edilmesi olmuştur. Fırlatma koltuğunun dışındaki uzay aracının içinde bir köpek ve başta fare, sıçan, kobay olmak üzere başka canlılar yer almıştır. Fırlatma koltuğuna, yaşam destek ünitesinin otomatik kumanda sistemi ve acil durum ekipmanı ile bağlantılı, uzay giysisi içinde bir kozmonot maketi yerleştirilir; maketin göğüs boşluğu, karın boşluğu, uyluk gibi kısımlarına fare, kobay, çeşitli mikroorganizmalar ve diğer biyo-

lojik materyaller uygun bir şekilde konumlandırılır. Uzun gemisinin basınç ayarlı kabininde köpeğin dışında, 40 gri, 40 beyaz ve 40 siyah fare, kobay, sürüngen, çeşitli bitkilerin tohumları, insan kanı elementleri, insan kanser hücreleri, mikroorganizmalar, bakteriyofajlar, enzimler araştırma kapsamında bu uçuşta yer almıştır (Gazenko ve ark. 1962).

Bu uçuşlarda ayrıca serotonin³⁾’in radyasyonun etkilerine karşı koruyucu olabileceği bulgularına dayanan ve serotonin düzeylerini değerlendiren bir çalışma da yapılmıştır (Şaşkov, 1962). Bu çalışma için iki kontrol grubu kullanılmış, biri standart laboratuvar koşullarında bulundurulurken, ikinci kontrol grubu ise uçuşun başında fırlatma rampasına getirilerek olabildiğince deney grubundakilerin uçuş etabı haricindeki koşulları simüle edilmiş, uçuştan dönen deney grubu hayvanlarıyla birlikte laboratuvara geri getirilmiştir. Farelerin her iki kontrol grubu arasında anlamlı bir fark olmazken, uçuşta yer alan gruptakilerin serotonin düzeylerinin 8-10 kat düştüğü bulunmuştur. Yine bu uçuşlarda yer alan köpeklerde de dönüşte serotoninin 3,5 – 10 kata kadar azaldığı ve 5. günde uçuş öncesi değerlere çıktığı belirlenmiştir. Serotonin’in periferik kandaki kaynağı olan trombositlerin düzeyleri açısından bir farklılığın oluşmadığı sürece ilişkin daha fazla deneysel çalışma yapılması gerekliliği ortaya konulmuştur.

9 Mart’ta Çernuşka ve 25 Mart’ta Zvezdočka’nın Dünya etrafında birer tur atarak yeryüzüne başarılı bir şekilde dönüşleri ve ardından yapılan incelemeler sonucunda ilk insanın uzaya gönderilmesi kararı netleşmiştir. Bu kararı verirken sadece deney hayvanlarının planlanan uçuşun uzay koşullarını tolere edişleri gözetilmemiş, aynı zamanda kalıtsal olanlar başta olmak üzere canlılar üzerindeki öngörülebilir daha uzun süreli etkilere ilişkin analizlerin sonuçları da hesaba katılmıştır. Öncül uçuşlarda kullanılan yörüngelerde kısa süreli uçuşlarda kozmik radyasyonun kalıcı bir hasar oluşturmaya nitelikte olmadığı görüşüne varılmıştır (Vasilyev ve Gold, 2001).

İnsanlı uzay uçuşu

Her ne kadar köpekler başta olmak üzere deney hayvanlarıyla yapılan uzay çalışmaları insanın da sorunsuz bir şekilde uzaya gidip dönebileceğini göstermiş olsa da, bu etaba yaklaşırken önceki dönemin tıbbi kontrol sistemlerinin insanlı uçuş için yeniden tasarlanması için ayrı bir çalışma yürütülmüştür. 1960’lı yılların başından itibaren İ.T.Akuliniçev’in sorumlu olduğu operasyonel tıbbi kontrol laboratuvarında insanlı uçuşun gereksinimi olan sistemin oluşturulması için geniş bir ekip ile çalışılmıştır. Akuliniçev bu alana yaptığı katkılar gözetilerek Uluslararası Astronotluk Akademisi’ne seçilmiş, Fransız Bilimler Akademisi tarafından da bilim madalyası ile ödüllendirilmiştir (Bednenko, 2001).

Vostok tipi uzay araçlarıyla ilk insanlı uzay uçuşlarına hazırlık sırasında, hem tıbbi kontrol görevlerine hem de

bazı araştırmalara aracılık etmek üzere oldukça karmaşık, 14 kg ağırlığında “Vega” adı verilen ekipman kompleksi kurulması planlanır. Kalp atımlarını ve solunum frekansını, kan basıncını ve vücut sıcaklığını altı noktadan takip edebilecek ve üç derivasyondan EKG kaydedecek bir sistem olarak öngörülür. Ancak toplam ağırlık ve ağırlık sınırlamaları göz önünde bulundurulduğunda, kan basıncı ve vücut sıcaklığı kaydından vazgeçilmek zorunda kalınır. Bu doğrultudaki uygun yapısal geliştirmeden sonra 4 kg ağırlığındaki “Vega-A” ekipmanı hazırlanır. Vega-A, 5 watt’lık güç tüketimini aşmayan, üç EKG amplifikatörü, bir solunum kanalı amplifikatörü ve bir elektrokardiyofon (kalp atımlarını ses sinyallerine dönüştürüp dünyaya ileten araç) içeren bir sistemdir (Bednenko, 2001).

Zvezdočka’nın uçuşundan 17 gün sonra, bu sistemin yer aldığı uzay aracının kabininde Yuri Gagarin’in olduğu ilk insanlı uzay uçuşu tüm dünyayı ayağa kaldırmıştır. Çok özel ve ayrıcalıklı biri olarak Yuri Gagarin’i bütün insanlık yere göğe sığdıramazken, kendisi şaka yollu “Ben de anlamadım, uzaydaki ilk insan mı yoksa son köpek miyim” sözlerini sarf ederek ne denli alçak gönüllü olduğunu da ortaya koymuştur (Monvij-Montvid, 2015).

Sovyetler Birliği’nin uzay çalışmalarını detaylı inceleyen ilk “Batılı” yazarlardan biri olan Smolders’in “Sovyetler Uzay”da isimli kitabında (1974) ifade ettiği gibi, Sovyetler Birliği’nde söz konusu insan hayatı ise hiçbir şeyin riske atılmadığı çok net, apaçıktır.

SONUÇ

Uzay biyolojisi disiplininin burada ele alınan ilk evrelerinde ortaya çıkardığı veriler sadece insanlı uzay uçuşunun mümkün olduğunu göstermekle kalmadı, uzay araştırmalarının ilerleyeceği sağlam zemini de tesis etmiş oldu. Bu zemin üzerinde 1963 yılında kurulan Uzay Biyolojisi ve Tıbbi Enstitüsü çok sayıda bilimsel disiplini bir araya getirerek uzay araştırmalarına yön veren bir kurum haline gelmiştir. Sonraki dönemde yürütülen son derece gelişkin çalışmalar ayrı bir yazıda ele alınacaktır.

KAYNAKLAR

- Bahramov, A.M ve Yazdovskiy, V.I. (1962). Hayvanlar için basınç ayarlı kabin (Герметическая кабина для животного). Sisakyan N.M (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova, SSCB Bilim Akademisi Yayınları.
- Balahovskiy, İ.S., Gazenko, O.G., Gyurdjiyan, A.A, Genin, A.M., Kotovskaya, A.R., Seryapin, A.D., Yazdovskiy, V.I. (1962). Uydu araştırmalarının sonuçları (Результаты исследований на спутнике). Sisakyan N.M (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova, SSCB Bilim Akademisi Yayınları.
- Bednenko, V.S. (2001). Uçuş sırasında kozmonotun tıbbi durumunun izlemi ve tip araştırmaları (Медицинский контроль за состоянием космонавта и медицинские исследования в полете). Uşakov İ.B.,

3 Serotonin: beyinden salgılanan, uyku, ağrı ve çeşitli enformasyon işlem süreçlerinde etkili bir nörotransmitter.

Bednenko V.S., Lapayev E.V. (Ed.). *Ülkemizin Uzay Tıbbı Tarihi (История отечественной космической медицины)*, Moskova-Voronej. Voronej Devlet Üniversitesi Yayınları.

Dubinin N.P. (1978). *Genetik ve Uzay*. Demyanov V.P. (ed.). Moskova: Znaniye.

Gazenko, O.G., Çernigovskiy, V.N., Yazdovskiy, V.I. (1962). Roketler ve Dünya'nın uyarı uyduları uçuşlarında biyolojik ve fizyolojik çalışmalar (Биологические и физиологические исследования при полетах на ракетах и искусственных спутниках Земли). Sisakyan N.M. (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova, SSCB Bilim Akademisi Yayınları.

Glembotskiy, J.L., Abelyeva, Ye.A., Lapkin, Y.A., Parfenov G.P. (1962). Uzay uçuşunda *Drosophila Melanogaster*'in X kromozomunda letal mutasyon oluşturuşu faktörler (Влияние факторов космического полета на частоту возникновения у *Drosophila Melanogaster* в X-хромосоме рецессивных летальных мутаций). Sisakyan N.M. (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova, SSCB Bilim Akademisi Yayınları.

Gyurdjiyan, A.A., Dyomin, N.N., Tutoçkina, L.T., Uspenskaya, M.S., Fyodorova, T.A. (1962). Uzay gemisi uçuşları gerçekleştiren hayvanların kan ve idrarlarının biyokimyasal analizleri. Sisakyan N.M. (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova, SSCB Bilim Akademisi Yayınları.

Gazenko, O.G. ve Georgiyevskiy, V.S. (1962). Hayvanların deneylere hazırlanması (Подготовка животного к эксперименту). Sisakyan N.M. (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova: SSCB Bilim Akademisi Yayınları.

Grigoryev, A.I. (2011). 50. Yılında Y.A. Gagarin'in Uçuşunun Uzay Tıbbın Kuruluşu Bakımından Önemi (Значение Полёта Ю.А. Гагарина Для Становления Космической Медицины К 50-Летию Полёта Ю.А. Гагарина). *Rusya Bilimler Akademisi Gazetesi*, 81(4). 357-363.

Gluşko, V.P. (1987). SSCB'de roket yapımı ve uzay çalışmalarının gelişimi. 3. Baskı. Moskova. SSCB Bilim Akademisi "Maşinostroeniye".

Kosmodemyanskiy, A.A. (2014). *Konstantin Eduardoviç Tsiolkovski*, Ed. Fyodorov A.S., Moskova: LIBROKOM.

Monvij-Montvid, A.I. (2015). *Yuri Gagarin*. Derkaç T.B. (Ed.), Moskova: AST Yayinevi.

Şaşkov, V.S., Antipov, V.V., Rauşenbah, M.O., Çernov, G.A., Maslennikova, V.A. (1962). Uzay uçuşu faktörlerinin hayvanların kan serotonin düzeylerine olan etkisi (Влияние факторов космического полета на уровень серотонина в крови животных). Sisakyan N.M. (Ed.) *Uzay Biyolojisinin Ele Aldığı Problemler*. 1. Cilt, Moskova: SSCB Bilim Akademisi yayınları.

Smolders, P.L. (1974). *Soviets in Space*, New York: Taplinger Publishing Co., Inc. (Çev. Powell M.)

Uşakov, İ.B., Bednenko, V.S., Stupakov, G.P., Ponomarenko, V.A., Lapayev, E.V., Kriylov, Yu.V. (2001). Ülkemiz uzay tıbbının gelişimindeki temel etaplar. (Основные этапы развития отечественной космической медицины Ed. Uşakov İ.B., Bednenko V.S., Lapayev E.V., *Ülkemizin Uzay Tıbbı Tarihi (История отечественной космической медицины)*. Moskova-Voronej. Voronej Devlet Üniversitesi Yayınları.

Vasilyev, P.V. ve Glod, G.D. (2001). İnsanlı uzay uçuşu olasılıklarının bilimsel temelleri ve tıbbi-biyolojik hazırlıkları (Научное обоснование возможности космических полетов человека и их медико-биологическая подготовка), Uşakov İ.B., Bednenko V.S., Lapayev E.V. (Ed.). *Ülkemizin uzay tıbbı tarihi (История отечественной космической медицины)*, Moskova-Voronej. Voronej Devlet Üniversitesi Yayınları.

Yazdovskiy, V.I. (1966). *Evrenin Yollarında* (На тропях Вселенной), İMYAB

DIYALEKTİK MATERYALİZM BİR YERE GİTMEDİ! GÜNCELLENMİŞ YENİ BASKISI VESİLESİYLE “YENİ BİLİMSEL VERİLER IŞIĞINDA DIYALEKTİK MATERYALİZM”

**Madde, Diyalektik ve Toplum
Yayın Kurulu**

Bilimsel Yeni Verilerin Işığında Diyalektik Materyalizm kitabı yakın zamanda ikinci baskısını yaptı. Bu üç editörlü sekiz yazarlı kitabın öyküsünden bahseder misiniz?

Erhan Nalçacı: Tabii ki bahsederim. Aslında bu kitabın Bilim ve Aydınlanma Akademisi (BAA)'nin kuruluşu ile yakından ilişkili olduğunu söyleyebilirim. 2017 ilkbaharında, BAA'yı kurmak için hazırlık yaparken Marksist bir yöntemle bilimi ele alacak, bilime sızmış metafizik düşüncelerle mücadele edebilecek bir ekibimizin olup olmadığını test etmek istedik. Bu nedenle o yaz Bilimsel Yeni Verilerin Işığında Diyalektik Materyalizm Atölyesi'ni düzenlemeye karar verdik. Atölye tüm eksiklerimize rağmen bir ön birikime sahip olduğumuzu bize gösterdi ve BAA'yı kurma cesaretini aşıladı. Bunun üzerine 2017 Ekimi'nde kuruluşumuzu gerçekleştirdik. Atölyeye sunulan bildiriler yazıldı ve üç kişilik bir editör heyeti tarafından gözden geçirildi. Böylece 2018'de BAA'nın düzenlediği ikinci yaz okuluna kitap yetiştirilmiş oldu.

Kısa sürede tükenen kitabın özellikle gençlik üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gördük ve genişletilmiş, gözden geçirilmiş ikinci baskı için çalışmalarımızı hızlandırdık. İkinci baskıyı 2019'un Aralık ayında gerçekleştirilen Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu'na yetiştirmiş olduk.

Kitabın ana fikri Marx ve Engels'ten 150, Lenin'den 100 yıl, Sovyetler Birliği'nin karşı-devrime yenik düşmesinden 30 yıl sonra bilimdeki büyük değişiklikleri diyalektik materyalizm ile kapsamaya çalışmak ve bütünü açıklayan bir kuram olarak üzerindeki tozları silkelemek olarak açıklanabilir.

Diyalektik materyalizm rafta duracak bir kuram değildir, sürekli saldırı altındadır. Ancak kullanılarak, mücadele edilerek gelişir.

Bir diğer sorun da Sovyetler Birliği döneminde yazılan ve diyalektik materyalizmi anlatan kitaplarda verilen örneklerin çok yüzeysel olmasıydı. Oysa günümüzde aydınların idealist kuramlardan uzaklaştırılmasına ve kapsanmasına ihtiyacımız var. Bu nedenle bilimsel yeni verilerin ışığında diyalektik materyalizmi geliştirmeli ve kullanmalıyız.

Örneğin, sinaptik entegrasyon bölümü sinir sisteminin işleyişinden bireylerin düşüncesinde ve ideolojilerinde

deki nitelikçe değişime kadar diyalektik materyalizmin kategorilerini ve yasalarını ele alıyor. Böylece günümüz biliminin vardığı ileri bir noktayı diyalektik materyalizme bir örnek olarak çözmeyi deniyor.

Kitabın ikinci baskısının üzerinde “Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş” ibaresi bulunuyor. Bu ne anlama geliyor, birinci baskıya göre hangi değişiklikler yapıldı?

İraz Akış: Bilimsel Yeni Verilerin Işığında Diyalektik Materyalizm'in ilk baskısını hazırlarken bunun bir başlangıç olduğunu, doğanın ve toplumun hareket yasalarını sunan diyalektik materyalizmi günümüz koşullarında yeniden ele alma sorumluluğunun ve gereksiniminin ilk adımlarından biri olduğunu söylemiştik. Fizik, biyoloji, sinirbilim, matematik gibi alanlara diyalektik materyalist yöntemle yaklaştığımız kitap, hem söz konusu alanları bu düşünme yöntemiyle daha iyi kavramaya

çalışma, hem de ele alınan konular üzerinden diyalektik materyalizmin kategori ve yasalarını yeniden ele alma çabamızın bir ürünüydü. İlk baskının yoğun ilgi görmesinin ve kısa sürede tükenmesinin ardından ikinci baskıya karar verdik. İkinci baskının hazırlığındaki temel ihtiyaçları; kitaba gelen çok sayıda geri bildirimin ışığında bölümleri gözden geçirmek, ilk baskıdaki eksiklikleri gidererek kitaptaki bölümleri genişletmek ve yeni bölümlere ya da bölüm içi kısımlara yer vermek olarak sıralayabiliriz.

Kitaba, yaşamın başlangıcına dair bilimsel verilerin derlendiği “Canlılığın ortaya çıkışını diyalektik materyalizmle nasıl kavrarız?” başlıklı yeni bir bölüm eklendi. Biyolojik hareket ve evrim bilim alanında yürütülen çalışmaları kitabın ikinci baskısı için Gizem Gül kaleme aldı. Yaşamın kökenine dair tartışmaların idealizm ile materyalizm arasındaki felsefi mücadelede her dönemde çok önemli olduğunu görüyoruz. Cansız maddelerden canlılığa geçişi açıklayan Abiyogenez kuramı, yaşamın ortaya çıkışındaki maddi temelleri ortaya koyarak idealist yaklaşımlara ciddi bir darbe indiriyor. Ayrıca maddenin hareketi içinde ortaya çıkan bu büyük nitelikçe sıçrama, hareket yasalarının kavranması için çok önemli bir örnek sunuyor. Yaşamın kökenine dair bilimsel çalışmaların tarihine baktığımızda ise diyalektik materyalist yöntemin gücünü bir kez daha fark ediyoruz. İnorganik moleküllerden organik maddelerin ortaya çıkışına dair hipotezlerin Sovyet biyokimyacı Aleksandr İvanoviç Oparin ve Komünist Parti üyesi olan İngiliz Marksist bilim insanı John Burdon Sanderson Haldane tarafından ortaya konması tesadüf olmasa gerek!

Yeni eklenen bölüm dışında, kitabın diğer kısımlarında da kimi değişiklikler ya da eklemeler yapıldı. Bunlardan önemli bir tanesi, Erhan Nalçacı’nın “Tarih içinde diyalektik materyalizm” bölümü içinde yeni önerilen diyalektik materyalizm kategorisi. Eğilim ve salınım başlığını taşıyan bu kategori, nitelikçe dönüşüme uğrayan maddenin zaman içindeki ileri-geri hareketini tanımlıyor. Bu kategori sayesinde fiziksel, biyolojik ve toplumsal hareketin içerdiği ilişkilerin daha iyi kavranabileceğini ileri sürüyoruz. Evrenin oluşumundan, biyolojik evrimdeki eğilimlere ve devrim-karşı devrim ilişkisine kadar farklı örnekler üzerinden açıklanan bu kategoriden kitabın farklı bölümlerinde de yararlanıldı. Örneğin “Evrimin mekanizmalarına diyalektik materyalist bakış” başlıklı bölüme eklenen yeni örneklerle kesintili denge/sıçramalı evrim kuramı eğilim-salınım kategorisiyle birlikte yeniden ele alındı.

Birinci baskıya gelen en sistemli geri bildirimlerden biri DEÜ Fizik Bölümü’nden Hasan Karabıyık hocamıza aitti. Hocamızın katkı ve eleştirileriyle “Modern fizikte felsefi sorunlar üzerine” başlıklı bölüm Mehmet Ali Olpak ve ve Alp Öztarhan tarafından geliştirildi. Tolga Binbay’ın psikozyu diyalektik materyalist yöntemle ele aldığı “Cinler mi madde mi? Psikozyu diyalektik materyalizmle anlamak” başlıklı makalesinin de yeni verilerle

zenginleştiğini görüyoruz.

İlk kitapta matematiğe materyalist yaklaşım açısından giriş niteliği taşıyan bir bölüm bulunmaktaydı. 2017 yılından beri her yıl Ürkmez’de düzenlediğimiz yaz okulları kapsamında geçen yıl Engels’in eserlerini ele almıştık. Engin Özkan, yaz okulunda yaptığı “*Doğanın Diyalektiği*’nde Matematik” sunumundan yola çıkarak genişlettiği “Matematik gerçeğe sığar mı?” bölümüyle matematik alanında yürüten felsefi tartışmaları daha kapsamlı bir şekilde sundu.

Son olarak, makalelerin içeriği kadar, okuyucuların sunulan bilgileri kavramasına yardımcı olan şekillerin de bu baskı için yeniden çizildiğini ve bu sayede kitabın bütününde bir uyum sağlandığını söyleyebiliriz. Bir kez daha emeği geçen Eren Taymaz arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

Kitabımızın hızla okuyucuyla buluşması, tartışılması ve aydınlanma mücadelesinde bir araç olması en büyük dileğimiz. Daha birçok baskı yapmasını umut ediyoruz. Elbette bundan sonraki baskılar için de kitaptaki tüm bölümler gelişmeye açık. Gelecek değerlendirmelerin yanı sıra diyalektik materyalizmin yeni bilimsel veriler doğrultusunda zenginleşmeye açık olması bu gelişimde rol oynayacak.

“Modern fizikte felsefi sorunlar üzerine” bölümünde “mıntika temizliği” kavramı kullanılmış, bunu ne anlamda kullandınız?

Mehmet Ali: Modern bilim literatürü içinde en fazla suistimale uğrayan alanlardan bir tanesi fizik bilimi, özelden de kuantum ve görelilik kuramları diyebiliriz. Her türden idealizmin, gerici ideolojilerin, bilinemezciğin, post-modernizmin ve “ilerleme” fikriyle kavgası olan her türlü yaklaşımın suistimaline uğruyor bu konular. “Mıntika temizliği” kavramı, bilimin yöntemsel bütünlük üzerinde ilerlediğini ve bilimin felsefi temellerinin, bilimin varlık sebebi olan bazı temel iddialarla çelişerek işleyemeyeceğini anımsatma amacı taşıyor.

Konuyla ilgili bazı örneklere değinmek sanırım daha açıklayıcı olur. Örneğin gerici ideolojiler konusu daha ziyade yoksul emekçileri kuşatan din temelli tartışmalarda karşımıza çıktığından, az çok okumuş yazmış pek çok insanın bu ideolojilerle mücadele etme gerekliliği konusunda aklının net olduğunu gözlüyoruz. Ancak konu biraz daha bilimsel veya felsefi tartışmalara geldiğinde, eğitim veya genel kültür düzeyi daha yüksek insanları kuşatan alternatif bir gericilikle karşılaşıyoruz. Benim için bunların temsilcisi olan örnek “kişisel gelişim” başlığı altında kuantum kuramının istismarı konusu. Bilinen bir içerik olduğu için ayrıntılara girmeyelim, temelde bilinemezciği, “doğanın yasaları” kavrayışı da dahil olmak üzere evrensel bir maddi gerçekliğin parçası olduğumuz fikrini yadsıyan iddiaları veya hayatın öznel temellerde ilerlediği ve bizim bunu “düşünce gücümüzle” yönetebileceğimiz gibi fikirleri vaaz eden bir

külliyyat var. Elbette bu külliyyatın varlık sebebi insanların kendileri ve hayatlarına dair sorgulamalarını suistimal ederek para kazanmaktır, bunu biliyoruz. Ama yine de bu külliyyat öğretmene, doktora, mühendise, avukata, hatta akademisyene satılabilir, hatta bu kesimlerden insanların fikirlerini etkileyebiliyor. Eğitim yetmiyor yani, sağlam bir ideolojik formasyon gerekiyor bunlara karşı aşı olmak için.

Başka bir örnek de doğrudan akademi alanından verilebilir. Post-modern felsefe literatüründe modern fiziğin suistimaline karşı bir ifşa girişimi olan “Sokal Vakası”nı anımsarsınız. Kerli ferli entelektüellerin, içeriğini anlamadıkları bir bilimsel literatürü kendi felsefi ve ideolojik motivasyonları doğrultusunda manipüle ettiklerini ve buradaki açık cehaletin akademi camiası tarafından görmezden gelindiğini ifşa etmişti bu olay. Çok tepki gördü tabii. Ama altında başka bir konu daha vardı. Sokal’ın ifşa etmek istediği tek gerçek eleştirdiği “felsefe büyükleri”nin fizik alanındaki bilgi eksikliği olsaydı akademi bir orta yol bulurdu; zira kimseyi uzmanı olmadığı bir konuyu az bilmekle veya bilmemekle suçlayamayız. Esas konu, buradaki suistimalin bir bütün olarak bilimin altını oyduğunun ifşa edilmesi oldu. Pek çok genç sosyal bilimci, bu suistimali gerçekleştiren insanların oluşturduğu literatürü okuyarak yetişti. Ayrıca bu literatür insanların zihinlerinde bir şüpheyi de neden oldu, bilimi “aydınlanmanın ve tarihsel ilerlemenin bir aracı” olarak kavrayabilen zihinler şüpheyi düştü. Böyle olunca, bilimsel bilgiyi üretenlerle toplumun geri kalanı arasında bağ iyice zayıfladı, çünkü bilim insanları böylesi bir bağın gerekliliğine, kendilerine düşen toplumsal görevlere karşı inançlarını yitirdi. Elbette tek sorumlu bu literatür değildir, ancak büyük katkısı olduğu sanırım açıktır.

Dolayısıyla, modern fiziğin felsefi temellerine ve bu düzlemde yürütülen tartışmalara girişmeden önce bir “mıntika temizliği” ihtiyacı olduğunu düşündük. Elbette eksiksiz bir temizlik yaptığımızı düşünmüyoruz, tartışılacak çok konu var. Yine de en çok ilgi gören bazı hususlara değinmeyi ve bilimin metodolojik bütünselliğine yeterli vurguyu yapmayı başardığımızı umuyoruz. Bir de kendimize görev çıkardık. Sonuçta bu yakındığımız durum kendiliğinden ortaya çıkmadı. Belli ki, mevcut duruma felsefi / ideolojik bir zeminden karşı koymak eksik bir çabadır, bu seyri durdurmak için daha fazla fizik bilgisi üretmek de gerekir. Konuya bizim baktığımız yerden bakan bilim insanları için bir ödevdir bu. Bunu da vurgulamak istedik.

“Tarih içinde diyalektik materyalizm” bölümünde daha önce felsefe kitaplarında görmediğimiz bazı kategoriler eklenmiş. Buna neden ihtiyaç duydunuz?

Erhan Nalçacı: Evet, böyle bir genişlemeye cesaret ettik. Bu ilaveleri maddenin sonsuzdan gelip sonsuza gidişindeki dinamizme güvenerek yaptık. Diyalektik materyalizmin statik bir yapısı olduğunu düşünmüyoruz. Bilimsel veriler birikiyor, maddenin hareketinin yeni

özelliklerini kavıyoruz. Ayrıca sınıf mücadelesinin yeni gereksinimleri ortaya çıkıyor. Diyalektik materyalizm devrimin hizmetinde olmalı, buna güvendik. Süreçte gelecek eleştirilerle önerilerin sınanacağını da güveniyoruz.

Örneğin, hiyerarşi ve paralellik kategorisi, hareketin bazı özelliklerini genelliyor. Maddenin nitelikçe sıçramaları iç içe geçmiş hiyerarşik bir yapı oluşturuyor. Toplumsal hareketi tarihsel materyalizmin yasaları ile inceleyebilirsiniz, içindeki biyolojik hareketi birçok gericinin yaptığı gibi öze yerleştirmezsiniz, biyolojik hareket ancak içeriğe ait olabilir. Öte yandan fiziksel, kimyasal veya biyolojik hareketler toplumsal hareket tarafından içerilmeden de paralel süreçler olarak bulunabilir. Bu zengin karşılıklı etkileşimin olanaklarını bize yansıtmaktadır.

Eğilim ve salınım kategorisinin ise aslında içinde bulunduğumuz tarihsel dönemi tanımlamak için çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Sovyetler Birliği’nin bir karşı-devrimle çözülmesinden sonra birçok insan bunu mutlaklaştırdı ve sosyalizmin kuruluşuna ilişkin büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Bu kategori işçi sınıfının iktidara gelişini besleyen bir nesnel eğilim üzerinde sınıf güçlerinin salınımını tarif ediyor. Dolayısı ile sermaye sınıfının tarihin bir noktasında geçici bir süre için işçi sınıfı siyasetine karşı güçlenebileceğini, ancak işçi sınıfı iktidarının çok daha güçlü bir şekilde geri geleceğini söylüyor. Bu kategoriye ulaşmak için feodalizme karşı burjuva devrimlerinin yanı sıra maddenin önceki hareketlerini inceledik. Bir eğilim üzerinde oluşan ilk formların salınıma bağlı dağılabileceğini, fakat sonra nesnel koşulların eğilimine bağlı olarak daha kararlı bir şekilde ortaya çıkabileceğini bu kategori ile genellemeye çalıştık.

Evrin mekanizmaları diyalektik materyalizmin yasa ve kategorileri ile ele alınmış. Sizce bu yaklaşımın evrimsel süreci kavramaya katkısı olacak mı?

İraz Akış: Bu soruyu tersinden yanıtlamaya başlayacağım. Yani öncelikle evrim kuramının diyalektik materyalizme katkılarından bahsedeceğim. On dokuzuncu yüzyıl toplumsal ve bilimsel gelişmeler açısından çok hareketli ve zengin bir yüzyıl. Henüz 1840’larda Marx ve Engels ilk eserlerinde tarihsel materyalizm ve diyalektik materyalizmin formülasyonuna başlamışken, aynı yıllarda Beagle gezisinden dönen Darwin de evrim kuramını ortaya çıkaracak notları üzerinde çalışıyor. 1859’da yayımlanan Türlerin Kökeni Marx ve Engels tarafından heyecanla karşılanıyor, çünkü Darwin’in doğal seçim ile evrim kuramını doğa tarihine materyalist yaklaşım açısından çok önemli bir kaynak olarak kabul ediyorlar. İlerleyen yıllarda diyalektik materyalizmin kategori ve yasalarını geliştirirken dönemin başlıca üç büyük bilimsel gelişmesinden faydalanıyorlar; enerjinin korunumu yasası, hücrenin keşfi ve evrim kuramı.

Bu girişten sonra sorunun yanıtına geçebiliriz. Nesnel

gerçekler ve bunların üstüne bina edilen bilimsel kuramların genellenmesi olarak diyalektik materyalizm çok güçlü bir düşünme yöntemi sunar. Kategori ve yasalara dayanarak yürütülecek tündengelim yöntemiyle öngörülerde bulunulabilir ve yeni hipotezler geliştirilebilir. Bilimsel dünya görüşü, karşılaştığımız tekil örnekleri ve süreçleri kavrayabilmemizi sağlar.

Biyolojik evrime diyalektik materyalist yaklaşım sayesinde, canlı organizmaları iç süreçleri ve çevreleriyle ilişkileri içinde bütünlüklü bir şekilde kavrayabilmemizin önü açılıyor.

Öncelikle, ortak bir atadan köken alarak günümüzdeki canlı çeşitliliğine ulaşan evrim sürecinin anlaşılmasında madde-hareket ve zaman-mekân kategorilerinin vazgeçilmez olduğunu görüyoruz. Evrim sürecini ancak doğayı tarihselci yöntemle ele alarak, sürekli olan değişimi, gerçekleştiği mekan ve zaman içinde değerlendirerek anlayabiliriz. Hiçbir kategori bir diğerinden tamamen bağımsız olmadığına göre evrimsel süreçlerdeki neden-etki ilişkilerini, yani bir organizmanın çevresiyle karşılıklı bağlantısını da bu bütünün içine yerleştirmek zorundayız. Evrimin temel mekanizmalarından biri olan doğal seçilimi bu ilişkiler bütünü içinde kavrayabiliyoruz.

Bilindiği gibi; evrimin diğer mekanizmalarını mutasyonlar, göç ve genetik sürüklenme olarak sıralıyoruz. Mekanizmalarda genetik çeşitlilik önemli bir role sahiptir, doğal seçim ve genetik sürüklenme popülasyonda çeşitlilik olmadığı sürece işlemezler. Karşıtların birliği ve mücadelesi yasası, bir popülasyondaki genetik çeşitliliğin önemine işaret eder. Evrimsel süreçte ortaya çıkan mikro ve makro evrim örneklerini ise nicel birikimlerin nitelikçe değişimle sonuçlanmasıyla açıklayabiliyoruz.

Biyolojik evrimin kavranmasında çok önemli bir kategori de zorunluluk ve rastlantıdır. Genetik çeşitliliğin ana kaynaklarından biri olan mutasyonların ortaya çıkışları ve biyolojik evrimdeki rolleri bu kategoriye açık hale gelir. Başlıca DNA replikasyonunun bir sonucu olarak sürekli ortaya çıkan mutasyonlar, kimi dış etkenler sonucunda da oluşur. Değişikliğin DNA molekülünde hangi bölgede olduğu ve buna bağlı sonuçları ise rastlantısaldır. Genetik sürüklenme de evrimsel süreçteki rastlantının rolünü ortaya koyar.

Kitapta çok sayıda örnek diyalektik materyalizmin kategorileri ve üç temel yasası çerçevesinde sunuluyor; bu nedenle sanırım burada daha fazla ayrıntıya girmeye gerek yok. Ama son olarak gerçek-olanak kategorisine de değinmek istiyorum. Bu kategori evrimsel süreçte dair öngörülerde bulunmamıza imkân sağladığı için önemli. Örneğin, günümüzde önemli bir parametre haline gelen iklim değişikliğinin canlı türleri üzerindeki olası etkilerinin tahmini ve korunma biyolojisi çerçevesinde alınacak önlemlerin belirlenmesinde bu kategori

katkı sunabiliyor.

Bilimsel dünya görüşü 20. yüzyılda günümüze oranla çok daha geniş kesimlerce benimseniyordu. Diyalektik materyalist yöntemi kullanan bilim insanlarından ve evrimsel biyolojiye katkılarında bahseder misiniz?

Iraz Akış: Yaşamın kökenine dair araştırmalardan bahsederken Oparin ve Haldane'e değinmiştik. Haldane'in katkıları abiyojenez kuramıyla sınırlı kalmamıştır; kendisi 20. yüzyılın ilk yarısında gelişmeye başlayan popülasyon genetiğinin kurucuları arasında sayılmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren popülasyon genetiği alanında evrimin mekanizmalarının ortaya konması açısından çok önemli gelişmeler oldu. Bu alanda hem deneysel hem teorik çalışmaların öncülerinden Richard Lewontin ile organizma-çevre ilişkisini karşılıklı bağlantılarıyla ortaya koyan Richard Levins biyolojiye diyalektik materyalist yaklaşımlarıyla öne çıkan bilim insanları. Zaten ilerleyen yıllarda birlikte yazdıkları "Dialectical Biologist" kitabında bu yaklaşımı ayrıntılı bir şekilde sunmuşlardır.

Evrimsel süreci kavramak için diyalektik yöntemi kullanan bir diğer bilim insanı olarak paleontolog Stephen Jay Gould'u anabiliriz. Meslektaşı Niles Eldredge ile birlikte fosil kayıtları üzerine yaptıkları çalışmalar sonucunda evrimin hızına dair kesintili denge/sıçramalı evrim kuramıyla evrimsel biyoloji alanına çok önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Diyalektik materyalizmin yöntem olarak gücünü gösteren son bir örnek vermek istiyorum, aslında ilk örnek demek daha doğru: Engels. Henüz insan evrimine dair bilgilerin çok kısıtlı olduğu, antropoloji biliminin emekleme düzeyinde olduğu bir dönemde, 1871 yılında yazdığı "Maymundan İnsana Geçişte Emegın Rolü" makalesinde ileri sürdüğü elin, dilin ve beynin evrimine dair çıkarımların çok çarpıcı olduğunu düşünüyorum, özellikle bunların çoğunun sonraki yıllarda bilimsel bulgularla desteklendiği düşünüldüğünde.

Üçüncü baskı yine genişletilmiş ve gözden geçirilmiş olacak mı? Bunun için fizik kısmı için ne planlıyorsunuz?

Mehmet Ali: Şüphesiz ki öyle olmalı. Zira çeşitli geri bildirimler alıyoruz, çalışmanın niteliğine katkısı oluyor bu geri bildirimlerin. Ayrıca tartışmak istediğimiz ancak henüz tartışmadığımız başlıklar var. Bunları da ekleyerek çalışmayı ilerletmek istiyoruz. Herhalde en önemli ihtiyacın fizik kısmına eklenecek yeni bir makale olduğu fikrini herkes paylaşır; bu konu üzerine düşünüyoruz. Bu sırada, "Madde, Diyalektik ve Toplum" dergisi gibi, emek verdiğimiz diğer mecralarda yapılan üretimden beslenmeye çalışıyoruz. Eksiğimiz dediğimiz şey bir miktar teknik bilgi değil, koca bir külliyyat! Tarihsel ilerleme fikrinden ümidini kesmemiş insanların imzasını taşıyan yeni bir fizik felsefesi literatürüne ihtiyaç var. Bu nedenle *Bilimsel Yeni Verilerin Işığında Diyalektik*

Materyalizm kitabının temel işlevini eksikleri kapatmak olarak değil, nasıl kapatılacağına dair yol göstermek olarak tanımlamak doğru olacaktır. Dolayısıyla önceliği daha fazla tartışmaya ve daha spesifik sorunlar üzerine çalışmaların birikmesine vermek gerekiyor. Şimdilik buraya odaklandığımızı ifade etmeliyim. Burada yol aldıkça, içeriğin genişletilmesi hususunda daha somut adımlar atmamız mümkün olacak.

İlave etmek istediğiniz bir konu var mı?

Erhan Nalçacı: Söyleşi boyunca diyalektik materyalizmin dinamik gelişme karakterini vurguladık. Kitabın sonraki baskıları için okuyucuların öneri ve eleştirilerine ihtiyacımız var. Bu okuyucuya sistematik bir okuma ve eleştirileri /önerilerini sistematik bir şekilde sunma sorumluluğu yüklüyor.

Bunu şimdiden yapan dostlarımıza çok teşekkür ediyoruz.

Teşekkürler.

PROF. DR. KORKUT BORATAV: TÜRKİYE DÜŞÜNCE HAYATINA EMPERYALİZM ANALİZİ MARKSİZM'DEN BESLENEREK GELMİŞTİR

Söyleşi | Ali Somel

'Hocaların hocası' Korkut Boratav'ı Mülkiye'nin ilerici geleneğini temsil eden başlıca isimlerden biri olarak biliyoruz. Kendisi, akademik hayata adım attığı andan itibaren üretimleriyle Türkiye'de toplumun sınıfsal analizine, Türkiye tarihinde iktisat politikalarının dönüşümüne, sosyalist ülkelerde planlama tartışmalarına uzanan geniş bir yelpazede referans haline gelen katkılarda bulunmuş bir bilim insanı. Çeyrek asırdır neoliberalizme ve gericiliğe karşı kamucu ve aydınlanmacı mücadelede yer alan Boratav, Türkiye için bilimsel sosyalist alternatifi örgütlenme çağrılarına katkısını esirgememiş bir sosyalist aydın. Madde Diyalektik ve Toplum Dergisi'nin bu sayısında Korkut hocamızla Türkiye tarihinin dönemeçlerine dair tanıklıkları, müdahale çabaları ve bu muhasebeleri üzerine bir söyleşi yaptık.

*

Aydınlık Bir Adam nehir söyleşisinde Türkiye tarihinde tanıklık ettiğiniz evreleri kendi hayat hikâyenizle birlikte okuduk. Dönemler arasında karşılaştırmalar yapmak akıl açıcı oluyor. 1950'lerin sonunda Demokrat Parti'ye karşı liberal ve sol eğilimler taşıyan muhalefet ile 1960'ların sosyalist hareketi arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Dönemler arasındaki süreklilik ve kopuş noktalarını nasıl görüyorsunuz?

Bu soruyu yüksek sesle düşünerek yanıtlıyorum. 1946 çok önemli bir kırılma dönemidir. Çok partili rejime geçişin arifesinde Türkiye'de güçlü Marksist ve komünist unsurlar taşıyan, ama daha çok İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet sempatisizliğinin beslediği bir sol akım oluşmuştu. Bu fikir ve yazın âleminde Tan gazetesi, Sabahattin Ali gibi yazarlar vardır, Aziz Nesin sonra aralarına katılıyor. Üniversite dünyasında Behice Boran, Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav'ın temsil ettiği sol gruplaşmalar vardır. Bir de örgütlenme düzeyinde benim iki amcamın da üyesi olduğu ve Mihri Belli'nin başını çektiği, TKP'nin yan kuruluşu olan İleri Gençlik Derneği vardır. Bunlar Türkiye'nin fikir dünyasının belirleyici etkenleriydi.

İkinci Dünya Savaşı'nın iki müttefikinin taraftarları vardı. Mesela Amerikancı olan Ahmet Emin Yalman'ın Vatan gazetesi bir yanda, Sovyet sempatisiz Tan gazetesi diğer yanda... Örgütlenme düzeyinde tabii legal komünist ve sosyalist partiler yok ama alttan alta çalışıyorlar. Sendika yasağı kalktıktan sonra komünist işçilerin de katılımıyla İstanbul İşçi Sendikaları Birliği kuruluyor.

Korkut Boratav kimdir?

Türkiye'nin önde gelen halk bilimcisi Pertev Naili Boratav'ın oğlu olan Korkut Boratav, 1959 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. İktisat alanına meyleterek Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde asistan olur, yurtsever ve kamucu sosyal bilimciler yetiştiren fakülte kadrosuna katılır. Üniversiteden solun tasfiye dalgalarına 1949-50'de babasının, 1983'te kendisinin, 2017-2018'de yetiştirdiği öğrencilerin muhatap olmasıyla tanıklık eder. Özellikle Türkiye'de iktisadi krizin ve IMF politikalarının çözülmesi, alternatiflerin üretilmesi konusunda Türk Sosyal Bilimler Derneği, Bağımsız Sosyal Bilimciler gibi yapıların kolektif çalışmalarına ve çok sayıda dergiye, makaleleriyle katkıda bulunur. *Aydınlık Bir Adam* (Hakan Gündüz-İbrahim Ekinci, İmge Yayınevi, 2010) adlı nehir söyleşide Türkiye'nin siyasi ve toplumsal tarihini, kendi hayatı ve çalışmaları eşliğinde anlatıyor. Boratav, *soL Haber Portalı*'nda haftalık olarak köşe yazarlığını sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *Türkiye'de Devletçilik* (1962), *Gelir Dağılımı: Kapitalist Sistemde, Sosyalist Sistemde, Türkiye'de* (1969), *Sosyalist Planlamada Gelişmeler* (1974), *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm* (1980), *Türkiye İktisat Tarihi* (1988), *1980'li Yıllarda Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm* (1991), *İstanbul ve Ankara'dan Sınıf Profilleri* (1995), *Dünyadan Türkiye'ye, İktisattan Siyasete* (2017).

'Tütüncüler' derdi bizim eski tüfekler, yani tütün işçileri.

Tütüncüler mi başı çekiyorlar?

Bir kısmı herhalde Rumelili, TKP'nin kadroları içinde tütüncüler ve kundura işçileri kulaktan duyma aklımda kalanlar. Şunu demeye getiriyorum; 46'daki çok partili rejime geçişin normal gelişimi içinde bu örgütlenme siyasete de taşınacak. Fakat o kritik aşamada CHP solu tasfiye etmeye ve anti-komünizmi devlet politikası haline getirmeye karar verdi. İlk basamak, 1946 Recep Peker hükümetidir. Cumhuriyetçi kanadın en parlak temsilcilerinden biri olan ve sekiz yıl Maarif Vekili olan Hasan Ali Yücel görevden alındı. Tipik bir olaydır, Hasan Ali Yücel komünistleri himayeyle suçlandığı için Nihal Atsız'la mahkemeliktir. Onun yerine anti-komünist özelliğiyle, benim babamın hayatını olumsuz etkilemiş olan Reşat Şemsettin Sirer Maarif Vekili olmuştur. Bu yüz seksen derecelik bir dönüştür.

1946'daki bu anti-demokratik hamle Türkiye'yi 50'nin sonunda kadar taşıdı. Cumhuriyet tarihinin (ben devrimci diyeyim) iki atılımı, Köy Enstitüleri ve devamında Çiftçi Topraklandırma Kanunu CHP tarafından öldürüldü. Kemalizmin devrimci ve aydınlanmacı ivmesi kurudu. Mesele bu. Türkiye tarihinin dramatik simgesi İsmet Paşa'dır. Son iki devrimci atılımı önce sahiplenilen sonra ihanet eden aktör odur. Bunu tarihçilerin açıklaması güç; bir edebiyatçının romanlaştırması, senaryolaştırması lazım.

Belki sizin de sosyalist olma hikâyenizde bu dönemin atmosferi etkili olmuştur...

Tabii, benim aileden gelen bir sosyalist eğilimim vardı. Kendi marifetim değil, edinilmiş, ideolojik biçimlenme. Recep Peker'in İşçileri Bakanı Şükrü Sökmensüer, açıkça çok ağır bir anti-komünist söylemi politika düzlemine getirdi. Kanun ağırlaştırıldı, 167'ler olarak bilinen TKP tutuklamalarıyla örgütlenme susturuldu.

On beş yıl çorak ve karanlık bir ortamdır. Ben bunu bir kere küçük yaşta aile ortamında gözlemledim. Sekiz-on yaşındayken Mülkiye mezunu ve kaymakam emeklisi dedem beni, neden bilmiyorum, Fatih'ten Harbiye askeri cezaevine amcamları görmeye götürdü. Fatih-Harbiye... 'İki amcandan utanma, onlar benim de yavrumdur' mu demek mi? Bilmiyorum. Benim anılarımda da vardır, kaymakam karısı Sıdika hanıma bir jandarma yüzbaşı 'Hanım hanım, sen de durmuş durmuş komünist doğurmuşsun' demiş, o da 'Hayır ben üç tane aslan yavrusu doğurdum!' diye yanıt vermiş. Bu Osmanlı bürokrasisinde uzantıları olan bir ailenin kaderini simgeliyor. Bu kader 1950'li yıllara taşıdı. Ailenin üçüncü solcusu olan babam hapse girmedi ama üniversiteden atıldı.

Anılarınızda bu ortamı genç yaşta deneyimlediğinizi de anlatıyorsunuz.

Şimdi ben bunları ailemden biliyorum ama aynı zamanda 1950'li yılların o kıraç ortamını ben de yaşadım. Lisede el yordamıyla Orhan Veli'yi okuyanlar, sevenler solcu

grubu oluşturur. Nazım Hikmet şiiri elden ele dolaşır. Ve şunu söyleyeyim, elde ele dolaşırken şiiri kolektif olarak değiştiririz. Halk şiirleri gibi... Örneğin Nazım'ın şu dizeleri:

Kalbimin yarısı doktor buradaysa yarısı Çin'dedir,

Sarı Nehre akan ordunun içindedir

Sonra her şafak vakti doktor

Her şafak vakti kalbim Yunanistan'da kurşuna dizilmektedir.

Bakın Mehmet Fuat'ın Nazım şiirleri derlemesinde 'her sabah kurşuna diziliyor' diye geçiyor. Hayır! Bizim anonim metin 'her şafak vakti kurşuna dizilmektedir' diye düzelmiş. Nazım'ın önemseydiği ses uyumuna daha uygun. Kolektif bir düzeltme... İşte buyur! Yani halk şairi Nazım oluyor. Buna benzer başka örnekler de var.

1950'li üniversite yıllarında, bir sınıf arkadaşım iktisat dersinde 'Hocam Sovyetler bu kadar planlı kalkınıyor, söylediklerimiz acaba doğru mu?' diye hocaya sordu. Ağabeyi TKP işlerine karışmış olan Erol Kartal'dı. İktisat dersinin hocası bin kişilik sınıfta buna cevaben, 'Buyurun beyefendi oturunuz, mademki böyle düşünüyorsunuz sizi bir uçakla Moskova'ya paraşütle atalım, kendi gözlerinizle görün' deyince sınıfta büyük bir alkış koptu! Ama bu alkışın simgelediği kolektif irade profesörü mü, bu soruyu soran genç Erol'u mu destekliyor belli değil. Türk toplumunun gırgır geçmesi diyelim.

Öte yandan bu bahsettiğiniz ortamda solun rengini çalabildiği dergiler çıkıyor. İktisatçı olmanıza itki veren bir hikâyesi de var.

Senin söylediğin bir-iki ışık var. Bu ışıklardan ikisine değineyim. Birisine ben de katkı yaptım, *Pazar Postası*. A. Korkut ve Mustafa Karataş diye iki müstear imzayla yazılarım var. İyi-kötü izlediğim sosyalist Batı yayınlarından yararlanarak, dünyayla ilgili katkılarda bulundum. Tevfik Çavdar, Süleyman Ege, Muzaffer Erdost ve İkinci Yeni şairleri vardı. Gazetenin patronu Cemil Sait Barlas, CHP'nin bir şekilde sosyalist olduğu rivayet edilen bir milletvekiliydi.

Öbürü de *Forum*. *Forum*, liberal muhalefettir aslında. Ama bir kültürel birikimin izlerini taşıyordu. Ta İttihat Terakki'nin, hatta Islahat ve Tanzimat hareketlerinin Batılılaşma dalgasının yansımaları burada devam ediyordu. Cumhuriyet bu yansımalara ivme kazandırdı ve izleri kalıyor. Dolayısıyla 1940'lı yılların sol birikiminin de *Forum*'a yansımaları vardır. Sonraki yıllarda fanatik sağa savrulan liberal Aydın Yalçın ile Keynes ve Marx üzerine bir iktisat polemiki yapan Sencer Divitçioğlu'nun Marx'ı savunan yazısından etkilendim. Ben o sırada üniversitede öğrenciyim, sosyal bilimlere geçme eğilimi, hatta tutkusu içindeyim. O sırada Paris'te doktora yapmakta olan Divitçioğlu'nun yazdıkları beni ik-

tisatçı yapan ana etken oldu. Demek ki o 40'lı yılların büyük sol dalgasının yansımaları ve uzantıları da var *Forum*'da.

Pazar Postası'nın hikâyesi daha karışık. 27 Mayıs gelince *Pazar Postası*'nı İstanbul'a taşıyıp (orada fikir hayatının daha zengin olduğu algılaması sonucunda sanıyorum) sosyalist çizgi izleyen, daha politik bir dergiye dönüştürme girişimi vardı. Bu girişimin gazeteciliğini Turhan Tükel üstlenmişti. İzleyemediğim sorunlar nedeniyle başarısız oldu.

Bu dergilerde kendilerini kültürel düzeyde ifade edenlerin bir bölümü 60'larda politik bir karakter kazandılar o halde...

Edebiyat tarihi açısından önemli bir hikâye vardır. 27 Mayıs arifesinde Ankara'da olan Oğuz Atay, bizim etkimize *Pazar Postası* ve onun sol uzantıları içinde olan Tefik Çavdar, Kenan Somer gibi sosyalist arkadaşlarımızın olduğu gruba girdi. Yedek subaylık yapıyordu, bizlerin etkisiyle sosyalizme yöneldi; giderek devrimci sosyalist oldu! Askerliği bitip İstanbul'a döndükten sonra 'eski tüfek' çevrelere karıştı. Küçük broşür yazdı, çoğaltıp dağıttı. Başlığı '*Ne Yapmalı*'. Ama devrimci siyaseti değil, devrimcilerin izlemesi gereken yaşam ilkelelerini tartışıyormuş. Ben okumadım, İstanbul'dakilerden duymuştum. *Pazar Postası*'nın İstanbul çalışmalarına tam gaz yüklendi, o girişimdeki hayal kırıklıkları *Tutunamayanlar* romanına yansır. Sonradan sosyalizmden uzaklaşan Oğuz Atay gibi insanlar, herhalde 1950'lerin ortamından etkilenerek, *Forum*, *Pazar Postası* okuyarak, çevreleriyle tanışarak sol tarafa kayıyorlar.

1950'li yıllarda liberalleşmiş CHP de var... Türkiye'ye anti-komünizmi getiren parti ve lideri İsmet Paşa, Demokrat Parti'nin baskıcı yönetimine karşı çıktı. 'İlk Hedefler Beyannamesi'ni yayınladı. 27 Mayıs sonrasının siyasi programına katkı yapmış oldu.

Yani bu dönemin etkisiyle bir yandan devrimci sosyalist çizgiye hızla kayan genç aydınlar, diğer yandan liberalleşen bir CHP var.

Gördüğüm şu; Türk toplumunun birikimi kolay kolay yok olmuyor. Kültürel birikimler kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Elbette körelme riski var. 27 Mayıs'a kadar on beş yıllık bir dönemden bahsediyoruz. Onun izleri de önemli. Anti-komünizm aslında faşizm demektir. Demek ki sol, sosyalist, Sovyetler Birliği'ne ilişkin her şey on beş yıl yasaklanmış ama geçmiş birikimleri yok etmeye yetmemiş. Ama bu baskı ortamını bir on yıl daha sürdürseler geri dönüşü imkânsız olur muydu? Acaba yirmi yıl yeter miydi? Benzer bir tehlike bugün de var. Türkiye toplumu geçmişin tarihsel birikiminin devrimci ve sol filizlenmeleri kuruyup gittikten sonra bütün umudunu dıştan pompalanan modernleşmenin ne idiği belirsiz kültürel cereyanlarına mı bağlayacak?

Benzer bir soruyu farklı bir dönem için soracağım. Anı kitabınızda 1989 bahar eylemleriyle emekçilerin Özal

yıllarında kaybettiklerini geri aldığı yönünde önemli bir tespitte bulunuyorsunuz. 1970'lerin işçi hareketi ile 1980'lerin sonundaki işçi eylemleri arasında bir bağ kurulabilir mi?

1980-88 yılları arasındaki dönemi önce 12 Eylül, ardından hem anayasada hem iş yasasında yani işçi sınıfı ile işverenler arasındaki ilişkiyi düzenleyen mevzuatta değişiklikler belirledi. Bu dönem boyunca siyasi ortamı hegemonik bir şekilde denetleyen Özal'ın barutu 88'de tükendi. İki tane referandumu kaybetti Özal. Birincisi 87'de siyasi yasakların devamı için yapılan referandumdu, kıl farkıyla kaybetti. Böylece CHP ve Adalet Partisi siyasete dönebildi. İkincisi referandum yerel seçimlerle genel seçimleri birleştirme teşebbüsüydü, onu da kaybetti. Özal partisinin seçmen desteğinin eridiğini hissediyordu, büyük ihtimalle yerel seçimleri erteleyecekti ya da genel seçimleri erkene alacaktı. 1989 yerel seçimlerinde SHP birinci parti oldu.

Bu kritik dönemde mesele şu: SHP'nin birinci parti olması, 1970'li yılların siyasi ortamının canlanma beklentisini bizde ve herkeste yarattı. Ama önemli bir fark var. 1970'li yıllarda, 73'te ve 77'de parlamenter siyasette birinci parti olan CHP'ye paralel olarak sosyalist devrimci akımlar da halk sınıfları arasında, parlamento dışında örgütleniyor. Dolayısıyla 79-80'e gelindiğinde Türkiye toplumu sola iki kanaldan savruluyor. Birincisi, parlamenter seçmen tabanı sola kayıyor. Demirel'in kendi arka bahçesi saydığı kitle 12 Mart sonrasında CHP'ye kayıyor. Emekçi seçmenler saflarında CHP birinci parti oluyor. Zaten Demirel'in hazmedemediği odur. 'Benim müşterimi nasıl alır?' diye Milli Cephe'leri oluşturuyor. Ama diğer yandan sendikalarda, işyerlerinde, tarlalarda, köylerde ve varoşlarda kök salmış bir devrimci hareket var. 12 Mart bunu yok edememişti. O sırada geleneksel TKP'nin de işçi sendikalarında güçlü nüfuzu var, hatta DİSK'e hâkim.

Bu güç 1989'da kalmamıştı. Peki, 'Toprak işleyen su kullananın diyen' Ecevit'ten farklı olarak 1980'lerin sonunda nasıl bir program tartışması vardı?

1989'da SHP birinci parti olduğunda, sosyalistler ve sosyal demokratlar SHP'ye program değil ama alternatif çözümler öneren bir dizi çalışma yapılmaktaydı. Erdal İnönü'nün partisine Friedrich Ebert Vakfı'nın desteğiyle TÜSES Vakfı tarafından bir dizi alternatif ekonomik ve sosyal politika içeren çalışmalar sunuldu, bunların bir bölümü yayımlandı. Benim de katkım var. Şunun peşindeydik: Egemen sınıfların bünyesinde Özal'ın getirdiği neoliberal politikalarla rahatsız olan unsurlardan da yararlanarak SHP halk muhalefetine kayabilir mi? Yani işçi sınıfı ile neoliberal politikalarla rahatsız olan sanayi sektörünün ittifakı beklentisi vardı. Bazı sanayiciler Özal'a 'kleptokrasi' suçlaması yapıyorlar. AKP döneminde çok abartılı boyutlara ulaşmış olan yarenler kayırmasının ilk türleri Özal yönetimindedir. Finansal uzantısı, bankaları olmayan ve içe dönük sanayi çevreleri yüksek faizden tedirgin oluyorlar. Açıkça faiz yükü yüzünden ücretleri bastırdıklarını belirtenler var. Bu-

nun iktisadi dökümünü yaptım.

Nasıl bir çözüm önerdiniz?

Şu söylemi tutturmaya kalktık: Neoliberalizmi reddet, geleneksel plancı, müdahaleci, devletçi politikalara dön! Erdal İnönü tereddüttüeydi. Liberal sol kanattan Seyfettin Gürsel, galiba Asaf Savaş Akat vardı, daha sosyalist eğilimden ben, Oğuz Oyan vardık. Kritik bir nokta. 89'un SHP'si, 77'nin CHP'sine benzeyen birinci parti olmuş. ANAP'ın etkisi aşağılara inmiş, kentli işçi sınıfı desteği buraya kayıyor. Benim 92 ve 93'te kent varoşları ile köylerde yapılan alan araştırmalarını da kullandığım kitabım var: İstanbul'dan ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri. 1995'te yayımlandı. Araştırma sonuçları şunları gösterdi: İstanbul varoşlarında ve köylerde halk genellikle neoliberal politikalara karşıdır. Genel ifadelerle değil, somut politika öğelerine ilişkin seçenekler sorulduğunda sol eğilimler ağır basıyor. Ama temsil edilen halk sınıfları saflarında siyasi tercihler bir dönüm noktasında; ya İslamcı ya solcu. Solcu derken o zamanki büyük bloku kast ediyorum. SHP, CHP ya da DSP ve tüm diğer sol partiler... Kısacası, bu tespiti göre 1992 dönemecinde, Türkiye emekçileri içinde 77'yi canlandırma özlemi güçlü bir yer tutuyor.

Ama 77'deki gibi bir sol canlanma olmadı, bunu biliyoruz. Aksine, devamında İslamcı bir yönelim geldi. Neden?

İki sebep var. Birinci temel sebep: SHP'nin solunun yok olması. Eski CHP'nin solu CHP üzerinde daimî baskı yapıyordu ve aslında *de facto* bir ittifaktı. Ecevit sızmalara karşı çok titizdi, 'bizim dışımızda solu istemem' diyordu. Ama Ecevit hiçbir zaman 'Siz anti-komünist misiniz?' diye bir soru sorduklarında 'Evet' diye cevap vermedi. O solun yokluğu çok belirleyici oldu. Erdal İnönü'nün siyasi refleksleri, İsmet Paşa gibidir. Yani her şeye ve sola açık ama ilkeler düzleminde kendini bağlamamış. SHP, 1989 işçi sınıfı hareketinin dalgasına ve paralel bir muhalefete bir süre katıldığı için birinci parti oldu. Fakat o muhalefeti söylem düzleminde Türkiye toplumuna taşımadı. Erdal İnönü, Ecevit gibi siyasi sınıf muhalefeti yapmaktan kaçındı.

Buna iki unsuru daha ekleyebiliriz. Partisinin iç bölünmeleri, yani Deniz Baykal'ın katkıları belirleyicidir. Bir de 1991 seçimlerinde Kürt partilerini listesine alması aleyhine işlemiş olabilir veya olmayabilir. O günün ortamında kurduğu ittifak, milliyetçi refleksleri kullanan merkez sağ partilerin saldırılarıyla aleyhine çalışmış olabilir.

Ama ben birinci etkeni daha belirleyici buluyorum. Bu bakımdan dahi, kendi solunda güçlü, örgütlü sosyalist akımlar olsaydı bu sağa savulmaya karşı bir fren etkisi de yapacaktı.

Sol ile Ecevit arasında de facto bir ittifak vardı diyorsunuz. Sanayiciler ile sanayi işçileri arasında da benzer bir ittifak mı öngörülmüştü?

1989 sonrası için o ittifakı yazıya döken kişilerden biri benim. Bunun ipuçlarını buldum. Kitaplarımda bulunur. Özellikle neoliberal dönem dediğim Özal dönemini inceleyen *1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*'de, İngilizce, "Inter-class and Intra-class Relations of Distribution" başlıklı makalede bu tespitler ve bağlantılı sınıf çözümlemeleri yer alır.

Türk Sosyal Bilimler Derneği olarak Kanadalılarla bir proje yapmıştık. Orada, Özal'ın neoliberal aşırılıklarına karşı sanayici tepkilerini tespit ettik. Kleptokrasi suçlaması. Özal'ın kendisini Mülkiye bürokrasisinden sıyrıp, finans çevresinden insanları kamu yönetimine, ekonomi yönetimine alması, şirket patronlarıyla içli dışlı olması, yurtiçi ve yurtdışı gezilerde uçak seyahatlerini birlikte yapması gibi uygulamaların dışlanan iş adamlarının tepkileriyle bağlantılı. Ege Bölgesi Sanayi Odası, yüksek faizlerin dışladığı, bankası olmayan burjuvazinin tepkilerini temsil etmiştir.

Öte yandan bu teşhisin siyasete yansıma beklentisi yanlış çıktı, sonuç vermedi. O tarihlerde SHP'yi neoliberalizme karşı mücadelenin öncülüğüne, bir anlamda Ecevit türü sola çekmenin bir fikri zemini olarak düşünebilir. 'Ben sermayenin de üretken, faizci ve parazit olmayan kesimleriyle birlikteyim' diyebilecek bir söylemin altyapısını oluşturma çabası... Bu bir özeleştirici değildir, o tarihlerde o çizgiyi sürdürmenin doğru olduğunu bugün de savunurum. Parlamenter sistemin, halk muhalefeti siyaseti İslam'a teslim etmesi önlenemez miydi? Ama tutmadı.

Özel nedenlerle mi tutmadı? Nesnel nedenleri de var mıydı?

Tutmamasının nedeni açık seçik ortadadır. Türkiye burjuvazisinin devlet sırtından parazit olma özelliği ağır basar. Kaypaklık, en küçüğü bile fırsat bulsa finans kapitalden nemalanma tutkusuna içindedir. Bir tespit yapayım: Bundan sanırım iki yıl önce İstanbul Sanayi Odası Başkanı bir yakınmada bulundu. 'İstanbul sanayisi yok olmaktadır, çünkü sanayici fabrika yaptığı araziden üretimi çekip rant peşinde koşuyor' dedi. Fakat devamında 'Bunu çözmenin tek yolu kent mülkiyetini toplumsallaştırmaktır, kamulaştırmaktır' demedi. İktidara 'Sanayiciye parasız arsa ver, tahsis et' demeye getirdi. Bu şu anlama geliyor; en üretken sanayici kesimi bile kendini rantıye konumuna dönüştürmenin fırsatını arıyor. Türkiye'de sanayici de kapkaççıdır. Özgüçlerine güvenen sanayici kimliği ile devletten nemalanan kapkaççı kimliği arasında gelgit yaşayan, rantıye pozisyonuna geçmenin fırsatını arayan kaypaklık içindedir. Dolayısıyla benim o önerimin tutmaması mukadderdir.

Buna rağmen, çabalarınız sonuç verseydi ne olabilirdi?

1970'lerin son yıllarında Ecevit Türk-İş'le, Halil Tunç'la bir ittifak kurmuştu. Bizim sosyalist işçi hareketi bu ittifaktan uzak durdu. Türk-İş 'Biz ücret taleplerinde daha ılımlı olabiliriz, buna mukabil iktidarı da dolaylı olarak

destekleyebiliriz' gibi bir sosyal uzlaşma peşindeydi. DİSK ise 'Burjuvazi zayıflamışken ne alabilirsem kazanç' çizgisini sürdürdü. Sınıf pozisyonu açısından haklıdır. Ama siyaset düzleminde CHP ile pazarlık yapacak pozisyonda değildi.

1990 sonrasına ilişkin bir unsur ekleyeceğim. Çok kritik bir ara aşama da 1993'teki Madımak olayıdır. Önemi şuradadır; olay sonrasında orta sağ partiler yani Süleyman Demirel, Doğru Yol Partisi ve muhalefetteki ANAP ortaklaşa Madımak'ı yaratan şeriatçı grubu koruma önceliğini vurguladılar. SHP-DYP koalisyonunda Erdal İnönü Başbakan Yardımcısıdır. İki merkez-sağ partisinin liderleri, Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı, Tansu Çiller Başbakan ve dışarıdan ana muhalefet partisi lideri Mesut Yılmaz, İslamcı şiddetin açık sinyali olan Madımak linç eylemine karşı 'Halka zarar verilmemesine öncelik verdik' söylemi içinde tavır gösterdiler. Yani linç edilen aydınların değil, linç edici güruhu 'halk' olarak nitelendirdiler; İslamcı saldırganlığı meşrulaştırdılar. Sonraki dönemde, İslamcı bir programın iktidar meşruiyetine de kapı aralandı.

Türkiye kapitalizmini radikal politikalara zorlamaya burjuvazi engel oluyor. İsmet İnönü'nün çeşitli radikal atılımlara imza atan ve onlara ihanet eden ana aktör olduğunu söylemişsiniz. Türkiye tarihinde en radikal politikaların izlendiği dönemler hangileriydi sizce?

Cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal'in benzeri yoktu. En devrimci olduğundan hiç şüphem yok. Bütün Ortaçağ kurumlarıyla Osmanlı'ya karşıydı. Hep söyleyim, 1923 Şubatı'nda İzmir İktisat Kongresi'nin açış konuşması üç yüce Osmanlı sultanına (Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman'a) ağır eleştirilerle başlar. 1930'da Büyük Buhran sonrasında el yordamıyla doğru politikaları bulur ve bulurken Türkiye düşünce hayatının zenginliğinin iki örneği ortaya çıkar. Biri, 1933 Birinci Sanayi Planı'nın giriş veya sunuş metnidir. Orada, büyük ihtimalle Kadrocuların katkısıyla sağlıklı bir emperyalizm analizi var. Dünya sisteminin iki büyük bloka ayrıştığı tespit ediliyor, Türkiye'nin ait olduğu blok tanımlanıyor. Buna merkez-çevre diyebiliriz, ama o sanayici-tarımcı diye ayırıyor.

İkincisi, Büyük Buhran'ın bir fırsat yarattığı tespiti var. 'Sanayici ülkeler kendi aralarında bölündükleri için bizimle uğraşmaktan uzak ve aciz kalıyorlar, bu fırsatı kullanalım ve sanayileşelim' çağrısı var. Üçüncüsü, 'Bunları hızla yapmak lazım çünkü bu fırsat kaçacaktır' deniyor. 'Emperyalistler aralarındaki ihtilafı unuttukları anda yeniden eski hegemonyayı hayata geçireceklerdir.' Bundan daha mükemmel analiz olur mu? Bu bağımlılık ve anti-emperyalizm kuramlarının bileşkesidir. Büyük ihtimalle şunu gösteriyor bize: Türk düşünce hayatına bu yorum Kadrocular ayağıyla Marksizmden beslenerek getiriliyor. Bunu okuyanlar görür ki ileri sürdükleri analiz, 25 yıl sonra ortaya çıkacak Latin Amerika bağımlılık metinlerini aşağı yukarı öngörmektedir.

Bir örnek daha vereyim. İsmet Paşa Başvekil imzasıyla *Kadro*'da bir yazı yazıyor, 'Firkamızın Devletçilik Vasıfı'. Bu yazı da özgün bir iktisat politikası düşüncesi içerir.

Ayrıca 1946'da da Köy Enstitüleri ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun bir atılım olduğunu söylemişsiniz.

Evet, 1946 önemli bir dönümdür, bunu tartıştık. 46'daki kopukluk olmasa, Türkiye Batı Avrupa'nın siyasi yelpazesine kavuşmak üzereydi. Faşistler, Alman hayranları, savaş sonrasında Amerikancı oldular ve siyaseti etkilediler. İsmet Paşa bunların ırkçı-Turanlı bir grubunu 1944'te içeri atmıştı. Hatta amcamlarla kısa bir süre hücre komşusu oldular. Üçüncü dönüm noktası 1980'dir. 80'de de aynı noktaya geliyor Türkiye. Sağlıklı bir yelpaze var. Sosyalist sol var, birleşik değil dağınık, fakat kolektif gücü var. Halk sınıflarıyla bağlantı kurmayı becermiş bir CHP var. Avrupa usulü ama kaynakları farklı, bu çok önemli; sosyal demokrat kaynaktan gelmiyor, Cumhuriyetçi Kemalist kaynaktan geliyor... Sosyalist sol, ılımlı sol, sosyal demokrat, halkçı sol. İşte bu siyasi yelpaze, profil niçin yaşamadı? Çünkü burjuvazi istemedi, 12 Eylül'ü davet etti. Burjuvazinin direnmesi çok önemli.

Burjuvazi siyasetin genel olarak sola kayışına sınıfsal güdülerle direndi. Peki, burjuvazinin tercihlerine göre bugünü belirleyen siyaset profili nasıl şekillendi?

Son dönemec 2001'dir. Dünya parlamento ve demokrasi tarihinde tek bir seçimin tüm parlamentoyu tasfiye ettiği bir benzeri vaka yoktur. 2002 Kasım seçimleri, iktidar koalisyonunun üç partisini, yani DSP, MHP, ANAP ve bunlarla geçmiş yıllarda çeşitli biçimlerde kader birliği yapan DYP'yi toptan parlamento dışına attı. Niye? 2001 krizinin ağır toplumsal maliyetinin halk sınıfları tarafından nefretle reddedilmesi nedeniyle. O tarihlerde bir ODTÜ toplantısında bunu adeta öngörmüştüm. 'Halk bunları nefretle cezalandıracak' demiştim ve gerçekleşti.

Ne oldu? Dıştan iki parti iktidara aday oldu. Hangisi halk muhalefeti devralsa büyük ihtimalle birinci parti olacaktı. Deniz Baykal'ın CHP'si, Kemal Derviş'i partisine aldı, üstelik seçim programını birlikte oluşturmayı kararlaştırdı, sorumlu muhalefet yapacağını ilan etti. Böylece alttan alta halk muhalefeti anti-IMF söylemini tabanda sürdüren AKP'ye iktidarı armağan etti. Bu seçimde tek başına sadece IMF muhalefeti yapan Genç Parti yüzde 7 civarında oy aldı. Bu da bir başka dönüm noktasıdır. Bu işte AKP'ye 17 yıllık tek parti iktidarını armağan etti.

Alternatif, radikal politikaları konuşuyorken... Türkiye tarihinde sanayi planlaması, kalkınma planlaması dediğimiz dönemler var. Ancak kamulaştırma için benzer bir şey söyleyemiyoruz. Planlama ile kamulaştırmanın birlikte tartışılmamasının, ele alınmamasının nedenleri ne olabilir?

1960'ların Plancılarının etkisi önemlidir. Örneğin Atilla

Karaosmanoğlu'nun sola sempatisi vardır ama planlamaya sosyalizm perspektifiyle bakmıyor. Mevcut kamu mülkiyetini korumak... Bu kadarını görmüşler, genişletme gereği hissedilmemiş. Çünkü planlama o dönemki uygulamasıyla özel sektörü denetleyen araçlara da sahip. Teşvikler sektörler veriliyor, fakat kamu yönetiminde sektörler içinde şirketlere avantaj sağlamayacak güvence mekanizmaları var. Diyelim ki sektör önceliği varsa, ithal indirimleri yapılır, dönemin özelliği budur. Teşvikler rant yaratır, rant da sektöre intikal eder şahsa değil. Onun için sektöre intikal edecek koşulları belirlemek Mülkiyeli ekonomi bürokrasisinin görevidir. Bu bürokrasi o dönemde canavar gibidir...

Bir açık oturumda Abdüllatif Şener'le aynı paneldeydim, yanımda oturuyordu. Adalet yürüyüşünden sonra CHP bir Adalet Kurultayı yapmıştı Çanakkale'de. Şener, eski Mülkiye mezunudur ve bir tarihte 'Her Mülkiyeli biraz komünisttir' demişti. Ben de buna referans vererek dedim ki 'Her Mülkiyeli biraz komünisttir, fakat sonra hayata atılınca aynı Mülkiyeliler bürokrasiye girerler, komünistliklerini tam unutmazlar, unutmadıkları için burjuvaziye karşı devleti korumayı üstlenirler.' Böylece yarı-komünist kimliklerini, burjuva devletini kapkaççı burjuvalara karşı koruyarak sürdürürler. O yüzden o dönemki planlamanın sosyalist öğeleri içermemesi kendi bünyesinde tutarlıdır. Son tahlilde 'ortanın solu' İsmet Paşa CHP'sinin gidebileceği sınırı temsil eder. Onun solunda da bizim takım, 'Bu planlama yetmez, daha ileri daha ileri!' bayrağını sallarlar. 1970 sonrasında 'demokratik sol' Ecevit bu bayraktan tedirgindir, ama bizimkilerin değerini dolaylı olarak bilir.

Hem sosyalizmin ürettiği teknik araçlardan faydalanacaklar hem siyasi olarak sosyalizme sınır çekecekler.

O zaman Devlet Planlama Teşkilatı sosyalizmin etkisi altında. Zaten sızıyorlar, bütün uzman kadrosu sosyalist, şu veya bu renkte. Ama siyasete taşındığı andan itibaren dengeler gözetilir. Bütün mesele bu.

1989 civarında benim ortaya attığım görüş, o planlama ortamından hoşnut olan sermaye sınıfının, bir yerde neoliberal dediğimiz sermayenin uluslararası tahakkümüne karşı direnebilecek bir aktör olabileceği varsayımına dayanıyor. Tutmadı o varsayım. Doğru bir teşhis koyamamışız. Burjuvazinin evrensel özellikleri nedeniyle yahut da bu dönem kapandığı için. Yani burjuvazinin devrimci karakterinin kaybolduğu bir tarihsel evrede onun dünyanın çevre coğrafyalarında dinamik ve dönüştürücü bir aktör rolü oynayabilecek niteliğinin kaybolduğu tarihsel olarak doğrulandı. Zaten bunu bizim sosyalist yazının bazı kanatları 1970'li yıllarda bile bağıra bağıra vurguluyorlardı. O dönem Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin milli demokratik devrim denilen çizgiye daha yakın, kapitalist olmayan dönüşüm, sosyalizme devletçi geçişler türü tezleri vardır. Nasır'dan Sukarno'ya, Nehru'ya uzanan Üçüncü Dünyacı deneylerin sosyalizme geçişin bir kestirme ya da ara yolu olabile-

ceği beklentisi doktrinde işleniyordu. Bu doktrine karşı bazı devrimci akımlar o tarihlerden itibaren 'Bu burjuvazi adam olmaz, bunlarla ittifak yapılmaz, komprador ve bağımlı niteliği damarlarına yerleşmiştir' gibi teşhisler yapıyorlardı. Şunu söyleyeyim; güneşin altında tartışılmamış hiçbir şey yoktur. Bütün bunlar tartışılmıştır.

Bu aydınlatıcı söyleşi için çok teşekkür ediyoruz.

PROF. DR. KORKUT BORATAV: ANALYSIS OF IMPERIALISM WAS BROUGHT TO THE INTELLECTUAL SPHERE OF TURKEY UNDER THE INFLUENCE OF MARXISM

Interview by Ali Somel | Translated by Etkin Bilen

We know Korkut Boratav the 'veteran' as a leading figure representing the progressive tradition in the Mülkiye [Ankara University Faculty of Political Science is historically called as Mülkiye]. Since he first started his academic career, he contributed to a wide range of studies from the class analysis of the Turkish society to the changes in the economic policies in the history of Turkey and discussions on planning in socialist countries. As a socialist intellectual who has sided with public interest and enlightenment oriented struggles against neoliberalism and religious bigotry for a quarter century, Boratav never withheld his contributions to the calls for organising an alternative for Turkey in line with scientific socialism. In this issue of our journal, we interviewed him about his personal memoirs on the crossroads of the history of Turkey, his personal initiatives on them and his retrospective evaluations.

*

We read about the historical periods you witnessed in Turkey along with your life story in the biographical interview entitled *Aydınlık Bir Adam*. Comparing historical periods is quite illuminating. What kind of a relation is there between the liberal and left wing opposition to the Democrat Party towards the end of 1950s and the socialist movements of 1960s? How would you evaluate the continuity and rupture between these periods?

I am thinking aloud while answering this question. 1946 is a very important period of rupture. On the eve of transition to the multi-party system, a left-wing movement flourished with strong Marxist and communist qualities but rather determined by the Soviet sympathy that arose during the Second World War. There was the *Tan* newspaper and authors like Sabahattin Ali later joined by Aziz Nesin were the main figures within this intellectual circle. In the academic circle, there were some left-wing groups represented by Behice Boran, Ni-yazi Berkes and Pertev Naili Boratav. There was also the İleri Gençlik Derneği [Progressive Youth Association], a subsidiary organisation of the TKP [The Communist Party of Turkey] pioneered by Mihri Belli, of which both my uncles were members. These were the main organs and figures defining the intellectual sphere of Turkey.

They were the followers of both alliances of the Second World War. For example, the pro-US figure Ahmet Emin Yalman's *Vatan* newspaper on the one hand, and the pro-Soviet *Tan* newspaper on the other... There were of

Who is Korkut Boratav?

Korkut Boratav, the son of Turkey's leading folklorist Pertev Naili Boratav, graduated from the faculty of law in Ankara University in 1959. He started to work as a research assistant in the field of economy in the Faculty of Political Sciences, becoming a member of the faculty staff raising social scientists advocating patriotism and popular interests. He witnessed waves of purge of left wing academics first with his father's purge in 1949-50, then with his own in 1983 and then with his students' in 2017-18. He contributed to collective studies of organisations such as the Turkish Social Sciences Association and Independent Social Scientists and wrote numerous articles to several journals especially on the economic crisis in Turkey, the IMF policies and its alternatives. In the biographical interview entitled *Aydınlık Bir Adam* (An Enlightened Man, written by Hakan Gündoğ and İbrahim Ekinci, İmge Publishing, 2010), Boratav talks about the political and social history of Turkey from the perspective of his life and works. Boratav still writes weekly columns in *soL News Portal*.

His main works: *Türkiye'de Devletçilik* (1962), *Ge-lir Dağılımı: Kapitalist Sistemde, Sosyalist Sistemde, Türkiye'de* (1969), *Sosyalist Planlamada Gelişmeler* (1974), *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm* (1980), *Türkiye İktisat Tarihi* (1988), *1980'li Yıllarda Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm* (1991), *İstanbul ve Ankara'dan Sınıf Profilleri* (1995), *Dünyadan Türkiye'ye, İktisattan Siyasete* (2017).

course no legal communist and socialist parties and yet they organised in secrecy. After the ban on trade unions was lifted, United İstanbul Workers' Unions was found with the participation of communist workers. The old hands used to call them the 'tobacco workers'.

Were the tobacco workers in the lead?

There were some tobacco workers within the cadre of the TKP, some of whom were most probably from Rumelia. There used to be talks about the tobacco workers and shoemakers, as far as I can remember as hearsay. I want to emphasize that this organisation was carried into the political sphere as a natural outcome of the transition to the multi-party regime in 1946. However, on that critical moment, CHP [Republican People's Party] decided to purge the leftists and establish anti-communism as a state policy. The first step was the government of Recep Peker in 1946. Hasan Ali Yücel, the brightest figure of the Republican wing who had served as the Minister of Education for eight years, was dismissed. As a typical instance, Hasan Ali Yücel ended up in court with Nihal Atsız [the prominent Turkish racist of that period] who accused him of safeguarding the communists. Reşat Şemsettin Sirer, who was known for his anti-communist stance and had influenced my father's life quite badly, replaced Hasan Ali Yücel as the Minister of Education. That changed the political course in the direct opposite.

This anti-democratic move in 1946 marked the atmosphere in Turkey until the end of the 1950s. Village Institutes and the Law on the Provision of Land for the Farmers, the two most important developments in the history of the Turkish Republic, which I call revolutionary developments, were brought to an end by CHP. The revolutionary and pro-enlightenment impetus of Kemalism was undermined. That was the main issue. İsmet Pasha is the dramatic figure in the history of Turkey. He was the one who first embraced and yet later betrayed these two revolutionary steps. It is hard for historians to explain this; it needs to be adapted to literature or screenplay by fiction writers.

This atmosphere of the period might have influenced you in becoming a socialist.

That is quite true because I was influenced by my family in my inclination towards socialist ideas. It is not my personal accomplishment; it is a matter of acquired, ideological formation. Şükrü Sökmensüer, the Minister of Interior of the Recep Peker government, turned a very harsh anti-communist discourse into a policy. The law became tougher; getting organised was hindered following the arrest of the TKP members known as the 167s.

This fifteen years-period was barren and dark. I witnessed it as a little boy in my family circle. My grandfather, who was a graduate of Mülkiye and a retired district governor, took me from Fatih to visit my uncles in

Harbiye military prison, I don't know why. Did he mean 'don't be ashamed of your uncles, they are my sons as well'? I don't know. There, a gendarmerie captain says to lady Sıdika, the wife of the district governor, 'My lady, how many communist sons have you raised, shame on you!' and she replies 'No, I raised three lion-hearted boys.' This defines the fate of a family who had roots in the Ottoman bureaucracy. This fate carried the family to the 1950s. My father, who was the third leftist of the family, was not put in jail but dismissed from his position at the university.

In your memoirs, you mention having experienced this atmosphere in your youth.

Well, I know these instances as far as my family told me. However, I also personally experienced the barren atmosphere of 1950s. Those who read and loved Orhan Veli's poems in the high school comprised the leftist group. The poems of Nâzım Hikmet used to be passed from hand to hand. And we used to change the lines of his poems collectively. Just like folk poetry. For instance, these lines of Nâzım:

If a half of my heart is here, the other half is in China, doctor.

In the army flowing towards the Yellow river.

Then, every dawn, doctor, every dawn, my heart, in Greece,

Is being shot by a firing squad.

In Mehmet Fuat's collection of Nâzım's poems [Mehmet Fuat being the son of Nâzım Hikmet and acknowledged as misrepresenting the legacy of the communist poet], the lines read as 'every morning, my heart is shot by a firing squad'. No! In our anonymous version, it reads as 'every dawn, my heart is being shot by a firing squad' because it is more suitable for Nâzım's sound harmony. It's a collective edition. Here you are! It means, Nâzım becomes a folk poet. There are other examples like that.

In the 1950s when we were at the university, one of my classmates asked the economics professor 'It seems that the Soviets are achieving a planned development; all what we talk about the Soviets, are they really accurate?' His name was Erol Kartal, a student whose brother was involved with TKP. The professor said in response, in a lecture hall with a thousand students, 'Ok, sir, you may sit down. If that's your question, let's put you in an airplane and send you down to Moscow with a parachute so that you can see it for yourself.' There was a burst of applause in the class! But it was not clear whether the collective will of the class sided with the professor or our young friend Erol. We can consider it as the humour of Turkish society.

There were some journals where the leftists had

some influence. This is also related to your story of becoming an economist.

There were one or two illuminating examples of this sort. Let me talk about two of them. I contributed to one of them; *Pazar Postası*, a weekly journal. I wrote some columns there with the alias A. Korkut and Mustafa Karataş. I contributed by writing on world issues with the help of the socialist Western literature which I was following more or less back then. Tevfik Çavdar, Süleyman Ege, Muzaffer Erdost and poets from the “İkinci Yeni” poetry movement used to write in that weekly. The owner of it was Cemil Sait Barlas, a parliamentarian from CHP who was considered as a socialist in a sense.

The other journal was *Forum*. *Forum* was in fact the liberal opposition. And yet, it had the traces of a cultural legacy. The Westernisation wave of the İttihat Terakki [The Committee of Union and Progress, 1889-1918] and even *Islahat* [The Imperial Reform Edict, 1856] and *Tanzimat* [Administrative reorganization of the Ottoman Empire, 1839] movements were reflected in this journal. The Republic speeded up these reflections and that's why their traces were still seen. Therefore, the left wing legacy of the 1940s also had its reflections in *Forum*. I was influenced by the article of Sencer Divitçioğlu advocating Marx in his economic polemic on Keynes and Marx against Aydın Yalçın, who was a liberal at the time and would later become a fanatical right-wing figure. I was a university student in those days, wishing or even passionately wanting to continue my studies in social sciences. The arguments of Divitçioğlu, who was a PhD student in Paris back then, was the main factor that convinced me to become an economist. In a sense, it means that there were some reflections and outrunners of the great left-wing wave of the 40s in *Forum*.

The story of *Pazar Postası* was a little bit more complicated. Following the May 27 1960 coup, they had the plan of moving the headquarters of the journal to İstanbul, where I guess they thought the intellectual atmosphere was richer, and turning the journal into a more political one, following the socialist perspective. Turhan Tükel had assumed the journalism of this initiative. However, I lost track and due to various problems, it eventually failed.

Then, some of the figures who expressed themselves in a cultural sphere in these journals got politicised in the 60s.

There is an important anecdote in terms of our literary history. Just before the May 27 1960 coup, in Ankara. Oğuz Atay [the future author of the popular novel *Tutunamayanlar* (The Disconnected), 1972] was influenced by us and joined a group related to *Pazar Postası* and its left-wing circles where our socialist friends like Tevfik Çavdar and Kenan Somer were also present. He was serving as a reserve officer and he was oriented towards socialism under our influence and gradually became a revolutionary socialist! Returning to İstanbul

after his military service was over he got involved with the ‘old hand’ circles. He wrote a short brochure, copied and distributed it. It was entitled ‘What is to be done?’ However he intended to discuss not revolutionary politics but the life principles revolutionaries should follow. I did not read it, I just heard it from İstanbul. He got fully engaged in the activities of *Pazar Postası* in İstanbul. His disappointments in this initiative are reflected in his novel *Tutunamayanlar*. We can say that people like Oğuz Atay shifted towards left-wing politics in the atmosphere of the 1950's by reading *Forum* or *Pazar Postası* and meeting with its circles.

There was also the liberalised CHP of the 1950's... The party which introduced anti-communism in Turkey and its leader İsmet Pasha challenged the oppressive rule of the Democrat Party. They published the Declaration of Primary Goals. Thereby, they contributed to the political program of the post 27 May coup period.

So, there were young intellectuals getting quickly closer to the revolutionary socialist perspective on the one hand, and there was CHP, which was becoming liberal.

What I see is that the acquis of the Turkish society does not disappear easily. Cultural legacies are handed down from generation to generation. Of course there is the risk of dying down. We are talking about a fifteen year period till the May 27 coup. Its traces are also important. Anti-communism is in fact fascism. This shows that the fifteen year long ban on everything related to the left, socialism and the Soviet Union failed in wiping off the legacy of the past. Still, would it be irreversible if they had surmounted this political pressure for an extra ten years? Would twenty years be enough? There is a similar danger today, as well. Will the Turkish society lay all its hopes on some amorphous cultural waves of modernisation of foreign origin when the revolutionary and leftist germinations of the historical legacy of the past?

I will pose a similar question for a different period. In your biographical interview, you make a very important comment that as a result of the 1989 Spring Actions of public workers, the workers recovered some of their losses during the Özal period. Can we link the workers' movement in 1970s and workers' demonstrations at the end of 1980s?

The period of 1980-88 was determined first by the September 12 1980 coup and then by the changes made to the constitution and labour act, that is, the changes made on the legislation defining the relation of the working class and the employers. Özal, who had controlled the political arena with a full hegemony over this period, lost his power in 1988. He lost two referendums. One of them, which was about the continuation of political bans, was conducted in 1987 and he lost by a hair's breadth. Thereby the CHP and Adalet Party [Justice Party] could return to the political arena. The second ref-

erendum was an attempt to conduct general and local elections jointly, he lost it too. Özal saw that his party was losing its electoral support and he most probably intended to either postpone local elections or reschedule the general elections to an earlier date. However, the SHP [Social Democrat People's Party] ranked as the first party in 1989 local elections.

Let me point out the critical issue of this period: When SHP ranked as the first party, it gave hope to us and everybody else that the political atmosphere of the 1970s would revive. However, there was an important difference. During the 1970's, along with CHP which in the 1973 and 1977 elections ranked as the first party in the parliament, there were also socialist revolutionary movements organising among the popular classes outside the parliament. Therefore, the Turkish society got closer to the left by means of two veins during the period before 1979-80. First of all, the parliamentary voter base got closer to the left. After the March 12 1971 coup, the masses Demirel took for granted gradually shifted towards CHP. CHP became the first party for the toiling masses. That's what Demirel could not tolerate. He formed the National Front coalitions, thinking 'How can they steal my clients!' On the other hand, there was this revolutionary movement spread across unions, workplaces, farms, villages and slums. The March 12 1971 coup could not eradicate this movement. The historical TKP had also a powerful influence in the workers' unions, even dominant in DİSK [Confederation of the Revolutionary Workers' Union].

This power had already been smothered by 1989. What kind of a political program was being discussed at the end of 1980s, as different from the discourse of Ecevit saying 'land belongs to those who cultivate it and water belongs to those who use it'?

When SHP ranked as the first party in 1989, socialists and social democrats were working on a project for SHP offering alternative solutions rather than a program. The TÜSES Foundation presented a study, funded by Friedrich Ebert Foundation, offering a series of alternative economic and social policies to Erdal İnönü's party [İnönü was the leader of SHP]. Part of it was published. I also contributed to that study. We were following this idea: Could SHP become the voice of popular opposition by also making use of the sections within the dominant class who were concerned about the neoliberal policies of Özal? That is, there was an expectation of a possible alliance of the working class with the industrial sector disturbed by the neoliberal policies. Some industrialists accused Özal of 'kleptocracy'. Nepotism which has increased immensely during the AKP [Justice and Development Party] rule took root during the Özal rule. Those sections of industry who did not have financial partners, banks and who were oriented towards the home market were concerned about high interest rates. Some openly stated that they were lowering the wages because of high interest rates. I asserted this economic

data.

What kind of a solution did you propose?

We assumed this discourse: Refuse neoliberalism, return to conventional statist, interventionist policies and make use of state planning! Erdal İnönü had second thoughts. There were people from the liberal left such as Seyfettin Gürsel, probably Asaf Savaş Akat, and there were also people from a more socialist orientation, such as myself and Oğuz Oyan. As a critical development, the SHP became the first ranking party in 1989 like the CHP in 1977. ANAP [the Motherland Party of Özal] was losing its influence and the support of the urban working class tended towards SHP. I have a book including surveys conducted among urban slums and rural areas in 1992 and 1993: *İstanbul'dan ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri* [Class Profiles from İstanbul and Anatolia]. It was published in 1995. The results of the study indicated that the people living in the slums of İstanbul and villages are generally against neoliberal policies. When asked not about general politics but about more concrete alternative policies left-wing answers outweigh. However, the political choices of the popular classes were at a crossroads; either Islamist or leftist. By leftist I mean the great block back then. There was SHP, CHP or DSP [all three being Turkey's main social-democrat parties after 1980, the Democratic Leftist Party being led by Ecevit] and all other left-wing parties. That is to say, according to this comment, at the crossroads of 1992, the expectation of the Turkish workers to revive the 1977s was strong.

But we know that a leftist revival like that of the 1977s never proved to be true. An Islamist inclination followed, quite the contrary. Why?

There are two reasons. First of all, the leftist vein of SHP was eradicated. The movements on the left of old CHP had a permanent pressure on the CHP itself and it was a *de facto* alliance. Ecevit was especially careful about infiltration, saying 'I don't want any sort of left within the party except our line.' However, he never openly said 'Yes' when he was asked whether he was an anti-communist. The absence of this left was a determining factor. Erdal İnönü had the character of an İsmet Pasha in terms of his political reflexes. In other words, he was open for everything including left-wing policies and yet did not engage himself in terms of principals. SHP won the majority because it sided with the working class movement and a parallel opposition for a while in 1989. However, SHP never propagated that opposition to the people by its discourse. Erdal İnönü abstained from voicing a politically class-based opposition like Ecevit.

We can add two more things to this. The splits within the party, that is, the contributions of Deniz Baykal was a determining factor. In addition to this, allowing some Kurdish figures to run in 1991 elections from SHP lists might or might not have had a negative impact on SHP. Under those conditions, this alliance might have turned

against them with the attacks of the right wing parties that made use of nationalist reflexes.

However, I personally think that the first reason had a more determining role. If there had been an organised socialist movement in that sense, it would have also served as a brake against this tendency towards the right.

You say that there was a de facto alliance between the left and Ecevit. Was there an expectation of a similar alliance between the industrialists and the industry workers?

In 1989, I was one of those who identified that alliance in my writings. I found the clues indicating it. You may find it in my books. Especially in my article on the Özal period that I call the neoliberal period, titled “1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm” which was published in English with the title “Inter-class and Intra-class Relations of Distribution”, these evaluations and related class analysis are provided.

We conducted a research as the Turkish Social Sciences Association with the Canadians. There, we identified the reactions of industrialists against the neoliberal extremisms of Özal. The accusation towards Özal of ‘kleptocracy’ is related to the reactions of businessmen to Özal’s practices of stripping himself from the Mülkiye graduate bureaucracy and assigning people from finance circles to positions in the public administration and economic administration, developing informal relations with some company owners, and taking them along during flights in domestic and foreign trips, all from which these others were alienated. The Chamber of Industry of the Aegean Region represented the reaction of the parts of bourgeoisie that were excluded from the profits of high interest rates and had no banks of their own.

However, the expectation about the political reflection of this identification gave no result and proved to be inaccurate. It could be considered as an attempt to set the intellectual background for pushing the SHP to lead the struggle against neoliberalism, and in a way, to pull it to an Ecevit type of leftist position in those days. An attempt to lay the basis for a discourse saying ‘I also ally with the sections of the capitalists who are productive, who are not usurers and are not parasitic...’ This is not a self-criticism, I still assert that following that line was right back in those days. Could we have prevented the parliamentary system from handing over the popular opposition to political Islam? Well, it did not work.

Didn’t it work because of subjective reasons? Were there any objective reasons?

It is apparent why it did not work. Parasitism predominates character of the Turkish bourgeoisie. It is double-dealing; even the small ones are passionate about benefitting from the finance capital when they get a

chance. Let me make a comment: I think it was two years ago, the head of İstanbul Chamber of Commerce made a complaint. ‘İstanbul’s industry is dying because the industrialists give up production on the lands where they have their factories and start rent seeking’ he said. However, he did not go on to say, ‘The only way to solve this is to socialize, nationalize the urban property’. What he said implied to the government was ‘Grant us land, allocate free land for industrialists’. This means that even the most productive industrialists seek for an opportunity to become a rentier. In Turkey the industrialists are also snatchers. They fluctuate between their industrialist identity relying on self-power and their snatcher identity exploiting the state. They are so double-dealing that they seek for an opportunity to get the position within the rentier class. Therefore, it was inevitable that my suggestion would not work.

What would be the outcome of your attempts despite this inevitability?

Ecevit formed an alliance with Türk-İş [The Confederation of Turkish Trade Unions], its then president Halil Tunç in the late 1970s. Our socialist workers’ movement stayed away from this alliance. Türk-İş was looking for a social agreement like, ‘we can be more moderate in our demands of wage thus we can support the government indirectly’. On the other hand DİSK was following a line to ‘get the maximum result when there is a chance’. This was proper in terms of the class position. Yet it was not in position to bargain with CHP.

Let me add a factor about the post-1990 period. The Madımak (Sivas) Massacre in 1993 was also a very critical phase. It was important because the central right parties such as Süleyman Demirel’s Doğru Yol Partisi [True Path Party] and the ANAP [Motherland Party] in the opposition jointly underlined the priority of protecting the pro-shariah group that led to the Madımak Massacre. Erdal İnönü was the deputy prime minister of the SHP-DYP coalition. The leaders of the two central right parties, President Süleyman Demirel, Prime Minister Tansu Çiller and Mesut Yılmaz as the main opposition leader, all reacted to the Madımak lynch attempt which was the first open signal of Islamist violence with a discourse like ‘We’ve prioritised not to cause any harm on the people’. In other words, they described the lynching mob as the ‘people’ instead of the intellectuals who were being lynched. In the following period this opened the door for legitimising the power of the Islamic political program.

The bourgeoisie prevents the attempts to fore Turkish capitalism to apply radical policies. You said that İsmet İnönü was the main actor who both led and betrayed various radical breakthroughs. In which periods do you think the most radical policies were followed in the history of Turkey?

Mustafa Kemal was matchless in the first years of the Republic. I have no doubt that he was the most revolutionary figure. He challenged the Ottomans with all its medieval institutions. As I always say, his opening speech to the İzmir Economic Congress in February 1923 starts with a severe criticism towards the three glorious sultans (Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman).

Two examples of the richness of Turkish intellectual life emerged when they were trying to find the right policies after the Great Depression in 1930. First is the introduction or prologue to the First Industrial Plan of 1933. There is a fine analysis of imperialism in that text, probably with the contributions of the Kadro [Cadre] movement. It states that the world system is divided into two big blocks. It describes the block to which Turkey belongs. We can call it the centre-periphery but it defines it as industrial-agricultural.

Secondly, it states that the Great Depression has created an opportunity. They make a call, saying, 'The industrialized countries are far from and incapable of dealing with us since they are divided among themselves; let's use this opportunity and let's become industrialized'. Thirdly, they say 'These need to be done quickly, or else we'll miss this opportunity. They will resurrect the old hegemony as soon as they forget the disputes between themselves'. Could there be any better analysis? This was a combination of the theories on dependency and anti-imperialism. Most probably what it shows us is this: The interpretation was brought into the Turkish intellectual life with the influence of Marxism by means of the Cadre movement. Those who read this will see that this analysis approximately foresaw the Latin American texts on dependency that would emerge 25 years later.

Let me give another example. İsmet Pasha publishes an article in the *Kadro* journal, signing it as the Prime Minister: "The Statist Character of our Party". This article also comprises of a unique thought of economic policy.

Furthermore, you said that the Village Institutions and the Law on the Provision of Land for the Farmers was a breakthrough.

Yes, 1946 was an important turning point, we've already discussed this. If there was no break in '46, Turkey was about to reach the political spectrum of Western Europe. The fascists and the Germanophiles became pro-American and influenced politics. İsmet Pasha had arrested a small group of them who were racist and pan-turanist in 1944. They even stayed in a prison cell next to my uncles for a short time. The third turning point is 1980. Turkey faced the same situation in '80. There was a healthy spectrum. There was the socialist left; although it was not united it had a collective force. There was the CHP that had managed to connect with the popular classes. It had a European style but it had different roots, which is very important; it did not de-

rive from the social democrat roots but the Republican Kemalist roots. The socialist left, the moderate left, the social democrat and populist left. So why did this political spectrum, this profile not survive? It is because the bourgeoisie did not want it and invoked the September 12 coup. The bourgeoisie's resistance to it was very important.

The bourgeoisie generally resisted to the orientation of politics towards the left with its class instincts. Then, how did the political profile determining today take shape in accordance with the choices of the bourgeoisie?

The last turning point was 2001. There is not a similar case in the worldwide history of parliamentary democracy where an election liquidates the whole parliament. The elections of November 2002 removed the three parties of the coalition government -DSP, MHP, ANAP- and DYP which had been sharing the same fate with these parties in previous years, from the parliament all together. Why? It was because the severe social outcomes of the 2001 crisis were vehemently rejected by the popular classes. I almost foresaw this situation at a meeting of METU at that time. 'The people will vehemently punish them,' I said, and what I said came true.

What did take place? Two external parties became candidates of power. The party that could absorb the popular opposition would probably become the winning party. Deniz Baykal's CHP included Kemal Derviş [the World Bank technocrat who was popularly identified with the 2001 crisis and served then as the minister of economic affairs] in the party, even decided to form the electoral program together and declared that it would carry out the opposition responsibly. Hence, it gave away the political power to AKP that was slyly adopting the popular opposition's anti-IMF discourse. The Genç Party [Young Party] took 7 percent of the votes in this election alone with its opposition to the IMF. This was yet another turning point. This is what presented the single party power to AKP for 17 years.

Talking about alternative, radical policies... There are some periods identified with industrial planning, development planning in the history of Turkey. However, we cannot see the same thing in terms of nationalization, socialization. Why are planning and nationalization not discussed together?

The influence of the planners of the 1960s is important. For example, Atilla Karaosmanoğlu [one of the first managers of State Planning Organization] sympathizes with the left but he does not approach planning from the perspective of socialism. Protecting the existing public property... This is all what they experienced and they did not feel the need to expand it. It's because planning also had some instruments to control the private sector at those times. Incentives were given to sectors but there were some guarantee mechanisms within the public administration to prevent advantages for com-

panies. If, say, a sector has priority, there would be import subsidies, this is the characteristic of that period. Subsidies generate rent, which is, in turn, transferred to the sector, not to the individual. This is why the Mülkiye graduate economy bureaucracy was responsible for determining the conditions of transfer to the sector. Bureaucracy was very proactive those days...

We attended a panel together with Abdüllatif Şener [former deputy prime minister of AKP, now an opposition figure], he was sitting next to me. We were in Çanakkale where CHP organized the Justice Assembly following the Justice March in 2017. Şener is a Mülkiye graduate and had once said 'All the Mülkiye graduates are communists to some extent.' Referring to him, I said, "All the Mülkiye graduates are communists to some extent, but later when the same Mülkiye members begin to work in the bureaucracy they do not forget their communist inclination completely, so they assume the task of protecting the state against the bourgeoisie." Thus, their semi-communist identity continues as they protect the bourgeois state against the snatcher bourgeois. Therefore, it was consistent for the planning mechanism of the time not to have socialist elements. In the last instance, it represented the maximum limit that the 'left-of-centre' CHP of İsmet Pasha could reach. The group on its left, our team, waves the flag "This planning is not enough, further, further!" After 1970 the 'democratic left' Ecevit is concerned of this flag, yet he indirectly appreciates them.

They both demarcate socialism in political terms and benefit from socialism's technical instruments.

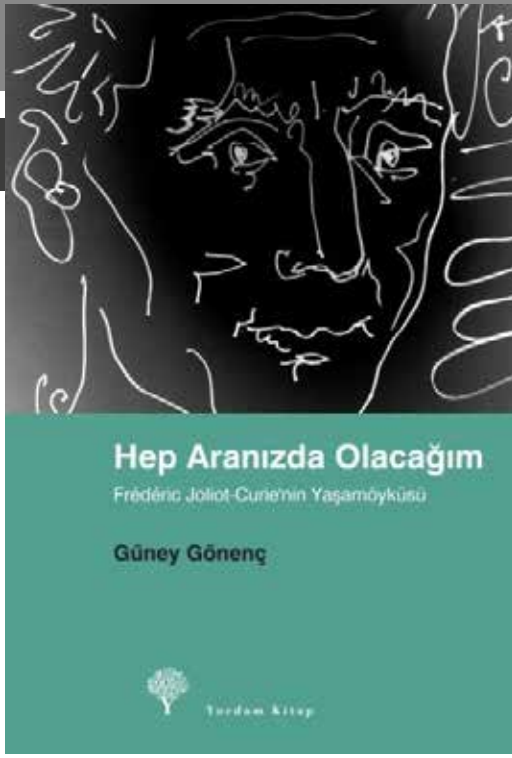
The State Planning Organization was under the influence of socialism at that time. They were already infiltrating; all the expert cadre consisted of socialists from different factions. However, the balances were taken into consideration when it comes to politics. That's all what it is about.

Around 1989, I argued that the capitalist class that was pleased with the environment of planning would be an actor which could resist the domination of international capital that we call neoliberal. My hypothesis did not come true. It was a misdiagnosis. Either because of the universal characteristics of the bourgeoisie or because that period came to an end. In other words, it was historically proven that the bourgeoisie lost its quality of being a dynamic and pioneering actor in the periphery of the world during the historical phase when it lost its revolutionary character. This idea was already expressed out loud by some factions of our socialists even in 1970s. The Communist Party of the Soviet Union advocated some sort of thesis closer to the line that was called the National Democratic Revolution, non-capitalist transformation, and transition to socialism by means of statist reforms. The expectation that the Third World experiences from Nasır to Sukarno and Nehru could be a mid-way or a short cut to socialism was also found in

that doctrine. Some revolutionary currents used to say 'You cannot tame the bourgeoisie and you cannot form an alliance with them because their comprador and dependent character is running through their veins.' I can say that there is nothing new under the sun. All these were discussed before.

Thank you very much for this enlightening interview.

Zelal Özgür Durmuş

KÜNYE

Hep Aranızda Olacağım
Frederic Joliot-Curie'nin
Yaşamöyküsü

Güney Gönenc
Yordam Kitap, 240 sayfa
 ISBN 978 944 122 23 8
 İstanbul, 2008

“HEP ARANIZDA OLACAĞIM!” DİYENLER

Ömür boyu süren mücadelenin içinde şekillenmiş yaşamlara, yaşamı şekillendirmiş insanlara ait bir söz. Tarihin akışında sürmeye devam eden mücadelede, mücadele edenlerin yanında, zihninde olmaya devam edeceklerine dair verilmiş manevi bir sözdür bu. 2011 yılında kaybettiğimiz ODTÜ öğretim üyesi, elektrik mühendisi Güney Gönenc bu bakışı Frederic Joliot-Curie'den devralmış görünüyor, hayatında uygulamak için aktif emek harcıyor ve ardına miras olarak bırakıyor. Bilimciler dünyasına, bilim severlere, bilimin insanlık için umut olduğunu düşünenlere ait bu mirasın öyküsü bugünlere nehir gibi akan bir kitapla ulaşıyor.

Bir bilimcinin bir başka bilimciyi, yaşamına değen diğer bilimcilerle birlikte anlattığı, tarihin hızlı akışında hem bilimin hem insanın yücelen mücadelesini gösterebildiği bir kitap. Birinci savaş yıllarında muharebe alanında röntgen çekimi yapan Marie Curie öyküsünden Fransa akademisinde kadın, erkek hem bilimin hem toplumsal sorumluluğun üzerinde yükselen yıllara uzanan bir kitap. Kapitalist açgözlülükle yeniden başlayan savaş yıllarında üniversitedeki direniş cephesinden savaş sonrası süren tehdit koşullarında barış için “savaşım” a uzanan öyküleri bulmak mümkün. Gerçek yaşam öykülerinin sürükleyiciliği gerçek kahramanlıklarda gizli olmalı.

Önereceğimiz kitaba konu olan *Joliot-Curieler* kimdir, diye bakarsak ve çoğu zaman yapıldığı gibi tarihten arındırılmış bir biyografi oluşturursak eğer, atom çağının parçacıklarıyla oynayan geleneğin üyelerindendir diyebiliriz. Üniversitede Radyum Enstitüsü'nde çalışırken nötron ve pozitronun keşfedilmesi sürecine katkı koyan, yapay radyoaktifliğin keşfiyle Nobel Kimya Ödülü'nü ve barış mücadelesiyle Lenin Barış Ödülü'nü alan, ülkesinde nükleer enerji çalışmaları yürüten ve yeni bilim insanları yetiştiren fizikçiler olarak düşünebiliriz. Fakat daha fazlası var kitapta.

Kitapta *Joliot-Curieler*le birlikte göz gezdirilen diğer bilimciler de yine çalışmalarlarıyla 20. yüzyılın önde gelen insanlarıdır. Çiftin doktora danışmanı olan *Paul Langevin* manyetizma üzerine çalışırken alanın atomlarla ilişkisini kuran, ultrasonik ses dalgalarını saptayabilen araçlar üzerine çalışan, görelilik teorisine katkı yapan ve anlaşılması için ikizler paradoksu hikâyesini yazan kişidir. Diğer danışmanları, *Marie Curie* radyoaktivite çalışmaları ve radyum, polonyum elementlerini keşfetmesiyle iki kere Nobel Ödülü almış ilk kadın bilim insanıdır. Atom çekirdeğindeki büyük enerjiyi ortaya çıkaran “zincirleme çekirdek tepkimesi”ni birlikte çalıştıkları kürsü arkadaşları *Hal-*

ban ve *Kowarski*'iyle, Langevin'in yanında kuantum mekaniği üzerine çalışan *Solomon* ile tanışırız. Ve ABD'deki karşı cephede *Oppenheimer*, *Fermi* gibi bilim insanlarının atom bombası üzerine çalışmakta oldukları ve şehir üzerinde patlatılmasına onay verdikleri öğreniriz.

Bu bilim insanlarının alan çalışmalarının yanı sıra, esas olarak onları yaratan koşulları da anlatan kitabın yazarı ise bir başka devrimci bilim insanı olan Güney Gönenç'tir. Kendi yaşadığı ülkenin toplumsal sorunlarına dair çözüm üretmeye çalışan, bulunduğu her toplumsallıkta örgütlü durmayı önemseyen birisidir o. Joliot-Curie'leri yazmayı istemesi, iki savaş arasında yaşamın çok zor olduğu koşullarda bir tarafı tutan insanların umutlarını, motivasyonlarını bugüne taşımak. Dolayısıyla kitaptaki kesit, portreler dizisinden ziyade onun tarihi okuma perspektifiyle yeniden canlanıyor; heyecanla göğsümüzü kabartıyor.

BİLİM İNSANININ TARAFI

Tarafsızlık, ideolojiler üstü durma söylemi bilim alanı konuları ve meraklıları için sıklıkla telkin edilen bir pozisyon. İşinde gücünde bir insan olarak hem de araştırma süreçlerinde, araştırılan nesnede insanın ve siyasetin hiç izi görülmezken ne gerek var toplumsal sorumluluklar üretmeye? Mesleki haz, akademik kariyerde yükseliş ve ürünlerin "katma değer"e dönüşmesi mutlu ve tatminkâr bir hayat için yeterli değil mi? Ancak hayat bir laboratuvar odasıyla ev arasındaki yoldan ibaret mi ki? Üretilenlerin kim için, nerede kullanıldığını bilmek, sorumluluğunu almak gerekiyor. İçinde yaşadığımız dönemdeki koşulların insanlığa ne vaat ettiğine bakmak gerekiyor. Bugünkü benmerkezci yaşam için de geçerli bu, korkunun savaşın hâkim olduğu dönemler için de geçerli.

Kadınların üniversite okuyamadığı Polonya'dan Fransa'ya geçen Marie, babası Paris Komünü'nde direnmiş Pierre ile yoksunluklarla çalıştıkları laboratuvarında tanışır. Keşfettikleri radyum ve diğer elementler için patent almayı reddettikleri bir kültür üretirler. Bu laboratuvarlarda türeyen dostluklardan işbirlikçi Fransız hükûmetine ve Nazi işgaline karşı direniş örgütlenir, kimyasallar artık bomba yapımında kullanılır. Frederic Joliot-Curie evini terk etmeyerek Nazilere karşı direnişe katılır ve profesörlüğü yanında direnişin Ulusal Cephe Başkanlığı görevini üstlenir. Savaşın ardından Dünya Bilim Emekçileri Federasyonu (World Federation of Scientific Workers) kuruluşu için çalışır ve başkanlık sorumluluğunu kabul eder. Hemen ardından atom bombası üretimi ve kullanılmasına karşı mücadele başlatan Dünya Barış Konseyi Başkanlığı'nı yürütür. Tüm bunları korkmadan, Fransız Komünist Partisi üyesi olarak yapan bir insan.

Güney Gönenç'in, bu mücadelenin yazılması ve basılması için uğraş verdiği 1980'li yılları düşünürsek kesif karanlığın içinde bir mum ışığı yakmaya çalıştığını görebiliriz.

Türkiye'deki örgütlülüğü ve toplumsal mücadeleyi bir askeri darbenin içine tıkan ve yaşamı tamamen piyasa ilişkilerine teslim eden 12 Eylül Döneminde insanın yalnızlığını yıkacak tarihsel yoldaşlarını hatırlaması, hatırlatması çok kıymetlidir. Karşı devrimci zorbalığa rağmen insanın kendi kaderini eline alma destanın parçası olan bir yapıt ortaya çıkmıştır.

Kitabı okurken nerede Güney Gönenç'in sesi geliyor, nerede Marie Curie ders anlatıyor, nerede Frederic Joliot-Curie direniş meydanına çağırıyor, birbirinin içine giriyor ve bu isimlerin birbirinden ayırt edilemez bakışlarını görüyorsunuz. Aydınlığın, insanlığın şefkatini hissediyorsunuz. Hangi sayfayı çevirseniz onurlu bir tavır, bugünlere iz bırakan bir söz ile karşılaşıyorsunuz. Bu insanlar gökten melek olarak inmedi; ama kendi çağlarının karanlığına karşı birbirlerine tutunarak, ütopyalarına inanarak kendi insanlıklarını oluşturdular. Onlardan öğrenecek çok şeyimiz var. Ve de yapacak çok işimiz.

ABOUT COVER ART

Socialism or Apocalypse, Başak Dinçer, 2019, Archive of the Academy of Science and Enlightenment

A painting competition among high school students was organized within the Symposium of Socialist Future and Planning. Main theme of the competition was "Science in the Socialist Future". Young socialists expressed their view on future in a free style. Each painting was a part of the exhibition in the entrance area of the Symposium in Ankara. Paintings were evaluated by our experienced friends and gifts of the valuable paintings were presented during the opening ceremony of the Symposium. The cover art of current issue is one of the paintings and graded as the most valuable. Young painter Başak Dinçer expressed two worlds for the future via science, each contrast to each other.

FOREWORD

Humanity Can Overcome Every Real Problem It Poses! 1
Editorial Board

THEME: SYMPOSIUM OF SOCIALIST FUTURE AND PLANNING

Sosyalist İktidarın Bilim Arayışı 3
Kemal Okuyan

The Seeking of Socialist Power for Science 7
Kemal Okuyan

21. Yüzyılda Sosyalizmin Hangi Özellikleri Olacak? 11
Makis Papadopoulos

Which Characteristics Will Socialism Have During the 21st Century? .. 17
Makis Papadopoulos

Sempozyum Kapanış Bildirgesi 23
Bilim ve Aydınlanma Akademisi

Final Declaration of the Symposium 25
The Academy of Science and Enlightenment

Symposium of Socialist Future and Planning Was Held In Ankara
Between 6th to 8th of Dcember, 2019 27
soL Haber

THEME: DOCUMENTS FROM THE HISTORY OF SOVIET SCIENCE

Foreword of Editor: A Trip to Moscow for Soviet Archives 30
Erhan Nalçacı

A Revolutionary Monument: Tatlin Tower 31
Meltem Çolak

Unearthing the Hidden History of Autism and a Devoted Female
Scientist: Grunya Efimovna Sukhareva 37
Nevin Eracar

Two Soviet Historians and Documents About Two Periods In Soviet
Historiography: Sergey Ivanovich Kovalyov and Vladimir Nikolayevich
Dyakov 43
Erhan Nalçacı, Yasin Çalış

Soviet Space Biology and The Path To The First
Manned Space Flight 52
Emel Güneş

INTERVIEWS

Dialectic Materialism Has Never Gone Anywhere! - An Interview with
The Editors of "Dialectical Materialism In The Scope of New Scientific
Developments" 60
Editorial Board

Prof. Dr. Korkut Boratav: Analysis of Imperialism Analysis
Was Brought To The Philosophical Sphere of Turkey Under
The Influence of Marxism 71
Ali Somel

BOOK REVIEW

The Ones Who Say "I Will Always Be Among You!" 78
Zelal Özgür Durmuş